

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๘๒ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๔๕

ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่ทุกคนทุกฝ่ายแสดงให้เห็น ทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงคุณธรรมข้อหนึ่ง ที่อุปถัมภ์และผูกพันคนไทยให้รวมกันเป็นเอกภาพ สามารถธำรงชาติบ้านเมืองให้มั่นคงเป็นอิสระยั่งยืนมาช้านาน คุณธรรมข้อนั้นก็คือไมตรี ความมีเมตตาหวังดีในกันและกัน คนที่มีไมตรีต่อกันจะคิดอะไรก็คิดแต่ในทางสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลกัน จะพูดอะไรก็ใช้เหตุผลเจรจากัน ด้วยความเข้าอกเข้าใจกัน จะทำอะไรก็ช่วยเหลือร่วมมือกัน ด้วยความมุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่านทั้งหลายได้พิจารณาทบทวนให้ทราบตระหนักแก่ใจอีกครั้งหนึ่งว่า ในกายในใจของไทย เรายังมีคุณธรรมข้อนี้อยู่หนักแน่นพร้อมมูลเพียงใด จักได้มั่นใจว่า เราจะสามารถรักษาประเทศชาติและความเป็นไทยของเราไว้ได้ยืนยาวตลอดไป

พระราชดำรัส
ในการเสด็จออกมหาสมาคม
ในงานพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ
ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม
วันอาทิตย์ ที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๘๒ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๔๕
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125 - 572X

ปก : เทียนพรรษาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครบ ๗๒ พรรษา ทุ่งศรีเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพ : สมบัติ สุธรรมรักษ์

วารสารไทย เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดี ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา
ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
บรรณาธิการ
นายชาคริต จุลกะเสวี
บรรณาธิการผู้ช่วย
นายเมธี เผื่อนทอง
กองบรรณาธิการ
นายวิจิตร อาวะกุล นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายเย็นใจ เลาหวณิช
คุณหญิงคณิตา เลขะกุล นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางธัชกร เหมะจันทร นายทินกร ภูวะปัจฉิม
นายสมบัติ พลายน้อย นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ
ฝ่ายประสานงาน
ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง นางสาวภาวนา ทองศรี
นายสมบัติ สุธรรมรักษ์

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

อนุกรรมการที่ปรึกษา
ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
ประธานอนุกรรมการ
นายวิจิตร อาวะกุล
รองประธานอนุกรรมการ
นายชาคริต จุลกะเสวี
อนุกรรมการ
นายประพัฒน์ ตรีณรงค์ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา
นายเย็นใจ เลาหวณิช คุณหญิงคณิตา เลขะกุล
นายสถิตย์ เล็งไธสง นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางธัชกร เหมะจันทร นายทินกร ภูวะปัจฉิม
นายสมบัติ พลายน้อย นางเนาวรัตน์ พลเดช
นายสมาน นภายน นายวิษณุ เอมประณีตร์
นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ นายเมธี เผื่อนทอง
ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง นางสาวภาวนา ทองศรี
นายสมบัติ สุธรรมรักษ์

วารสารไทย
เป็นวารสารเผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป ทรรศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ

สำนักงานวารสารไทย
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
สำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล ดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๒๘๑-๔๕๙๐ ๐-๒๖๒๙-๙๔๘๒

พิมพ์ที่
บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด
๕/๓๗-๔๑ ถนนรองเมือง ซอย ๕ ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐
โทร. ๐-๒๒๑๔-๔๖๖๐

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ จาก สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

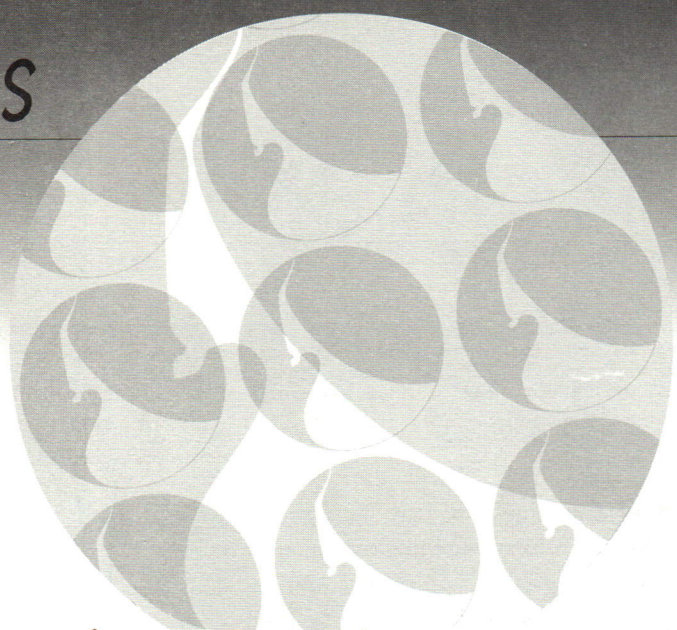

"วารสารไทย" ฉบับที่อยู่ในมือของท่านขณะนี้ เพียบพร้อมด้วยเรื่องที่มีสาระอันควรแก่การติดตามอ่านอย่างยิ่ง ด้วยยากที่จะหาอ่านได้จากในวารสารอื่นทั่วไป

อย่างเช่น เรื่อง "พระราชอัจฉริยภาพในพระราชนิพนธ์ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง**คุณเนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช** ได้ประมวลมาเสนอไว้ ช่วยให้ง่ายต่อการค้นคว้าต่อไป มีทั้งพระราชนิพนธ์ร้อยแก้ว ร้อยกรอง พรรณาไพเราะ เสนาะคำสอน โคลงกลอนล้อเลียน เพียรรักษ์ภาษาไทย ใช้คำทับศัพท์ เจ้าตำรับพระราชพิธี ซึ่งเป็นตัวอย่างของพระราชนิพนธ์ที่ทรงคุณค่ายิ่ง

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ก็ได้เสนอเรื่อง "วีรชนใจเพชร" เพื่อชวนให้ระลึกถึงวีรบุรุษไทยใจกล้าผู้มีนามว่า "ขุนรองปลัด" ซึ่งมีนามเดิมว่า "ชู" ผู้กล้าหาญ ส่วนผู้อ่านที่ติดตามนิทานคำกาพย์ฯ **คุณเนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช** ก็ได้เสนอ "นิทานคำกาพย์มงคลที่ ๓๒ (ตอนที่ ๑๔)" ไว้ด้วยแล้ว และที่สำคัญมากอีกเรื่องหนึ่ง ที่ท่านผู้พิพากษา นักเขียน **อาจารย์สถิตย์ เล็งไธสง** เสนอไว้ด้วยก็คือเรื่อง "เราจะรักษาสามัคคีระหว่างศาสนาไว้ได้อย่างไร" พร้อมเสนอแนะแนวคิดไว้น่าสนใจมาก

ทางด้านเศรษฐกิจนั้น **ดร.เย็นใจ เลาหวณิช** ก็ได้เสนอเรื่อง "พื้นฐานที่มาของเศรษฐกิจฟองสบู่ไทย สรุปปัญหาและแนวทางแก้ไข" ฝากมาให้พิจาณากันด้วย ส่วนทางด้านเกี่ยวกับธรรมชาติและปรัชญาชีวิตนั้น **ศ.ระพี สาคริก** ก็ได้เสนอเรื่อง "ความสุขที่พบได้จากการเรียนรู้ ภายในวิถีชีวิตตนเองอย่างอิสระ" ให้แนวคิดที่ปฏิบัติได้ตามวัฏจักรแห่งความจริงของวิถีชีวิตมนุษย์เรา อย่างชัดเจนดียิ่ง

นอกจากนี้ก็ยังมีอีกหลายเรื่องที่นักอ่านไม่ควรพลาด เช่น เรื่อง "โขนธรรมศาสตร์ที่ควรสืบสาน" โดย **ดร.สมหมาย จันทร์เรือง** และ**อาจารย์ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา** ก็ได้เสนอเรื่อง "โรงเรียนราชวิทยาลัย" ที่หลายคนอยากรู้จัก ส่วน**คุณปัญญา นิตยสุวรรณ** เสนอเรื่อง "สัตว์มีปีกในวรรณกรรม" แล้วก็แถมท้ายด้านเกษตรนิดหน่อย ด้วยเรื่อง "จามจุรี-นนทรี ไม้ยืนต้นที่ปลูกง่ายให้ประโยชน์ดี"

สำหรับท่านผู้อ่านที่มีคำติ-ชมประการใด ก็ขอได้โปรดแจ้งมาให้ทางกองบ.ก. วารสารไทยได้ทราบด้วย จะขอบพระคุณยิ่ง

ชาคริต จุลกะเสวี

สารบัญ

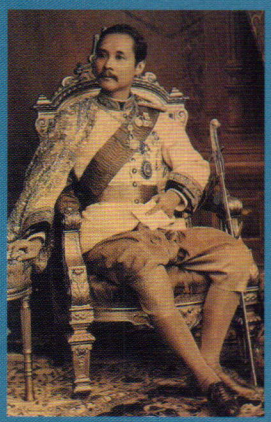

พระราชอัจฉริยภาพในพระราชนิพนธ์
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช ๔

วีรชนใจเพชร
ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ๒๐

นิทานคำกาพย์มงคลที่ ๓๒ (ตอนที่ ๑๔)
เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช ๒๕

เราจะรักษาสามัคคีระหว่างศาสนาไว้ได้อย่างไร
สถิตย์ เล็งไธสง ๓๕

พื้นฐานที่มาของเศรษฐกิจฟองสบู่ไทย
สรุปปัญหาและแนวทางแก้ไข
ดร.เย็นใจ เลาหวณิช ๓๙

ความสุขที่พบได้จากการเรียนรู้ ภายในวิถีชีวิตตนเองอย่างอิสระ
ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ๔๖

โขนธรรมศาสตร์ที่ควรสืบสาน
ดร.สมหมาย จันทร์เรือง ๕๕

โรงเรียนราชวิทยาลัย
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ๖๙

จามจุรี-นนทรี ไม้ยืนต้นที่ปลูกง่ายให้ประโยชน์ดี
ชาคริต จุลกะเสวี ๗๙

สัตว์มีปีกในนาฏกรรม
ปัญญา นิตยสุวรรณ ๘๘

พระราชอัจฉริยภาพในพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ทรงพระราชสมภพเมื่อวันอังคารที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๙๖ พระองค์เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ ขณะเมื่อพระชนมพรรษาได้ ๑๕ พรรษา โดยมีสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ *(ช่วง บุนนาค)* เป็นผู้สำเร็จราชการ ต่อมาเมื่อพระชนมพรรษาได้ ๒๐ พรรษา ก็ได้มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๖ เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระชนมพรรษา ๕๘ พรรษา รวมเวลาที่เสด็จดำรงสิริราชสมบัติ ๔๒ ปีเศษ พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงพระปรีชาสามารถในการดำเนินรัฐประศาสโนบายเป็นยอดเยี่ยม ทรงปกครองทวยราษฎร์ดังหนึ่งบิดากับบุตร ด้วยพระเกียรติคุณและพระราชจริยวัตรอันงดงามนี้ อาณาประชาราษฎร์จึงพร้อมกันถวายพระนามว่า **"สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า"**

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาเฉียบแหลมในทางวรรณคดี ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ถึงแก่นักวรรณคดียอมรับว่าพระองค์ทรงเป็นกวีชั้นเยี่ยมในเชิงร้อยแก้ว เช่น พระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งคณะกรรมการวรรณคดีสโมสรยกย่องให้เป็นหนังสือยอดเยี่ยมของความเรียงอธิบาย

พระราชนิพนธ์ร้อยแก้ว

พระราชพิธีสิบสองเดือน

พระราชวิจารณ์จดหมายความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี

พระราชหัตถเลขา ถึงสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรป ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๔๐

พระราชหัตถเลขา ถึงพระเจ้าลูกยาเธอ ๔ พระองค์ ที่ทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ

พระราชหัตถเลขาเรื่องไกลบ้าน ถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านิภานภดล เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๕๐

พระราชหัตถเลขา เรื่องเสด็จประพาสต้น ครั้งที่ ๒

พระราชหัตถเลขา เมื่อเสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเลตะวันออกรวม ๓ คราว พ.ศ. ๒๔๒๕ พ.ศ. ๒๔๒๖ พ.ศ. ๒๔๒๗

พระราชดำรัสในรัชกาลที่ ๕

พระราชหัตถเลขา คราวเสด็จมณฑลฝ่ายเหนือ พ.ศ. ๒๔๔๔

พระราชหัตถเลขา เมื่อเสด็จลำน้ำมะขามเฒ่า พ.ศ. ๒๔๕๑

พระราชหัตถเลขา เมื่อเสด็จประพาสมณฑลราชบุรี พ.ศ. ๒๔๕๒

พระราชนิพนธ์ เสด็จประพาสไทรโยค

พระราชนิพนธ์ เสด็จประพาสคลองแสนแสบ

พระราชนิพนธ์ เรื่องระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน

พระราชนิพนธ์ เรื่องพระเขี้ยวแก้ว

พระราชนิพนธ์จดหมายรายวัน เมื่อเสด็จประพาสเกาะชวา ครั้งหลัง ร.ศ. ๑๒๐

พระราชหัตถเลขา เรื่องเสด็จประพาสมลายู ฉบับที่ ๑-๕

พระราชหัตถเลขา เรื่องเสด็จแหลมมลายู ฉบับที่ ๑-๒

จดหมายเหตุเสด็จประพาสต่างประเทศ เสด็จเมืองสิงคโปร์ และเบตาเวียครั้งแรก และเสด็จประพาสอินเดีย

ฯลฯ

พระรูปหมู่ทรงฉายที่พลับพลาปากแพรก เมื่อคราวเสด็จประพาสไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. ๒๔๓๑

พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ในฉลองพระองค์แบบราชปะแตน

ลิลิตนิทราชาคริต ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๔๒๒
พระราชนิพนธ์ เรื่องเงาะป่า พ.ศ. ๒๔๔๙
กลอนไดอารีซึมทราบ พ.ศ. ๒๔๓๑ ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของผู้อื่น
นิราศเมืองกาญจน์
โคลงสุภาษิตบางปะอิน พ.ศ. ๒๔๒๐
โคลงกระทู้สุภาษิต พ.ศ. ๒๔๒๐
โคลงสุภาษิตเบ็ดเตล็ด พ.ศ. ๒๔๒๐
โคลงสุภาษิตสอนผู้เป็นข้าราชการ พ.ศ. ๒๔๒๒
โคลงสุภาษิตโสพัสไตรยางค์ พ.ศ. ๒๔๒๓
โคลงสุภาษิตนฤทุมนาการ พ.ศ. ๒๔๒๓
โคลงว่าด้วยความสุข พ.ศ. ๒๔๓๑
โคลงวชิรญาณสุภาษิต พ.ศ. ๒๔๓๒
โคลงพระราชปรารภความสุขทุกข์ พ.ศ. ๒๔๓๖
โคลงสุภาษิตพิพิธธรรม (ไม่ทราบปีพุทธศักราชแน่ชัด)
โคลงสุภาษิตอิศปปกรณำ พ.ศ. ๒๔๔๗
โคลงภาพพระราชพงศาวดาร พ.ศ. ๒๔๓๐
โคลงดั้นเรื่องแห่โสกันต์ จ.ศ. ๑๒๓๒ *(พ.ศ. ๒๔๓๑)*
โคลงเรื่องรามเกียรติ์ พ.ศ. ๒๔๒๕
โคลงนิราศพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จประพาสยุโรป ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นโคลง ๔๔ บท ทรงพระราชนิพนธ์ค้างอยู่เพียงถึงสิงคโปร์
นิราศรัตนะ *(แทรกไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน)*
ฯลฯ

การนุ่งกางเกงแพรจีนแทนโจงกระเบนเริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา มักเป็นการแต่งกายแบบลำลอง ในภาพเป็นการเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ ๕ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๙

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉลองพระองค์ชุดเครื่องแบบทหารบกเต็มยศ

พระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองมากมายหลายเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงพระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่ผู้เขียนขอเทิดพระราชอัจฉริยภาพในพระราชนิพนธ์ ดังหัวข้อต่อไปนี้

พรรณนาไพเราะ
เสนาะคำสอน
โคลงกลอนล้อเลียน
เพียรรักษ์ภาษาไทย
ใช้คำทับศัพท์
เจ้าตำรับพระราชพิธี

พรรณนาไพเราะ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ยอดเยี่ยมในเชิงพรรณนาโวหารทั้งบทร้อยแก้วและร้อยกรอง ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์เสมือนไปประสบด้วยตนเอง ตัวอย่าง เช่น

จากพระราชหัตถเลขา ถึงสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๔๐ ตอนหนึ่ง ทรงพรรณนาว่า

"ด้วยวันนี้เบร็กฟัสส่งเจ้านายทั้งปวง ช่างคุ้นเคยเป็นกันเองไปหมด เอมเปรสส์เกือบจะทรงกรรแสง สั่งแล้วสั่งเล่า รับปวารณากันว่าจะคิดว่าฉันเป็นลูก ฉันก็จะคิดว่าเป็นแม่ตั้งแต่นี้ไป ทุกวันเป็นแต่จูบฉัน วันนี้ตกลงเป็นแม่ลูกกันแล้ว เอียงพระปรางให้ฉันจูบ บรรดาลูกทั้งผู้หญิงผู้ชายนับว่าเป็นพี่น้องกัน ต่างคนต่างจูบกันกับฉันทุกคน ลูกเราเอมเปรสส์ก็เอาไปจูบเป็นหลานหมดทั้งนั้น"

ความตอนนี้ แสดงให้เห็นถึงพระราชอัธยาศัยอันงดงามของพระองค์ ทรงสามารถผูกพระทัยเจ้านายในต่างประเทศให้ทรงสนิทเสน่หาในพระองค์ได้เป็นอย่างดี และทำให้ชาติที่กำลังล่าอาณานิคมในประเทศแถบเอเชียต้องยับยั้งที่จะยึดไทยเป็นเมืองขึ้น ทั้งเกิดผลระยะยาวที่ทำให้ฝรั่งเศสยอมคืนเมืองตราดและจันทบุรีให้ไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงฉายร่วมกับเจ้าชายบิสมาร์ก ของเยอรมนี เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๔๔๐

จากพระราชนิพนธ์ไกลบ้าน ทรงพรรณนาสองข้างทางรถไฟในสวิตเซอร์แลนด์ว่า

"มีภูเขาสูงสองข้าง ที่ราบฤาแอ่งในหว่างกลางนั้นเรียกว่า เวลเล ตามภูเขาทั้งสองข้างย่อมเป็นเขาซับซ้อนกัน ยอดที่สูงมีสะโนคลุม น้ำที่ละลายลงมาจากสะโนนั้นตกเป็นน้ำพุใหญ่บ้างเล็กบ้าง...บางพุตกสูงตั้งสองเส้นสามเส้น ฤาแลเห็นมากตั้งแต่ยอดเขาขาวลงมาตลอดจนถึงน่าผา ตกพร่าใหญ่ๆ..."

อีกตอนหนึ่งแสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงคิดถึงเมืองไทยมาก

"เมื่อคืนนี้ฟ้าร้องเป็นภาษาไทย ดังกึกก้องแต่ฝนไม่ตก"

จากข้อความที่จารึก ณ อนุสาวรีย์แห่งความรัก พระราชวังบางปะอิน ถึงสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ข้อความที่ทรงพรรณนาถ่ายทอดออกมาจากพระราชหฤทัย ทรงแสดงถึงความรักอันลึกซึ้งต่อพระมเหสี ความจารึกว่า

ที่รฦกถึงความรัก
แห่ง
สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์
พระบรมราชเทวี อรรคมเหษี
อันเสด็จทิวงคตแล้ว
ซึ่งเธอเคยมาอยู่ในสวนนี้ โดยความศุขสบาย
และเป็นที่เบิกบานใจพร้อมด้วยผู้ซึ่งเป็นที่รักแลที่
สนิทอย่างยิ่งของเธอ
อนุสาวรีนี้สร้างขึ้น
โดย
จุฬาลงกรณ์บรมราช
ผู้เป็นสวามี อันได้รับความเศร้าโศกเพราะความทุกข์
อันแรงกล้าในเวลานั้น แทบจะถึงแก่ชีวิตร
ถึงกระนั้นยังมิได้หักหาย
จุลศักราช ๑๒๔๓

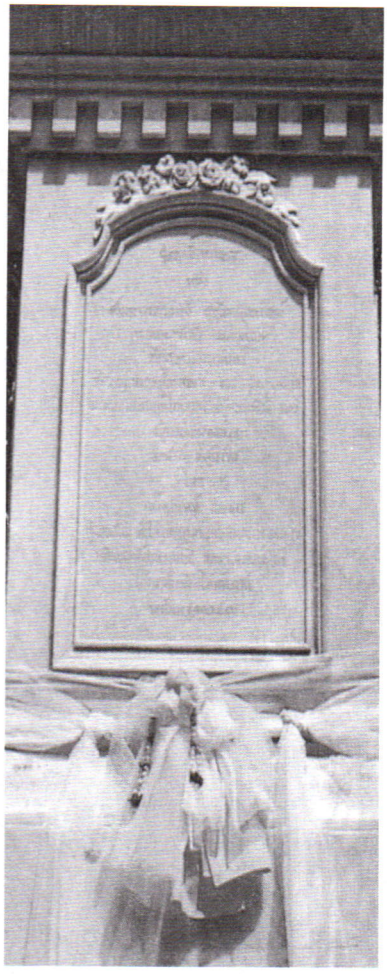

อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทละครเรื่องเงาะป่า ทรงพระราชนิพนธ์ในระยะเวลาเพียง ๘ วัน เนื้อเรื่องสนุกสนานและบทกลอนไพเราะหลายตอน เช่น ตอนชมธรรมชาติ ตอนหนึ่งว่า

"ดวงประยงลงอับลับไศล อรุณไขขาวกระจ่างกลางเวหา
อุทัยส่องแสงทองรองเรืองตา ปักษาแซ่ร้องจากรังเรียง
มานุคไพรไขขันสนั่นก้อง ดุเหว่าร้องไพเราะเสนาะเสียง
เรไรหมู่ภู่แมลงหวี่มี่สำเนียง เสนาะเพียงขับขานบรรสานพิณ"

อีกตอนหนึ่งทรงพรรณนา มองเห็นภาพพจน์ว่า

"มาลี ดอกดังสีบานเย็นเห็นฤาไม่
ผีเสื้อร่อนว่อนอยู่ดูวิไล งามกระไรหนอผีเสื้อช่างเหลืองาม
กินอะไรเกิดที่ไหนผีเสื้อเอ๋ย อย่าปิดเลยตอบต่อที่ข้อถาม
น้องจะได้ไปเกิดและไปตาม ให้ร่ามเหมือนผีเสื้อเหลือสวยเอย"

จากเรื่องลิลิตนิทราชาคริต ทรงพรรณนาถึงห้องอันงดงามในพระราชวังพระเจ้ากาหลิบ ดังนี้

"พลางจรดลโดยลำดับ ถึงห้องหับอัศจรรย์ ล้วนสุวรรณแกมรัตนา แผ่คำดาดาษผนัง เงางามดังกระจกทาบ ดูแปลบปลาบปลั่งลออ ลายซ้อนพอพึงตา รจนาเป็นก้านขด ได้วงชดเชิดชู ดูบรรจงบรรเจิด เลือกรัตน์เลิศสีสลับ ประดับประดิษฐ์คั่น เป็นกุดั่นเด่นนูน พิศจำรูญจำรัส รายเพชรรัตน์ร่วงรุ่ง แสงพวยพุ่งไพโรจน์ ทับทิมโชติแดงฉาด มรกตผาดพรรณขจี นิลมณีม่วงเมฆ ดิเรกบุษราคัม วางประจำดอกราย โอปอล์หลายสีสลับ โกเมนกับเพทาย สีสรรคลายคละบ้าง ไพฑูรย์อ้างเอกสมาน มีสังวาลผ่านพาด งามประหลาดแหล่หลาย ฉายแสงต่อท่อกัน บรรจบถ้วนนพรัตน์ เป็นศรีสวัสดิมงคล"

เสนาะคำสอน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์คติสอนใจทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองไว้เป็นอันมาก ตัวอย่างเช่น

พระราชหัตถเลขา ที่พระราชทานพระเจ้าลูกยาเธอ ๔ พระองค์ ซึ่งเสด็จไปทรงศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษ คือ พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้ากิติยาวรลักษณ์ กรมพระจันทบุรีนฤนาท พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระองค์เจ้าประวิตรวัฒโนดม กรมหลวงปราจิณกิติบดี พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช จอมพล กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช พระบรมราโชวาทมี ๗ ข้อ เช่น อย่าถือตัวว่าเป็นเจ้า ให้ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ให้อุตสาหะเล่าเรียน ให้ประพฤติตนในทางที่ดี ถ้าทำผิดต้องถูกลงโทษ เป็นต้น พระองค์ทรงสั่งสอนพระราชโอรสเหมือนบิดาทั่วๆ ไปสั่งสอนบุตร ทำให้พระราชโอรสทุกพระองค์ทรงสำเร็จการศึกษา และเสด็จกลับมาช่วยบริหารงานประเทศได้เป็นอย่างดี

โคลงกลอนสุภาษิต ทรงพระราชนิพนธ์ไว้มากมาย ล้วนแต่ทรงสั่งสอนคนให้ทำความดี ทำคุณประโยชน์ ประพฤติตนให้ถูกต้องทำนองคลองธรรม เช่น โคลงสุภาษิตบางปะอิน ทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับความรัก ความริษยา ความพยาบาท ความอาย ความเกียจคร้าน ความเพียร ความยุติธรรม ความคด ความซื่อ ความโกรธแค้น เป็นต้น ดังตัวอย่าง เช่น

"ผู้ใหญ่ไร้เริศร้าง ยุติธรรม
ห่อนใหญ่อยู่นานวัน มักล้ม
ผู้น้อยประพฤติผัน ผิดจาก ธรรมแฮ
มักจะไม่พ้นก้ม เกศเข้าคายาว"

โคลงกระทู้สุภาษิต ๑๐ บท เป็นพระราชนิพนธ์ที่มีเนื้อหาสาระเป็นข้อคิดเตือนใจ ให้รำลึกถึงการประพฤติตน ให้อยู่ในจริยธรรมอันดี ตระหนักในคุณและโทษของความดี ความชั่ว ตัวอย่าง เช่น

"รู้ อายย่อมแอบเอื้อ เอาสิน บนแฮ
อาย บาปทราบผิดผิน ห่อนพ้อง
อาย ทรัพย์ชอกหาเกิน ทางอื่น เอาเฮย
ทุกข์ บ่ถึงตนต้อง โทษร้ายภายหลัง"

โคลงสุภาษิตสอนผู้เป็นข้าราชการ ทรงพระราชนิพนธ์แทรกอยู่ในเรื่องนิทราชาคริต ทรงกล่าวถึงวุฒิสี่ประการที่ข้าราชการพึงมี ดังนี้

"หนึ่งมีชาติพื้นเนื่อง เสนา นานฤๅ
หนึ่งเจริญชนมา - ยุแล้ว
หนึ่งเรียนรอบวิทยา ยลทราบ เสร็จแฮ
หนึ่งยิ่งปัญญาแผ้ว ผ่องพ้นโฉดเขลา"

นอกจากนี้ยังทรงกล่าวถึงอธิบดีธรรม คือ คุณธรรม ๔ ประการที่ผู้ใหญ่หรือข้าราชสำนักต้องถือปฏิบัติ ได้แก่

ฉันทาธิบดี คือสามารถนำสิ่งที่ต้องประสงค์มาให้

วิริยธิบดี ประกอบราชการด้วยความเพียรมั่นคง

จิตตาธิบดี น้ำใจกล้าหาญในการรบหรือป้องกันประเทศ

วิมังสาธิบดี ฉลาดในการพิพากษาความและนโยบายของทางราชการ

โคลงสุภาษิตนฤทุมนาการ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลโคลงภาษาอังกฤษมาเป็นโคลงสี่สุภาพ เป็นแนวทางที่ควรประพฤติ ๑๐ ประการ ชื่อว่า **"ทศนฤทุมนาการ"** หมายถึง **"กิจ ๑๐ ประการที่ผู้ประพฤติยังไม่เคยเสียใจ"** เป็นข้อแนะนำให้รู้จักอดกลั้น งดเว้นจากคำพูดหยาบ พูดส่อเสียด และพูดให้ร้ายผู้อื่น ไม่ควรฟังคำเท็จ คำนินทา ไม่หลงเชื่อข่าวร้าย เป็นการแนะนำทั้งทางด้านมโนกรรม วจีกรรม และกายกรรม ซึ่งจะเป็นเกราะป้องกันผู้ประพฤติมิให้ต้องเสียใจในสิ่งที่ตนคิด พูด และทำ ตัวอย่าง **"เพราะคิดเสียก่อนจึงพูด"** ดังนี้

"พาทีมีสติรั้ง รอคิด
รอบคอบชอบและผิด ก่อนพร้อง
คำพูดพ่างลิขิต เขียนร่าง เรียงแฮ
ฟังเพราะเสนาะต้อง โสตทั้งห่างภัย"

มีโคลงสุภาษิตโคลงหนึ่งที่พระราชทานแก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ถือเป็นโคลงอมตะ เพราะไพเราะทั้งอรรถและความเปรียบ โคลงว่าดังนี้

"ความรู้คู่เปรียบด้วย กำลัง กายแฮ
สุจริตคือเกราะบัง ศาสตร์พ้อง
ปัญญาประดุจดัง อาวุธ
กุมสติต่างโล่ป้อง อาจแกล้วกลางสนาม"

นอกจากนั้นยังมีโคลงสุภาษิตอีกมากมาย เช่น โคลงสุภาษิตพิพิธธรรม โคลงวชิรญาณสุภาษิต โคลงสุภาษิตอิศปปกรณำ เป็นต้น แต่สุดจะบรรยายให้ถ้วนถี่ ณ ที่นี้

โคลงกลอนล้อเลียน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเบื่อหน่ายกลอนชนิดหนึ่ง ซึ่งผู้แต่งเขียนผิดๆ และใช้คำแผลงๆ รู้แต่กลอนก็แต่งไป แต่ยังมีคนพอใจอ่าน เจ้านายเรียกกันว่า **"ซึมทราบ"** จึงทรงพระราชนิพนธ์บทกลอนแบบซึมทราบ ล้อเล่นบ้าง แต่ให้สมมุติให้เป็นข้าราชการฝ่ายในเป็นผู้แต่ง ชื่อว่า **"กลอนไดอารีซึมทราบ"** ทั้งนี้มีพระราชประสงค์เพื่อให้ผู้ถูกล้อ แก้ไขตนเองเสียใหม่ และไม่โกรธเคืองคนล้อ หนังสือประเภทนี้เขียนได้ยาก แต่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้แนบเนียนคมคายยิ่ง

ตัวอย่างดังนี้

อ่คำรบนบหัดอัดทิถาน
องพระพุดทะรัดกำจัดมาน โปรดประทานพระสะทันอันอุดม
หนึ่งคำนับในพระทัมอันล้ำเลิด แสนประเสิดสองทางข้างสยัม

อีกไหว้อ่ยสงวงบ่อรม ด้วยชื่นชมโสมนัดมัดส่กาน"

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์การใช้คำแผลงๆ ในกลอนไดอารีซึมทราบ ไว้ดังนี้

"ทุกวันนี้เจ้านายแลขุนนาง ท่านต่างพูดกันต่างต่างหลายภาษา
ไม่เข้าอกเข้าใจไปไหนมา ที่เจรจาสังเกตไว้ได้หลายคำ
*อัน **"โคมลอย"** นั้นว่าเหลวเป็นแน่หละ ยังคำ **"บ๊ะ"** อีกก็เห็นเป็นความขำ*
*ที่จะคล้ายกับบอพอนึกคลำ ยัง **"สับพี"** มีซ้ำแปลกออกมา*
*ออกชื่อ **"นุ่ง"** ละส่ดุ้งได้ทุกครั้ง มันจะยังไรอยู่ไม่รู้ท่า*
*ยัง **"กู กู๋"** คู่กันหวั่นวินยา ดูน่าตานั้นจะไปข้างไม่ดี*
*คำ **"สวิต"** ติดฝาหรั่งเสียงอังกฤษ เคยคิดคิดลองเดาเหนเข้าที่*
คนเหลวเหลวแล้วประใจใช้อย่างนี้ เหนท่วงทีละม้ายคล้ายโคมลอย
***"มะหลึกตึก"** นึกดูอยู่ข้างหยาบ ทีขนาบว่าทลึ่งไม่ถ่อยถอย*
*แต่คำ **"เย"** นั้นอิดฉาท่าร่องรอย เคยได้ยินมาบ่อยบ่อยจึงเข้าใจ*
***"เว้นไม่ได้"** คล้ายกันกับว่า **"หนัก"** ดูไม่สู้ลึกนักแต่สงไสย*
***"เม๊ก"** อีกคำดูอยู่ช่างกระไร เหนจะไม่สู้ดีทีทำนอง*
*ยัง **"โก๋"** นี้มีแต่พูดเก่าแก่ เกือบจะเหมือนกันกับแย่เข้าใจคล่อง*
*ยังคำ **"ไก๋"** ใช้ติดติดได้คิดกรอง เหนจะต้องกับไถลใช้เพี้ยนตัว"*

คำแผลงหรือสะแลงนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้บ้างในพระราชหัตถเลขา คราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๔๐ และมีคำอธิบายท้ายเรื่องไว้ดังนี้

"โคมลอย" *คำว่า โคม นี้มีความหมายตามศัพท์แผลงใช้กันว่า พูด ฤๅ ทำอะไรไม่กินความกัน ฤๅไม่เข้ากับเรื่อง ฤๅพูดหลงใหลไป ฤๅพูดโดยไม่มีเค้ามูลที่เห็นว่า ควรจะพูดอย่างนั้น แต่แรกใช้กันว่า โคมลอย เกิดจากหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งชื่อ พัน มีรูปโคมลอยอยู่ที่ชื่อหน้าต้นของหนังสือนั้น และในหนังสือพิมพ์นี้มักมีความซึ่งกล่าวตามอย่างตลกๆ ในภาษาอังกฤษ ดูไม่ใคร่จะเข้ากับเรื่อง แลไม่เห็นขบขัน เหมือนหนังสือพิมพ์ปันซ์ เพราะเหตุฉนั้น เมื่อมีใครกล่าวความที่เข้าเรื่อง ฤๅไม่กินความกันก็ใช้ว่ากันว่า โคมลอย แล้วย่อสั้นลงแต่ว่าโคม ก็ใช้ได้เหมือนกัน"*

"คำว่า โก๋ นี้ เป็นศัพท์แผลงมีความหมายว่า เข้าใจผิดฤๅเข้าใจไปคนละทาง ฤๅหลง คำนี้มีเหตุเกิดมาใช้กัน ด้วยเดิมพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ มีมหาดเล็กใช้ติดพระองค์อยู่คนหนึ่งชื่อว่า โก๋ จะต้องพระประสงค์สิ่งใดๆ มีหมากบุหรี่ ฤๅจะใช้ไปไหนก็เรียกโก๋คนเดียว ถึงจะมีคนอื่นๆ ที่จะทรงใช้ได้ ดังเช่นพนักงานกรมม้า ซึ่งทรงว่ากรมนั้นอยู่ก็ไม่ใคร่เรียกใช้ ในที่สุดจนนายโก๋ไม่อยู่ที่นั้นก็ยังทรงเรียก โก๋ อยู่ได้ดังนี้ จึงได้ใช้คำโก๋นี้ หมายความว่าอย่างกล่าวมาข้างต้น"

"ไก๋ นี้มีความหมายว่า ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น ฤๅแกล้งทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น ฤๅไม่รู้ไม่เห็นแล้วถามว่าอะไร มีเหตุเกิดมาจากพระยามหานิเวศน์ (เผือก) ต้น สุกลเศวตนันท์ เมื่อจะทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นและถามว่าอะไรนั้น ใช้คำพูดว่า ไก๋ ในเมื่อจะแกล้งทำไม่รู้แล้วถามว่าอะไร ฤๅใช้เมื่อแกล้งทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นกัน"

คำว่า **"นุ่ง"** นี้มีความหมายในศัพท์แผลงกันใช้กันอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช้ความหมายเดิม เช่นใช้ว่านุ่งจีบต่อไปนี้ ความหมายที่ว่าคิดจะนุ่งแกนี้ ตามที่ใช้เป็นคำแผลงกันว่า คิดจะหลอกจะลวง ฤๅอีกอย่างหนึ่งหมายว่า โกง มีเหตุมาจากเมื่อครั้งกรมหลวงสวัสดิ์วัตนวิศิษฐ์ ครั้งเป็นกรรมการฤๅกอมมิตตี กรมพระนครบาลใน พ.ศ. ๒๔๒๙ นั้น เจ้าพนักงานจับกุมภิกษุอลัชชีไปในคดีอันหนึ่ง รายงานว่าพระทำอย่างนั้นๆ กรมหลวงสวัสดิ์วัตนวิศิษฐ์รับสั่งว่า นี่ไม่ใช่พระหากจะเป็นแต่คนนุ่งเหลืองต่างหาก เพราะเหตุฉนั้นจึงเกิดมีคำแผลงใช้กัน เมื่อจะหมายความว่า โกง ฤๅหลอกลวงแล้ว ก็ใช้คำว่านุ่ง

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่าเมื่อทรงใช้คำแผลงคำใดก็จะมีพระบรมราชาธิบายไว้อย่างละเอียด

อีกเรื่องหนึ่งที่ทรงใช้ชื่อผู้อื่นแต่ง คือ โคลงนิราศท้าวสุภัตติการภักดี แต่มิได้เป็นโคลงล้อเลียน

ท้าวสุภัตติการภักดี *(นาก)* เป็นหัวหน้าห้องเครื่องสมัยรัชกาลที่ ๕ การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ชื่อผู้อื่นแต่ง คงเพื่อให้ผู้อื่นกล้าวิจารณ์ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งไม่ประสงค์จะให้ได้ชื่อว่า พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ไปหมดทุกเรื่อง

โคลงนิราศเรื่องนี้ เป็นบทร้อยกรองที่เกี่ยวกับความรักและธรรมชาติ ประกอบด้วยร่าย ๑ บท โคลงสี่สุภาพ ๑๒๔ บท พรรณนาการเดินทางไปเมืองกาญจนบุรี ตัวอย่าง เช่น

เห็นฝูงมยุเรศฟ้อน ฟายหาง
ลางหมู่มยุรนวลนาง แวดล้อม
พิศองค์อัปศรสุรางค์ รายร่วม เรียมนา
ยามเริศไร้นางห้อม พี่เพี้ยงอายยูง

เพียรรักษ์ภาษาไทย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักในความเป็นอิสระเสรีของชาติไทย เรามีภาษาไทยประจำชาติ คนไทยทุกคนจึงต้องเขียนอ่านภาษาไทยให้ชัด เมื่อพระเจ้าลูกยาเธอเสด็จไปทรงศึกษา ณ ต่างประเทศ พระองค์ก็ทรงส่งครูไปสอน

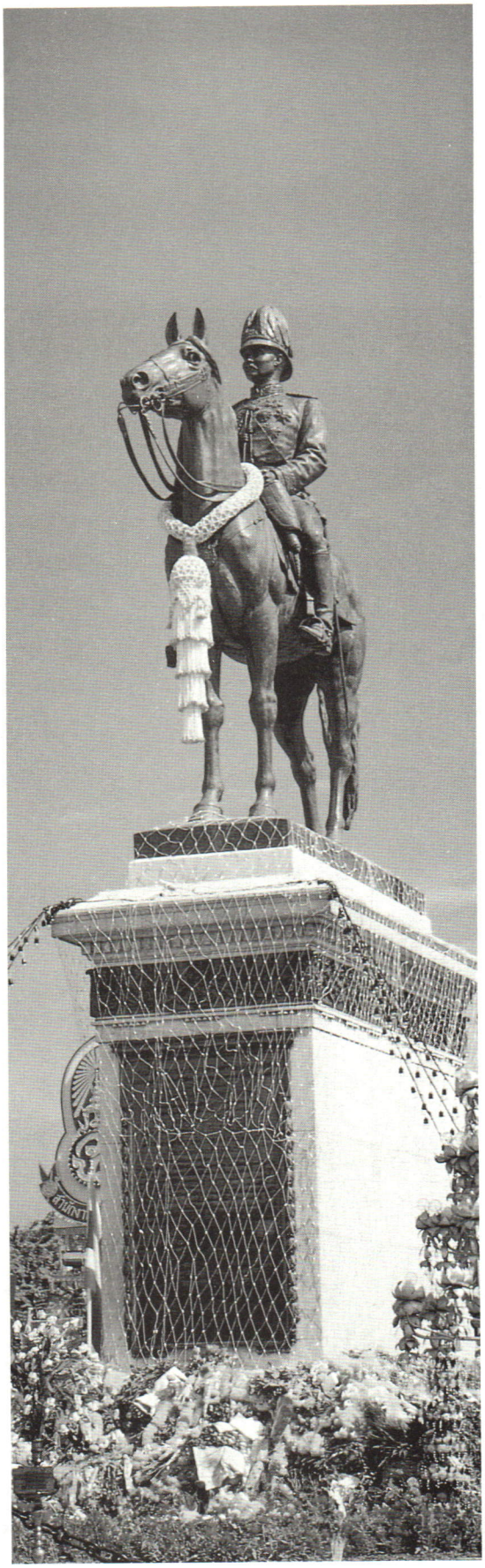

ภาษาไทยด้วย เพื่อมิให้ทรงลืมภาษาไทย พร้อมทั้งทรงกำชับว่าให้ทุกพระองค์มีลายพระหัตถ์ถึงพระราชชนกอย่างน้อยเดือนละ ๑ ฉบับเป็นภาษาไทย และให้แปลเป็นภาษาต่างประเทศที่กำลังทรงศึกษากำกับมาด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยภาษาไทยมาก เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้มีพระราชหัตถเลขาพระราชทานแก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ *(รัชกาลที่ ๖)* ซึ่งเป็นผู้รักษาพระนคร ทรงพระราชปรารภว่า คำพูดในภาษาไทยเริ่มเป็นไปในทางเลว จึงมีพระราชดำริชักชวนให้ตั้งสมาคมขึ้น เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ภาษาไทย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชทรงสนองกระแสพระราชดำริ ทรงจัดตั้งสมาคมขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า **"สมาคมรักภาษาไทย"** พระองค์ทรงรับเป็นประธานด้วยพระองค์เอง ผู้ที่เป็นสมาชิกของสมาคมต้องพูดภาษาไทยให้ถูกต้อง ถ้าใครพูดผิดต้องถูกปรับ หรือถ้าใครพบลูกน้องผู้ใดพูดผิด ก็ช่วยตักเตือนให้แก้ไขด้วย

นอกจากนั้นจดหมายเหตุต่างๆ และพระราชหัตถเลขาที่พระองค์พระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ล้วนเป็นโวหารที่อ่านเข้าใจง่าย ดังเช่นพระราชหัตถเลขาที่พระราชทานแก่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๔๐ ก็เป็นสำนวนที่อ่านเข้าใจง่าย และเต็มไปด้วยความรอบรู้ ดังที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ *(น.ม.ส.)* ได้ทรงกล่าวสดุดีไว้ว่า

"อ่านแล้วเข้าใจแจ่มแจ้งเหมือนเดินไปในที่เตียนราบ ไม่ต้องบุกหญ้ารก ไม่สะดุดขอนไม้ที่นอนขวางทาง ไม่ต้องปีนข้ามรั้ว ไม่ต้องอัดลมหายใจ เพื่อจะได้เพ่งปัญญาให้รู้ความหมายของหนังสือ ไม่ต้องเดินทางคดเคี้ยวเป็นงูเลื้อย"

พระราชหัตถเลขาที่ได้รับการยกย่องมาก คือ พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เป็นพระราชนิพนธ์เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้านิภานภดล หรือ **"สมเด็จหญิงน้อย"** รวม ๔๓ ฉบับ ทรงบรรยายและพรรณนาเรื่องต่างๆ ที่พระองค์ทรงประสบ ให้ประโยชน์ในทางภูมิปัญญา สะท้อนให้เห็นทัศนคติ สภาพบ้านเมือง สังคม และชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองในแต่ละประเทศ พระราชนิพนธ์ได้แสดงถึงพระราชอัจฉริยภาพด้านการอนุรักษ์ภาษาไทยมากมาย

พระราชนิพนธ์โคลงดั้นเรื่องแห่โสกันต์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โดยใช้ตัวสะกด

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งสมเด็จเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์กรมขุนพินิจประชานาถ (รัชกาลที่ ๕) เสด็จไปฟังสวดพระพุทธมนต์ก่อนโสกันต์ พ.ศ. ๒๔๐๘

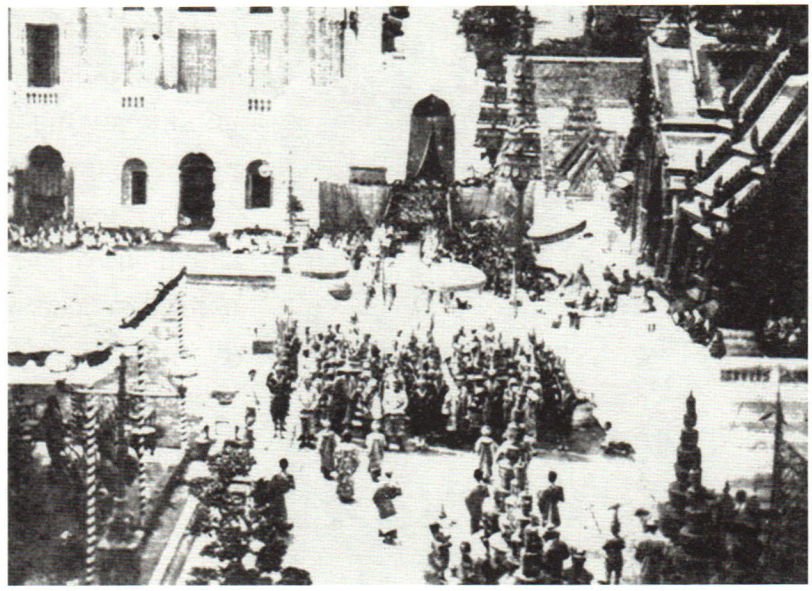

ริ้วขบวนแห่พระราชพิธีโสกันต์อย่างใหญ่ มีนางเชิญมยุรฉัตร และนางแต่งตัวสะ

โบราณ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงถึงพระราชอัจฉริยภาพในการใช้ภาษา เช่น บทชมบ้านเมืองปราสาทราชวัง ว่าดังนี้

วยงวงบรมราชเจ้า จอมสยาม
ปราสาทรัตนพิมาน อยาดฟ้า
สรรพสิ่งวิจิตรงาม ฉลักลวด ลายแฮ
แสงสุวรรณไล้จ้า จับหาว

อีกบทหนึ่งทรงพระราชนิพนธ์ถึงเหล่านางข้าหลวงว่า

บางคนขาวผ่องพ้ยง ภอแล บ้างเฮย
บ้างก็ดูเตมทน มืดตื้อ
กินหมากดงงตุกแก ดำเกรอะ กรังนา
เดอนโดดเดกดื้อดื้อ เงอะงง

อีกบทหนึ่งทรงพระราชนิพนธ์การละเล่นชื่อว่า ระเบ็ง ดังนี้

สยงร้องโอ้ละพ่อซ้อง ส่งสยง
แยกท่ายกท้าวนุง ขัดค้าง
โอ้ละพ่อสลบรยง นอนแผ่
กาลแขว่งขรรค์คว้างคว้าง หว่างแปลง

บทพระราชนิพนธ์เหล่านี้แสดงถึงพระปรีชาสามารถในการทรงอนุรักษ์ภาษาไทยโบราณไว้อีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับพระกรสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ในงานพระราชพิธีโสกันต์

ใช้คำทับศัพท์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จต่างประเทศหลายครั้ง ประเทศใกล้ๆ เช่น สิงคโปร์ เบตาเวีย อินเดีย และเสด็จประพาสยุโรป ๒ ครั้ง ในพระราชหัตถเลขามีคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมาก เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีคำแปลเป็นภาษาไทย พระองค์จึงทรงจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษแทน ทำให้เป็นสำนวนภาษาที่น่าอ่านน่าฟังไม่ขัดเขิน ตัวอย่าง เช่น

ถึงที่ว่าการซามาค *(คือแอสซิสคันต์เวคานา)* เรียกว่า อันเดอดิสตริก *(คือแขวง)* จิเบอยิงอยู่ในดิสตริก *(จดหมายเหตุรายวันเมื่อเสด็จเกาะชวาครั้งหลัง)*

มีเลียนฝรั่งอยู่ข้างจะเฟเลียสองสามสิ่งจัดว่าดีมาก *(จากเสด็จประพาสเกาะชวาครั้งหลัง)*

เกาวเนอเยเนรัลนั่งน่าไปที่คอเวอนเมนต์เฮาส์ *(เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑)*

กินเข้าแล้วไปดูเทียเตอ *(เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑)*

แต่ก่อนมาเล่นมีแอกซิเดนต์ในรถไฟ *(เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑)*

ฉันลืมกล่าวถึงที่เปรสิเดนต์ออฟดิเคาน์ซิล แลเคาน์ซิลเมืองนี้มาเยี่ยม *(เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑)*

ส่วนของชั้นหลังแลคนชั้นใหม่ ก็มีปรอเฟสเซอร์ที่มีฝีมือดีทำขึ้นแล้ว *(เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑)*

เวลานั่งโต๊ะเปนเวลาที่สนทนาข้างกวีน *(เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑)*

ของขายตามสเตชั่น มีลูกสตรอเบอรี่ป่า ลูกแอบเปอลออกจะดีๆ *(พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน)*

ออกเดินไปอึดใจเดียว ก็พบเรสเตอรองต์เทียบเข้าโรงเข้าแกงของเรา *(พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน)*

ถ่ายรูปแลเอนลาซรูปที่สตูเดียวของตัวมาให้สำหรับแจก *(พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน)*

ยอดที่สูงคงมีสะโนคลุม *(พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน)*

ประหลาดที่รพีมาด้วย รถโมเตอคาร์ถูกฝนเปียกงอมแงม *(พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน)*

เจ้าตำรับพระราชพิธี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรอบรู้เกี่ยวกับพระราชพิธีต่างๆ ของไทยเป็นอย่างดี หนังสือพระราชนิพนธ์ซึ่งเป็นที่ยกย่องของคณะกรรมการวรรณคดีสโมสรให้เป็นหนังสือยอดเยี่ยมความเรียงอธิบาย คือ พระราชนิพนธ์พระราชพิธีสิบสองเดือน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์คำอธิบายเรื่องพระราชพิธีสิบสองเดือนไว้ดังนี้

"ลักษณะที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้น มีพระราชประสงค์จะชี้แจงให้ผู้อ่านเข้าใจให้แจ่มแจ้งเป็นข้อสำคัญ เมื่อจะว่าด้วยพระราชพิธีอย่างใด ทรงเริ่มต้น

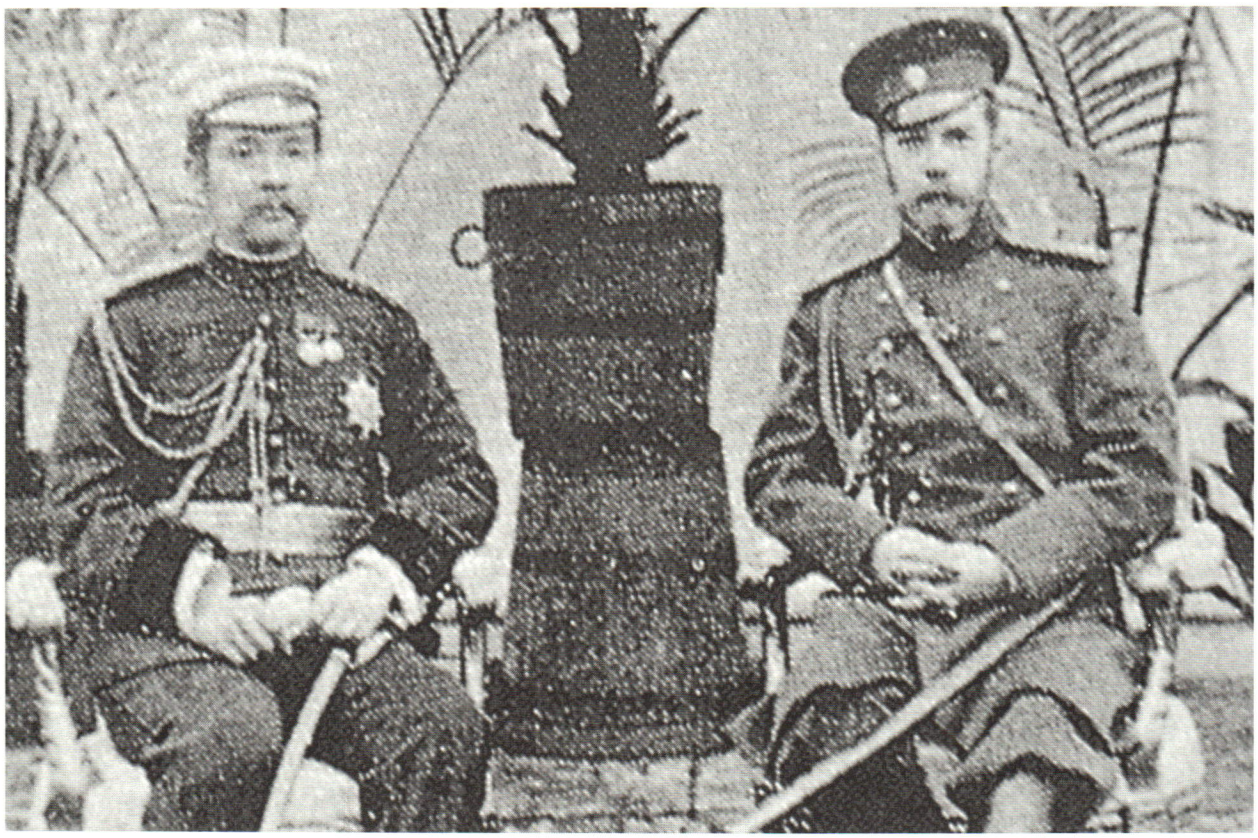

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระเจ้าซาร์ นิโคลัสแห่งรัสเซีย

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงฉายเมื่อพระชนมายุ ๓๔ พรรษา คราวทรงรับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ กลับจากประพาสทวีปยุโรป เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๔๐

ชี้แจงตำราเดิมของการพระราชพิธีนั้นก่อน แล้วทรงชี้แจงเหตุการณ์ที่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ จนถึงได้เลิกหรือคงทำพระราชพิธีนั้นอยู่อย่างไร ทรงสอบสวนตำรับตำราบรรดามีและรับสั่งถามผู้ทำการพิธี มีพระมหาราชครูพราหมณ์เป็นต้น ประกอบกับความที่ได้ทรงทราบพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และความคุ้นเคยในส่วนพระองค์เองเอาความรู้ในที่ทั้งปวงที่ทรงวินิจฉัยแล้ว เรียบเรียงลงเป็นพระบรมราชาธิบาย เพราะฉะนั้นถ้าว่าโดยทางความรู้ที่จะได้จากหนังสือเล่มนี้ นับว่าเป็นอย่างถ่องแท้ถึงที่สุดที่จะพึงเป็นได้นั้นประการหนึ่ง หรือถ้าว่าโดยทางภาษาส่วนวรรณคดี ผู้อ่านจะสังเกตเห็นได้ว่ากระบวนโวหาร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ ผิดกับโวหารของผู้อื่นที่แจ่มแจ้งอ่านจับใจ เหมือนกับฟังรับสั่งเล่าเองโดยไม่มีผิด ด้วยเหตุนี้พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่เฉพาะแต่พระราชพิธีสิบสองเดือนนี้เรื่องเดียวถึงเรื่องใดๆ บรรดาที่ทรงเป็นความเรียงในทางบรรยายแล้วเป็นที่นับถือของนักเรียนว่าล้ำเลิศ ควรเป็นตำราของการแต่งหนังสือได้ทุกเรื่อง"

ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชาธิบายพระราชพิธีอย่างละเอียดทุกเดือน ยกเว้น เดือน ๑๑ เพราะทรงเริ่มต้นพระราชนิพนธ์ตั้งแต่เดือน ๑๒ จนถึงเดือน ๑๐ เหตุที่ไม่มี

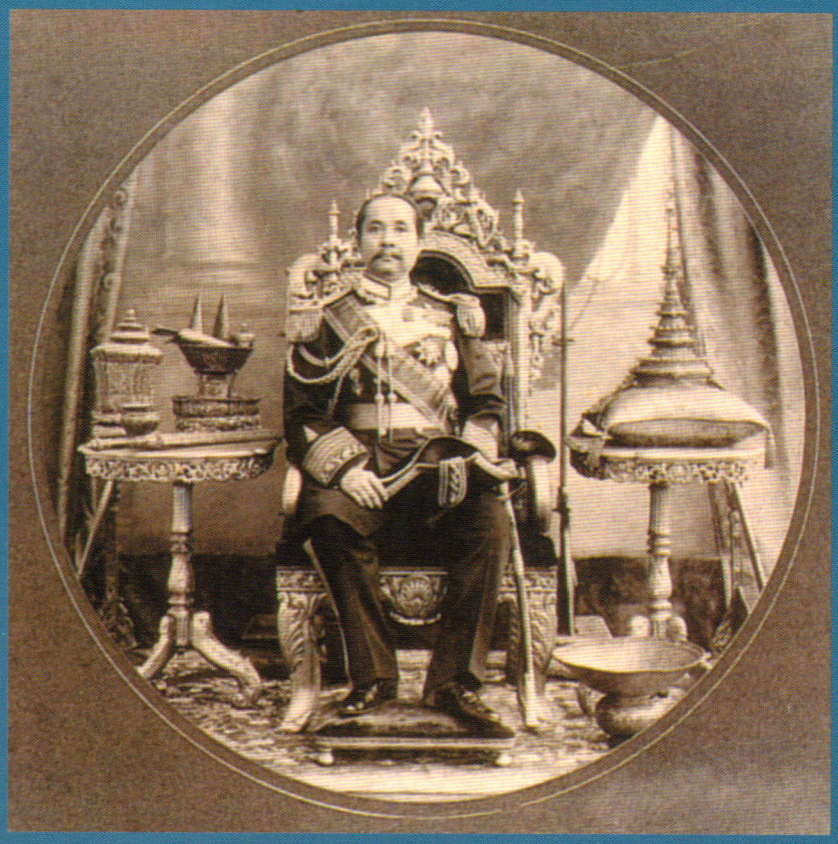

พระราชพิธีเดือน ๑๑ เพราะทรงติดพระราชภารกิจอื่นๆ อีกมากมาย

หนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน ถือได้ว่าเป็นต้นตำราของการพระราชพิธีต่างๆ ผู้ที่เขียนเรื่องพิธีการต่างๆ ส่วนมากก็มักจะค้นคว้าเรื่องราวจากหนังสือเล่มนี้ เช่น พระราชพิธีลอยพระประทีป ซึ่งทรงอธิบายที่มาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี การเทศน์มหาชาติ พระราชกุศลถวายผ้าจำนำพรรษา พระราชพิธีวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ตำนานและพิธีวันสงกรานต์ พิธีธานยเทาะห์เผาข้าวครั้งกรุงเก่า เป็นต้น ทุกๆ เรื่องมีพระบรมราชาธิบายถึงตำนานที่มาของเรื่องนั้นๆ โดยพิสดาร สมกับที่เป็นยอดของความเรียงอธิบาย

พระราชอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้านพระราชนิพนธ์ เพียบพร้อมด้วยโวหารทุกประการ ทั้งบรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร อุปมาโวหาร และสาธกโวหาร พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์โคลงฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย ถูกต้องตามลักษณะของฉันทลักษณ์ทุกประการ ดังเช่น ลิลิตนิทราชาคริต ทรงพระราชนิพนธ์ร่ายสุภาพทุกบท มีสัมผัสระหว่างวรรคตามข้อบังคับของร่ายไม่ผิดเพี้ยน เป็นแบบอย่างสำหรับผู้ฝึกหัดเขียนบทประพันธ์อย่างดียิ่ง พระราชอัจฉริยภาพของพระองค์สุดที่จะพรรณนาได้หมดสิ้น ถึงพร้อมด้วยพรรณนาไพเราะ เสนาะ คำสอน โคลงกลอนล้อเลียน เพียรรักษ์ภาษาไทย ใช้คำทับศัพท์ และเจ้าตำรับพระราชพิธี นับว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในพระราชจักรีวงศ์ ที่ทรงพระมหากรุณาธิคุณแก่ประเทศและประชาชนชาวไทยอย่างยิ่ง สมดังพระราชสมัญญานามว่า ***"สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า"***

วีรชนใจเพชร

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

อนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน

ข้าพเจ้ามีใจรำลึกถึงคนไทยใจกล้าคนหนึ่งในอดีตกาล ปรากฏนามของเขาอยู่ในพระราชพงศาวดารของชาติไทยว่า เขาผู้นั้นอาสาแผ่นดินจนตัวตายเยี่ยงทหารกล้าในคราวสงครามเสียพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๓๑๐ เขาถูกส่งไปกับพรรคพวกร่วมตายเพียง ๔๐๐ คน เพื่อขัดตาทัพศัตรูเป็นจำนวนพันๆ ที่หนุนเนื่องเข้ามา แต่เขาก็ฟาดฟันศัตรูเสียแหลกลาญมิใช่น้อย ก็น้ำน้อยหรือจะชนะไฟ เขาต้องสู้ศึกไกลบ้านเกิด นำทัพเล็กๆ ไปลำพังตัวคนเดียว และถ้านายทัพใหญ่ในครั้งนั้นไม่มัวอืดอาดหรือประมาทศัตรู รีบส่งกองหนุนไปให้ทันท่วงที คนไทยใจเด็ดผู้นี้คงไม่เสียทีให้ศัตรูเข้ากลุ้มรุมล้อมจับตัวเอาไปได้ แล้วศัตรูหน้าไหนเล่าจะไว้ชีวิตคนที่ฆ่าพวกของเขาเล่นเป็นเบืออย่างนั้น คนไทยใจเพชรผู้นี้มีนามว่า **ขุนรองปลัด** นามเดิมว่า **ชู** นายกองอาทมาตผู้ซึ่งพลีชีวิตป้องกันชาติท่ามกลางสนามรบ แต่กลับไม่มีชื่อเสียงโด่งดังเหมือนต้นตระกูลไทยอื่นๆ ไม่มีอยู่ในเพลงสดุดีใดๆ ลักษณะการสู้อย่างไว้ลาย แล้วก็ตายอย่างเสือในอาการอย่างเดียวกัน ณ สถานที่แบบเดียวกัน กับของรองปลัดชูของไทยเรานั้น ที่ปรากฏอยู่ในประวัติวีรบุรุษต่างชาติก็มีอยู่ไม่น้อย กวีของเขารจนาลงไว้เป็นเพลงขับขานสดุดีกังวานทั่วบ้านเมืองด้วยเสียงของนักขับเพลงวีรบุรุษ เช่น โรลังค์แห่งฝรั่งเศส ผู้เป็นวีรชนปริ่มปราสมัยพระจักรพรรดิชาลมาญของพวกฟรังก์ คือ ฝรั่งเศสโบราณ

ก่อนข้าพเจ้าจะเล่าเรื่องของขุนรองปลัดชูของไทยเรา ก็ใคร่จะนำเรื่องของวีรบุรุษโรลังค์มาเล่าสักเล็กน้อยเพื่อให้ท่านผู้อ่านลองเปรียบเทียบดูกับเรา โรลังค์เป็นนัดดาและทหารเอกของจักรพรรดิชาลมาญ สู้ศัตรูจนตัวตายในช่องแคบที่เรียกว่าหุบผาหนาม *(Valley of Thorn)* ในเทือกเขาปิรีนีสซึ่งกั้นแดนฝรั่งเศสและสเปญ โรลังค์ตายมาแล้วกว่าหนึ่งพันปี แต่ชื่อของเขายังเป็นอมตะ เพราะเพลงสดุดีวีรกรรมของเขาขับขานไปทั่วยุโรป บทเพลงนั้นกลายเป็นวรรณคดีชิ้นหนึ่งมีชื่อเรียกตรงๆ ว่า Chanson de Rolang เพลงแห่งโรลังค์ ที่โรลังค์ต้องตายทั้งๆ ที่เขาควรจะอยู่เป็นยอดนักรบของแผ่นดินฝรั่งเศสไปอีกนานๆ นั้น ก็เพราะต้องตามเสด็จทัพของชาลมาญข้ามเทือกเขาปิรีนีสไปตีสเปน ซึ่งครั้งนั้นแขกมัวร์เข้ายึดครองอยู่พวกมัวร์ทำทีพ่ายแพ้เปิดประตูเมืองรับชาลมาญให้ตายใจ เมื่อชาลมาญยกทัพหลวงข้ามภูเขากลับไปฝรั่งเศสนั้น โรลังค์ยังดูแลอยู่ข้างหลังในสเปน ให้พระจักรพรรดิข้ามเขาไปโดยปลอดภัยพร้อมทัพหลวง แล้วโรลังค์จึงคุมกองทหารเล็กๆ ตามไป มีโอลิเวอร์เพื่อนคู่ใจไปด้วย แต่พ่อเลี้ยงของโรลังค์ซึ่งมีใจริษยาโรลังค์อยู่ ก็ฉวยโอกาสยุพวกมัวร์ให้ไปคอยดักรุมตีกองทหารของโรลังค์บนผาสูงของข้างหุบผาหนาม โรลังค์สู้กับศัตรูจำนวนหมื่นเคียงคู่กับโอลิเวอร์ และกองทหารเล็กๆ ซึ่งก็ตายจากไปทีละคนๆ รวมทั้งโอลิเวอร์เพื่อนยาก กระนั้นโรลังค์ก็ฮึดสู้โดยไม่ยอม เป่าเขาบอกสัญญาณให้ทัพหลวงที่ปลอดภัยอยู่แล้วต้องหวนกลับมาช่วยตนให้ต้องล้มตายกันต่อไปอีก เมื่อศัตรูเห็นโรลังค์ถูกอาวุธบาดเจ็บล้มคว่ำลงนึกว่าตายแล้ว ก็พากันยกทัพกลับไป โรงลังค์เห็นว่าสุดกำลังที่ตัวจะประทังชีวิตรอด จึงกัดฟันคืบคลานขึ้นบนเนินสูง ทำลายดาบคู่มือเสียก่อน แล้วเป่าเขากังวานวิเวกเป็นสัญญาณทูลลาพระเจ้าลุงชาลมาญ เมื่อพระจักรพรรดิได้ยินก็ทรงทราบถึงอันตรายของโรลังค์ จึงเสด็จหวนกลับมาหาโรลังค์โดยด่วน และก็ได้แต่กอดศพนัดดาไว้ในอ้อมพระกรรำพันว่า *"โรลังค์เอ๋ยลุงจะมีหน้าไปบอกคนทางบ้านของเราได้อย่างไรว่าทิ้งให้หลานตายแต่ลำพังอยู่ในสเปนเช่นนี้"* นี่คือพระวาจาของมหาราชผู้ยิ่งใหญ่ ที่กวีให้เปล่งออกมาด้วยสุด

แสนจะละอายขายพักตร์ เพราะเสด็จมาช่วยชีวิตหลานรักไว้ไม่ทัน

ยังมีวีรบุรุษชาติอื่นที่ตายในลักษณะอาการและสถานที่อย่างเดียวกันกับของขุนรองปลัดชูของไทยแต่นามของเขาผู้นั้นไม่อับเฉาเหมือนของขุนรองปลัดชูของเราข้าพเจ้าขอเล่าอีกสักเรื่องหนึ่งเพราะเรื่องนี้คล้ายคลึงกับเรื่องของขุนรองปลัดชูมากยิ่งกว่าเรื่องของโรลังค์ เมื่อ พ.ศ. ๖๒ สองพันกว่าปีมาแล้ว เซอร์ซิสกษัตริย์แห่งเปอร์เซียซึ่งเป็นโอรสของจอมจักรพรรดิดาริอุสกรีธาทัพเกรียงไกรมีไพร่พลถึงสองล้านเศษ อ้อมช่องแคบดาร์ดะเนลทุกวันนี้ ซึ่งเดิมเรียกว่าช่องเฮลลีสปอนด์ของกรีกโบราณเตรียมทำสะพานใหญ่ข้ามช่องแคบนี้ไปตีประเทศกรีกครั้งนั้นเลโอนิดัสขุนศึกของกรีกเผ่าสปาร์กได้รับคำสั่งให้นำทหารสปาร์ตาสามร้อยคนรวมกับทหารกรีกเผ่าอื่นอีกหกพันเศษไปดักคอยที่ซอร์ซิสอยู่ที่ตำบลเธโมพิลาเอ อันเป็นช่องแคบสำคัญยิ่ง ซึ่งด้านหนึ่งเป็นทิวเขาสูงยาว อีกด้านหนึ่งเป็นทางแคบๆ ชายทะเล เลโอนิดัสรบมุ่งขัดขวางพวกเปอร์เซียเป็นสามารถอยู่หลายวันเห็นท่าจะไปไม่รอดจึงสั่งให้ทหารกรีกเผ่าอื่นหนีเอาตัวรอด คงเหลือแต่ชาวสปาร์ตาร่วมตายไม่กี่คนแล้ว เลโอนิดัสและเพื่อนยากร่วมเผ่าที่เหลือก็ต้องจบชีวิตอย่างทรหด ณ ช่องแคบ เธโมพิลาเอนั้นเอง ชื่อของเลโอนิดัสโด่งดังไม่มีวันดับเพราะคนสดุดีวีรกรรมของเขา แต่ชื่อของช่องแคบเธโมพิลาเอเป็นความอับอายขายหน้าของกรีกเผ่าอื่นๆ ทุกเผ่าเพราะปล่อยให้เลโอนิดัสสปาร์ตาใจเพชร และพรรคพวกของเขาตายสิ้นเพื่อป้องกันดินแดนกรีกทั้งปวง ดีแต่กรีกยังมี เธมิสโตคลีสแม่ทัพเรือฝีมือฉกาจ กู้หน้ากรีกทั้งหลายไว้โดยตีทัพเปอร์เซียเตลิดไปสิ้น

ข้าพเจ้าได้เล่าถึงวีรบุรุษชาติอื่น ซึ่งสู้ศัตรูด้วยกำลังน้อยนิด แต่ฝีมือและจิตใจกล้าแกร่งยิ่งนัก ในลักษณะเดียวกันกับขุนรองปลัดชูมากพอควรต่อไปนี้ก็จะได้เล่าทวนถึงความหลังครั้งที่ไทยเราต้องบ้านเหลืองเมืองทลาย ทั้งๆ ที่ไทยมีวีรบุรุษในครั้งนั้นเช่นพระยาวิเชียรปราการ **สมเด็จพระเจ้าตากสิน** มีหลวงยกกระบัตรแห่งราชบุรี มีนายสุดจินดา มีทั้งกลุ่มชาวชนบทใจหาญ ผู้รักชาติรักแผ่นดินถิ่นเกิดยิ่งกว่าชีวิตของตัว คือกลุ่มชาวบ้านบางระจัน มีขุนรองปลัดชูผู้อาภัพชื่อ แต่ฝีมือและน้ำใจนั้นเข้มแข็งทรหดเหลือหลาย และคงมีวีรชนอื่นๆ อีกซึ่งพงศาวดารอาจบันทึกไว้ไม่หมดหรือบันทึกหมดแต่ขาดหายไป ก็วีรบุคคลดังกล่าวมาแล้วนั้น จะต้องมีจำนวนสักเท่าใดเล่าจึงจะคุ้มบ้านป้องเมืองไว้ไหว ในเมื่อจำนวนคนไทยไม่รู้กี่สำ โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นบริหาร ที่เอาแต่แตกสามัคคีเห็นแต่ตัวทะเลาะวิวาทกันหาดีใส่ตัว เอาชั่วใส่คนอื่น มั่วสุมอยู่กับความประมาท ขี้ขลาด ตาขาว ทรยศคดโกงต่อแผ่นดินเกิด ผลกรรมใหญ่ยิ่งจึงตามล้างผลาญพระนครศรีอยุธยาถึงกับแตกดับพาให้พลเมืองผู้บริสุทธิ์น่าสงสารต้องย่อยยับด้วย ทุกขเวทนาแสนสาหัสไปทั้งแผ่นดิน แต่ก็ทำเนาเสียเถิดเรื่องมันแล้วไป แล้วสำหรับบทเรียนราคาแพงนี้

เท่ากับล้างคนบาปให้สิ้น แล้วตั้งแผ่นดินขึ้นใหม่

ท่านผู้อ่านลองกลับไปอ่านพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา หรือเรื่องไทยรบพม่า พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ท่านจะรู้สึกเศร้าใจและแสนเสียดายเอกราชของแผ่นดินไทยในครั้งนั้นยิ่งนัก เพราะศัตรูที่เข้ามาปล้นราชธานีศรีอยุธยาครั้งนั้นมิพักต้องใช้ฝีมือหรือยุทธศาสตร์ชั้นสูงใดเลย นอกจากกำลังมหาศาลที่ลุยเข้าไทยอย่างเดาสุ่ม แม้จอมทัพอลองพญาเองก็งุ่มง่ามบัญชาการยิงปืนใหญ่แล้วปล่อยให้ปืนระเบิดใส่องค์เอง ถูกสะเก็ดระเบิดประชวรสาหัส สิ้นพระชนม์ไม่ทันพ้นแผ่นดินไทย เดชะบุญที่ชาติไทยต้องขายหน้าโลกเพียงสามเดือนก็มีชายชาตรีผู้ควรยิ่งนักที่ยกท่านขึ้นเป็นขัตติยราชทรงพระนามว่า *สมเด็จพระบรมราชาที่สี่* คือ **สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช**

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จังหวัดจันทบุรี

ทรงกู้หน้าประชาไทย กู้แผ่นดินไทยขึ้นมาเป็นอิสระได้

ความในประชุมพงศาวดาร เล่ม ๖ มีว่า *"ตามคำผู้หลักผู้ใหญ่ลงกันมาว่า ในครั้งนั้นไม่ได้คิดอ่านจะรวมกำลังต่อสู้ข้าศึกประการใด สักแต่ได้ข่าวมาว่าพม่าจะยกมาทางไหนก็เกณฑ์กองทัพยกไปดักทางนั้น เพียงแต่จะสืบสวนให้ได้หลักฐานมั่นคงเสียก่อนก็ไม่มี จึงเอากำลังรี้พลไปป่วยการเสียเปล่าๆ มากกว่าที่ได้ต่อสู้ข้าศึก ด้วยพม่ามิได้ยกมาทั้งทางด่านเจดีย์สามองค์และด่านแม่ละเมา แต่ยกมาทางด่านสิงขร เมืองตะนาวศรีทางเดียว ที่ในกรุงก็ไม่คาดว่าพม่าจะตีต่อเข้ามาอีก เพิ่งมาเอะอะเตรียมรักษาบ้านเมืองต่อเมื่อพม่าเข้ามาถึงเมืองกุยเมืองปราณ และบางทียังจะเข้าใจว่าพม่าเป็นแต่กองโจรหรือกองทัพน้อย ส่วนกองทัพใหญ่คงมาด่านพระเจดีย์สามองค์หรือด่านแม่ละเมาอย่างเคยจึงมัวแต่ระวังสองทางนั้น เพราะทางด่านสิงขรที่พม่ายกมาแต่ตะนาวศรีนั้น มิใช่แต่จะเป็นทางอ้อมค้อมห่างไกลอย่างเดียว ยังจะต้องเดินขึ้นข้ามเขาบรรทัดเข้ามาเป็นทางกันดาร เพราะเทือกเขาอยู่ทางซ้าย ทะเลอยู่ทางขวา เหมือนต้องเดินตรงมาในตรอกถึง ๕-๖ วัน จึงจะถึงเพชรบุรีถ้าหากไทยนำกองทัพที่มีกำลังไปตั้งสกัดอยู่ที่เมืองเพชรบุรีสักทัพหนึ่ง แล้วให้กองทัพเรือยกลงไปวกหลังทางทะเล จะเลือกล้อมข้าศึกที่ตรงไหนก็สะดวกตลอดระยะทางกันดารนั้น เพราะเช่นนี้ครั้งพระเจ้าหงสาวดีเมืองไทยแต่ก่อนถึงไม่ให้ยกกองทัพมาทางด่านสิงขรเลย แต่พระเจ้าอลองพญายกมาครั้งนั้นก็ด้วยไม่รู้ภูมิแผนที่ เหมือนหลงเข้ามาในเงื้อมมือไทย ถ้าเวลานั้นผู้บัญชาการศึกฝ่ายไทยมีความสามารถอยู่บ้าง กองทัพพม่าก็คงป่นปี้ แม้อย่างต่ำก็ไม่สามารถล่วงเพชรบุรีขึ้นมาได้ คิดดูจึงน่าเสียดายนัก เพราะพม่าหลงแล้วฝ่ายเรายังหลงไปกว่าพม่าอีกเล่า"*

ก็ที่ด่านสิงขรในเขตที่เรียกว่าอ่าวหว้าขาว เหนือจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นี้เอง ที่ขุนรองปลัดชูสู้ศึกจนสุดชีวิตฝากชื่อไว้กับอ่าวหว้าขาวด่านสิงขรนี้อย่างเต็มภาคภูมิ สาเหตุที่พระเจ้าอลองพญาตีไทยโดยมิได้ตั้งพระทัยนั้น เริ่มด้วยเสด็จลงมาฉลองพระเกศธาตุที่เมืองร่างกุ้ง แล้วให้มังระราชบุตรมาตีมอญกบฏที่เมืองทวายแล้วฉวยโอกาสที่ไทยไม่ใส่ใจรักษาเมืองมะริด ตะนาวศรี เข้าตีเมืองทั้งสองนี้ได้ ก็เลยกำเริบรุกเรื่อยขึ้นมาทางใต้ ขุนหลวงเอกทัศให้ว่าที่พระยายมราช ถือพล ๓,๐๐๐ มีเจ้าเมืองทางใต้และภาคกลาง ๔-๕ นายร่วมทัพไปเมืองมะริด ให้พระยารัตนาธิเบศร์ ว่าที่จตุสดมภ์ กรมวังคุมพล ๒,๐๐๐ ยกหนุนไปอีกทัพหนึ่ง ครั้งนั้นขุนรองปลัดชู กรมการเมืองวิเศษไชยชาญ *(คืออำเภอหนึ่งในจังหวัดอ่างทองปัจจุบัน)* เป็นผู้รู้วิทยาคม เข้าอาสาราชการสงคราม จึงโปรดให้คุมสมัครพรรคพวก ๔๐๐ คน เป็นกองอาทมาต ไปในทัพของพระยารัตนาธิเบศร์ (คำว่า อาทมาต นั้นสมเด็จฯ นักปราชญ์ทั้งสองพระองค์แห่งหนังสือสาส์นสมเด็จ ทรงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น อาตมารถ

ซึ่งแปลว่า ลับ ก็ดูเป็นคำที่มีความหมายตรงกับหน้าที่แห่งกองสอดแนมสืบราชการลับของกองนี้ทำนอง (Intelligence) ของฝรั่ง ความในประชุมพงศาวดารเล่ม ๖ มีว่า

"กองทัพพระยายมราชยกไปไม่ทันจะรักษาเมืองตะนาวศรี เมืองมะริด พอข้ามแนวเขาบรรทัดออกไปถึงด่านสิงขร ก็ได้ความว่าเมืองมะริดเมืองตะนาวศรีเสียแก่พม่าแล้ว จึงตั้งทัพอยู่แก่งตุ่มปลายน้ำตะนาวศรี หวังจะรอกองทัพหนุนหรือจะขอคำสั่งอย่างใดหาปรากฏไม่ ฝ่ายพม่าเตรียมจะยกกองทัพเข้ามาในหัวเมืองไทยอยู่แล้ว ครั้นรู้ว่ากองทัพไทยไปตั้งอยู่ปลายน้ำมังระจึงให้มังฆ้องนรธามาตีกองทัพพระยายมราช พระยายมราชไม่มีที่มั่นก็แตกพ่ายพม่าได้ใจก็ติดตามเข้ามาขณะนั้นพระยารัตนาธิเบศร์ตั้งอยู่ที่เมืองกุย ให้ขุนรองปลัดชูคุมกองอาทมาตออกไปตั้งสกัดที่อ่าวหว้าขาว (สมเด็จฯ กรมพระยาดำรง ทรงอธิบายว่า อยู่เหนือจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นที่แคบคับขันด้วยมีทางจะเดินได้ก็แต่ริมทะเล เพราะด้านในก็มีภูเขาเป็นเทือกยาวติดต่อกันไปถึงเขาบรรทัด ไปรถไฟเดี๋ยวนี้ก็สังเกตได้) พม่ายกมาถึงนั่นเวลาเช้าตรู่ ขุนรองปลัดชูคุมกองอาทมาตออกโจมตีข้าศึก รบกันด้วยอาวุธสั้นถึงตะลุมบอน พวกอาทมาตฆ่าฟันพม่าล้มตายลงเป็นอันมาก ในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า เมื่อพระยารัตนาธิเบศร์ทราบว่ากองทัพพระยายมราชแตก ให้เกณฑ์กำลัง ๕๐๐ คนลงไปหนุนกองขุนรองปลัดชู กองหนุนเห็นจะลงไปไม่พ้นขุนรองปลัดชูรบกับพม่าตั้งแต่เช้าตรู่จนเที่ยงวันก็สิ้นกำลัง พม่าหนุนกันเข้ามามากเข้าล้อมจับขุนรองปลัดชูไว้ได้ พวกกองอาทมาตก็แตกพ่ายยับเยิน พม่าไล่ลงทะเลจมน้ำเสียเป็นอันมาก ฝ่ายพระยารัตนาธิเบศร์พอทราบว่ากองอาทมาตแตกก็ไม่รออยู่ต่อสู้ข้าศึก รีบถอยหนีมาเมืองเพชรบุรีพม่าขึ้นมาได้ถึงเพชรบุรี โดยหามีผู้ใดต่อสู้กีดขวางไม่ ในเวลานั้นพระเจ้าอลองพญาลงมาทอดพระเนตรเมืองทวาย มะริด ตะนาวศรีที่ตีได้ใหม่ๆ ทราบว่ากองทัพไทยรบพุ่งอ่อนแอแตกหนีง่ายๆ จึงเกิดความคิดขึ้นในตอนนี้ว่า น่าจะเข้าตีกรุงศรีอยุธยาด้วยความประมาทของไทย"

ข้าพเจ้ามิได้จงใจจะชวนท่านผู้อ่านกล่าวโทษบรรพบุรุษของเรากลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นต้นเหตุให้อยุธยาราชธานีไทยต้องแตกยับเยินเพราะฝีมือปล้นของศัตรู แต่ข้าพเจ้าใคร่จะเชิญชวนท่านให้รำลึกถึงคนดีมีฝีมือผู้หนึ่งซึ่งพลีชีวิตเพื่อป้องกันชาติและมาตุภูมิของเราด้วยใจทะนงองอาจ แต่ชื่อเสียงของเขามิได้เลื่องลือเหมือนวีรชนคนอื่นๆ เขาก็คงตายอยู่ที่อ่าวหว้าขาวนั้นเพราะเขาฆ่าฟันศัตรูเสียอย่างหนำใจ ที่ไหนศัตรูจะปล่อยให้รอดชีวิตอยู่ได้ เมื่อข้าพเจ้าเรียนประวัติศาสตร์จากหม่อมเจ้าทองทีฆายุทองใหญ่ ถึงตอนสงครามอ่าวหว้าขาวนี้ ชื่อขุนรองปลัดชูขึ้นสมองไม่มีวันลืม และในทันทีที่ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์กรีกตอนเลโอนิดัส สปาร์ตาใจเพชรต่อสู้กองทัพเปอร์เซียอย่างทรหดที่ช่องแคบ เธโมพิลาเอ อันมีสภาพทางภูมิศาสตร์เช่นเดียวกันกับอ่าวหว้าขาวของไทย ก็ยิ่งหวนรำลึกถึงขุนรองปลัดชูชาวิเศษไชยชาญผู้กล้าหาญทั้งๆ ที่ข้าพเจ้าไม่เคยค้นพบประวัติว่าเขาเป็นใครแน่ ชีวิตส่วนตัวของเขาจะชั่วหรือดีนั้นไม่สำคัญสำหรับข้าพเจ้า แต่การกระทำเพื่อเชิดชูแผ่นดินไทยให้สูงขึ้นสมกับชื่อของเขาว่า **"ชู"** นั้น จับใจข้าพเจ้ามาจนบัดนี้ คอยฟังว่าชื่อของเขาจะอยู่ในบัญชีต้นตระกูลไทยหรือไม่ หรือจะอยู่ในเพลงใดที่สดุดีเขาข้าพเจ้าคอยมาจนทุกวันนี้ จึงได้ฟื้นความหลังของบรรพบุรุษไทยผู้นี้ให้ท่านฟัง ขุนรองปลัดชูได้ถวายชีวิตเป็นชาติพลีไว้แล้ว เขาชูแผ่นดินให้สูง อันเป็นการตรงกันข้ามกับพวกหนักแผ่นดินที่ถ่วงแผ่นดินให้ต่ำ ประวัติวีรบุรุษไทยบรรดาทำให้ข้าพเจ้ามั่นใจว่าชาติไทยจะไม่มีวันไร้วีรบุรุษผู้ยอมสู้ตาย เพื่อป้องกันบ้านเกิดเมืองนอนไว้ชั่วฟ้าดินสลาย ข้าพเจ้าได้ยินเนื้อเพลงของกองทัพเรือท่อนหนึ่งเพียงสองครั้งจากวิทยุ แม้จะฟังผิดๆ ถูกๆ แต่ก็ติดหูติดใจยิ่งนัก ถ้าหูของข้าพเจ้าฟังผิดไปบ้างก็ขออภัยท่านเจ้าของเพลงไว้ ณ ที่นี้

"ตราบใดทะเลมีน้ำขังเต็ม
ตราบใดความเค็มไม่ไร้ในเกลือ
ตราบนั้นพวกเราเหล่าทหารเรือ
ไม่สิ้นชาติเชื้อแห่งนักรบไทย"

ขอให้ชนไทยแห่งชาติไทยจงเป็นดังคำในเพลงท่อนนี้ชั่วนิรันดรกาล เพื่อ **"ไทยจะยืนอยู่คู่ฟ้า"**

นิทานคำกาพย์

มงคลที่ ๓๒ (ตอนที่ ๑๔)

เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช

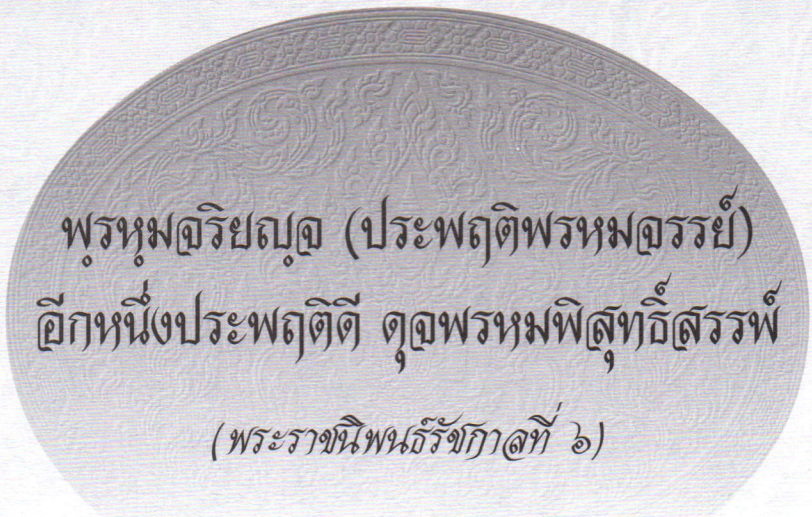

พุรหฺมจริยญฺจ (ประพฤติพรหมจรรย์)
อีกหนึ่งประพฤติดี ดุจพรหมพิสุทธิ์สรรพ์

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

เรื่อง

ปิปผลิมานพ

กาพย์ยานี ๑๑

กิรดังได้ฟังมา
ขอเล่าเรื่องนิทาน
กับนางภัททกา-
ประพฤติพรหมจรรย์ฉาย
เมื่อได้ทำลายขันธ์
ไปถือกำเนิดดี
ครั้นถึงพระศาสนา
จุติจากวิมาน
พรหมบุรุษจุติดล
ตระกูลพราหมณ์เสกสรร
นาม “ปิบผลิมานพ”
บิดาและมารดร
พราหมณ์สตรีนี้จุติ
ของตระกูลพราหมณา
นาม “ภัททกาปิลานี”
งามทรงองค์เอวอร
บิดามารดารัก
มรรยาทงามกิริยา
กาลเวลาล่วงมานาน
เรื่องปิปผลิมานพชาย
ปิลานีผู้รู้อาย
ได้สำเร็จญานโลกีย์
สู่สวรรค์อันโสภี
ในพรหมโลกอันโอฬาร
อุบัติมาในพุทธกาล
มาสู่แดนมนุษย์พลัน
ปฏิสนธิ์วิเศษครัน
ณ ราชคฤห์มหานคร
งามสงบสมนามกร
รักถนอมดุจดวงตา
ปฏิสนธิในโลกา
อยู่ในเมืองสาคลนคร
สมสตรีอรชร
ลือกระฉ่อนทั่วพารา
ด้วยศุภลักษณ์เจริญตา
สวยสง่าสมตระกูล

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

ปิบผลิมานพ ครั้นอายุครบ ยี่สิบบริบูรณ์
รูปร่างหน้าตา สง่าเพิ่มพูน เป็นศรีตระกูล พ่อแม่ยินดี
จึงปรารถนา ให้มีภรรยา มองหาสตรี
ที่สมลักษณะ เบญจกัลยาณี ทั้งตระกูลดี เป็นศรีแก่ชาย
เลือกพราหมณ์แปดคน แล้วแจ้งยุบล อันเป็นแยบคาย
ให้พราหมณ์แสวงหา ธิดาทั้งหลาย เลือกสรรมิง่าย อยากได้หญิงดี
มอบบรรณาการ มีค่ามหาศาล สำหรับกุมารี
อันมีลักษณะ เบญจกัลยาณี พราหมณ์จากธานี ราชคฤห์บุรีรมย์
พราหมณ์แสวงหา โฉมงามสุดา ที่ลักษณะสม
ทราบข่าวเล่าลือ ชื่อเสียงเชยชม นงคราญอุดม ลักษณะหญิงงาม
อยู่ในบุรี สาคลธานี บุตรีโกสัยพราหมณ์
นาม “ภัททกา-ปิลานี” นงราม สะสวยสมนาม พร้อมบริบูรณ์
อันกุมารี อายุสิบหกปี มีทรัพย์มากมูล
สวยสมสะอาด มีชาติตระกูล นางยิ่งเพิ่มพูน สมลักษณ์กุลสตรี
พราหมณ์ทั้งแปดคน รีบจรดล สาคลบุรี
เข้าสู่เขตคาม นางงามบุตรี โกสัยพราหมณ์มี ปฏิสันถาร
ต้อนรับขับสู้ พราหมณ์ทั้งแปดครู ประเสริฐเลิศการ
ไต่ถามพราหมณ์เฒ่า ต่างเล่าสื่อสาร ขอนางนงคราญ ให้มานพนาย
ปิบผลิมานพ ผู้เก่งเจนจบ เลอล้ำเลิศชาย
รู้ศิลปศาสตร์ สามารถมากมาย ทั้งสาธยาย ทานบุญคุณธรรม
โกสัยพราหมณ์ นึกนิยมตาม พราหมณ์กล่าวหนุนนำ
จึงยกธิดา ให้มานพล้ำ พราหมณ์จึงได้นำ เครื่องบรรณาการ
ไว้เป็นของหมั้น เป็นที่สุขสันต์ นัดวันแต่งงาน
แล้วพราหมณ์เฒ่าแก่ รีบส่งข่าวสาร ให้บิดามาร- ดรปิบผลิมานพ
ว่าในบัดนี้ เราเหล่าพราหมณ์นี้ ได้มาประสบ
เบญจกัลยาณี มีทุกสิ่งครบ เล่าความจนจบ ตั้งแต่ต้นมา

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

กาพย์ฉบัง ๑๖

ฝ่ายปิบผลิมานพรู้ว่า จะมีการวิวาห์
มิได้รักใคร่ใยดี
นางภัททกาปิลานี ด้วยตัวเขานี้
นิสัยใคร่ครองบรรพชา
จึงเขียนสารลับไปหา นางคู่วิวาห์
หากว่าจะมีสามี
จงหาชายอื่นที่ดี ตระกูลศักดิ์ศรี
มีทรัพย์เสมอนงพะงา
ส่วนตัวเราจักบรรพชา นานไปข้างหน้า
นางอาจเดือดร้อนรำคาญ
ภัททกาปิลานีส่งสาร ลับมามินาน
ถึงปิบผลิมานพเช่นกัน
หากมานพพบสตรีอัน ชาติตระกูลเสมอกัน
จงสรรแต่งงานการวิวาห์
ตัวนางอยากออกบรรพชา ในพระศาสนา
ต่างให้คนถือสารไป
คนถือหนังสือเร็วไว ต่างฝ่ายต่างไป
จึงได้พบกันกลางทาง
ถามไถ่ได้ความทุกอย่าง ต่างฝ่ายฉีกสาร
ทิ้งไปมิให้เจ้านาย
แล้วแปลงสารทั้งสองฝ่าย ส่งให้เจ้านาย
มิรู้เรื่องทั้งสองรา

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

กาพย์ฉบัง ๑๖ *(ต่อ)*

ครั้นถึงวันมงคลวิวาห์ บิดามารดา
จัดการสำเร็จเสร็จสม
ทั้งสองมิได้นิยม ร่วมรักภิรมย์
อยู่อย่างพี่น้องท้องเดียวกัน
ไม่เคยหยอกเย้าสรวลสันต์ ร่วมกินด้วยกัน
ด้วยความสัมพันธ์ไมตรี
นอนร่วมฟูกเดียวก็ดี แต่ปีบผลินี้
จักนอนอยู่ทางเบื้องขวา
ภัททกาปิลานีภรรยา นอนเบื้องซ้ายหนา
พวงมาลัยไว้กลางหว่างเขา
คิดว่าพรหมจรรย์ของเรา บริสุทธิ์ดุจเอา
มาลัยไว้เป็นพยาน
ให้พวงมาลัยเบิกบาน สดชื่นสะคราญ
ทั้งยามทิวาราตรี
มิได้แตะต้องอินทรีย์ ด้วยทั้งสองศรี
เบื่อหน่ายฆราวาสหนักหนา
คิดแต่จะออกบรรพชา ครั้นบิดามารดา
สองฝ่ายสิ้นชีวาลัย
ทั้งสองสังเวชสลดใจ พิจารณาภพไตร
ดุจดั่งกองไฟเผาผลาญ
ให้สัตว์ร้อนรนนิรันดร์กาล มิพบสุขศานต์
อันแท้เที่ยงเท่าธรรมา

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

กาพย์ยานี ๑๑

สองสามีภรรยา
ด้วยมีจิตสุขสันต์
พากเพียรเรียนศึกษา
ละซึ่งกิเลสภัย
จึงสั่งคนรับใช้
ผ้าไตรจีวรสมาน
สองสามีภรรยา
ทรงพรตอันเฉิดฉิน
เอาบาตรสะพายไหล่
ถึงทางสองแพร่งหนา
ครั้นนางภัททกา-
ปิบผลิจึงค่อยค่อย
ดูก่อนภัททกา
เดินทางไปด้วยกัน
ว่าเราสองสมณะ
แล้วยังชวนกันพา
เขาอาจประทุษร้าย
ให้เราทุกข์อนันต์
ตรงนี้ทางสองแพร่ง
ไปกันคนละทาง
ภัททกาปิลานี
ว่าท่านเป็นผู้ใหญ่
ข้าน้อยเป็นสตรี
คือทางเบื้องซ้ายหนา
แล้วนางประทักษิณ
สามรอบนอบน้อมชุลี
ประนมหัตถ์เหนือเกศา
หากข้าได้กระทำ
ตั้งแต่บุรพชาติ
อภัยได้ก้ำเกิน
วันนี้อวสาน
เคารพอภิวันท์
จึงปรึกษากันและกัน
อยากจะบรรพชาสมัย
สมณธรรมเลิศวิไล
ตัดขาดไปจากสันดาน
ให้นำเครื่องบริกขาร
ย้อมน้ำฝาดทั้งบาตรดิน
บวชบรรพชาละทรัพย์สิน
มุ่งอรหันต์แห่งโลกา
เดินกันไปตามมรรคา
ปิบผลิหยุดยืนรอคอย
ปิลานีเดินตามต้อย
กล่าววาจาเสนาะกรรณ
เราสองอย่าจรจรัล
ชนทั้งนั้นจะนินทา
สมณะออกบรรพชา
ไปที่ใดไม่ทิ้งกัน
และทำลายอย่างมหันต์
จงแยกกันคนละทาง
เป็นหนแห่งไปสองข้าง
นางขัดข้องฤๅไฉน
อัญชุลีด้วยกราบไหว้
จงโปรดไปทางเบื้องขวา
หนทางที่จะไคลคลา
จงไปเถิดเกิดผลดี
สวามินเพื่อเป็นศรี
ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ทำ
ขอขมาอโหสิกรรม
โทษอันใดได้ล่วงเกิน
ด้วยประมาทหรือบังเอิญ
เราจะพรากลาจากกัน
มิพบพานอีกนิรันดร์
แยกกันไปในมรรคา

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

เกิดอัศจรรย์ เสียงดังครื้นครั่น ทั่วทั้งนภา
ภาคพื้นพิภพ จบพสุธา อันใหญ่แน่นหนา กว้างมหาศาล
สองแสนสี่หมื่น โยชน์สุดจักฝืน ไหวหวั่นบันดาล
เสียงสนั่นลั่นเลื่อน สะเทือนสะท้าน เขาจักรวาล และพระสุเมรุ
เขาอิสินธร ยุคนธรอ่อน ก็ไหวโอนเอน
พฤกษาป่าไม้ แกว่งไกวระเนน ทั่วโลกจบเจน สะท้านพสุธา
ด้วยบารมี อานุภาพสองศรี สามีภรรยา
ตัดขาดกิเลส เหตุออกบรรพชา ด้วยความศรัทธา กายวาจาใจ
ณ กาลครั้งนั้น องค์พระภควันต์ เสด็จอยู่ใน
พระคันธกุฎี วิหารห่างไกล เห็นแผ่นดินไหว จึงทรงพิจารณา
ทรงทราบด้วยญาณ ว่าเกิดเหตุการณ์ สะท้านแหล่งหล้า
เนื่องด้วยปิบผลิ อีกภริยา อุทิศบรรพชา เป็นสาวกธรรม
มานพจักได้ เป็นสาวกใหญ่ เธอได้หนุนนำ
พระพุทธศาสน์ สามารถเลิศล้ำ จักได้จดจำ มีนามกร
พระมหากัสสป ชาวพุทธพานพบ ท่านได้สั่งสอน
ยกย่องพระศาสนา เลิศหล้าบวร นำชาวนาคร ได้ทำพิธี
ปฐมสังคา- ยนามหา- กุศลทวี
สงฆ์ห้าร้อยองค์ สมประสงค์ฤดี เธอนั้นจักมี บุญญาธิการ

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

กาพย์ฉบัง ๑๖

สมเด็จพระศาสดาจารย์ ทรงทราบด้วยญาณ
จึงทรงห่มผ้าจีวร
ทรงอุ้มบาตรด้วยพระกร ลีลาศเสด็จจร
ไปโดยลำพังพระองค์
เพื่อต้อนรับปิบผลิสงฆ์ กลางเขตคามคง
ประทับอยู่ใต้ต้นไทร
อันแผ่สาขากว้างใหญ่ ต่อสองแดนไว้
คือเมืองราชคฤห์ธานี
และนาลันคามทบุรี องค์พระชินสีห์
เสด็จประทับรอคอย
ปิบผลิเดินมาเรียบร้อย ตามมรรคาต้อย
เห็นองค์สมเด็จพระศาสดา
ประทับใต้นิโครธรุกขา จึงแวะเข้ามา
ประนมหัตถ์นมัสการ
สมเด็จพระผู้ปราบมาร ตรัสเทศนาการ
คือศีลสมาธิปัญญา
ปิบผลิได้ฟังพระศาสดา เลื่อมใสแก่กล้า
ทูลขอบรรพชาทันที

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

กาพย์ฉบัง ๑๖ *(ต่อ)*

พระศรีสุคตธรรมบดี พระเมตตาอารี
ก็ให้เอหิบรรพชา
บาตรไตรจีวรบริขาร์ ก็ลอยลงมา
สำเร็จบรรพชาอันดี
แก่ปิบผลิมานพนี้ เป็นผู้ทรงศรี
ในสำนักแห่งพระศาสดา
เป็นปุถุชนเจ็ดเพลา ครั้นวันที่แปดมา
ถึงวิมุตติอรหัตผล
ปิบผลิภิกขุจึงพ้น อาสวกิเลศดล
นามว่าพระมหากัสสป
สมภารท่านได้พานพบ นิพพานบรรจบ
ด้วยผลประพฤติพรหมจรรย์

นิทานคำกาพย์

มงคลสูตร

กาพย์ยานี ๑๑

ฝ่ายนางภัททกา-
ไปสู่ที่อยู่อัน
จึงขอบรรพชา
ตั้งจิตเจริญธรรม
สำเร็จอรหัตผล
หมดสิ้นทั้งตัณหา
นักปราชญ์มีปัญญา
ประพฤติพรหมจรรย์ฐาน
การไม่เสพเมถุน
เป็นสิ่งประเสริฐนำ
ได้ถึงซึ่งมรรคผล
ดุจดั่งนิทานนั้น
ปิลานีผู้สุขสันต์
ภิกษุณีสถิตธรรม
ในศาสนาอันเลิศล้ำ
พระกรรมฐานภาวนา
พ้นกิเลสอวิชชา
อันเป็นสิ่งดองสันดาน
พิจารณาได้แตกฉาน
คือเมถุนวิรัติกรรม
นับเป็นสุนทรพระธรรม
ล้ำมงคลพรหมจรรย์
นิพพานดลสิ่งสุขสันต์
คือมงคลผลนิพพาน

เราจะรักษาสามัคคี ระหว่างศาสนาไว้ได้อย่างไร

สถิตย์ เล็งไธสง

ปัจจุบันนี้ ศาสนาต่างๆ กำลังแข่งขันกัน ต่างก็อยากจะให้มีผู้นับถือศาสนาของตนมากขึ้น จะได้เป็นเอกภาพมีความมั่นคง แต่มีไม่กี่คนที่คิดสร้างสามัคคีธรรมระหว่างศาสนา ไม่มีใครคิดเลยว่า การแข่งขันกันนั้นรังแต่จะก่อให้เกิดความยึดมั่น แบ่งฝักแบ่งฝ่าย สร้างกำแพงระหว่างกัน และแตกสามัคคีกัน นำมาซึ่งความทุกข์ตามหลักสัจธรรม

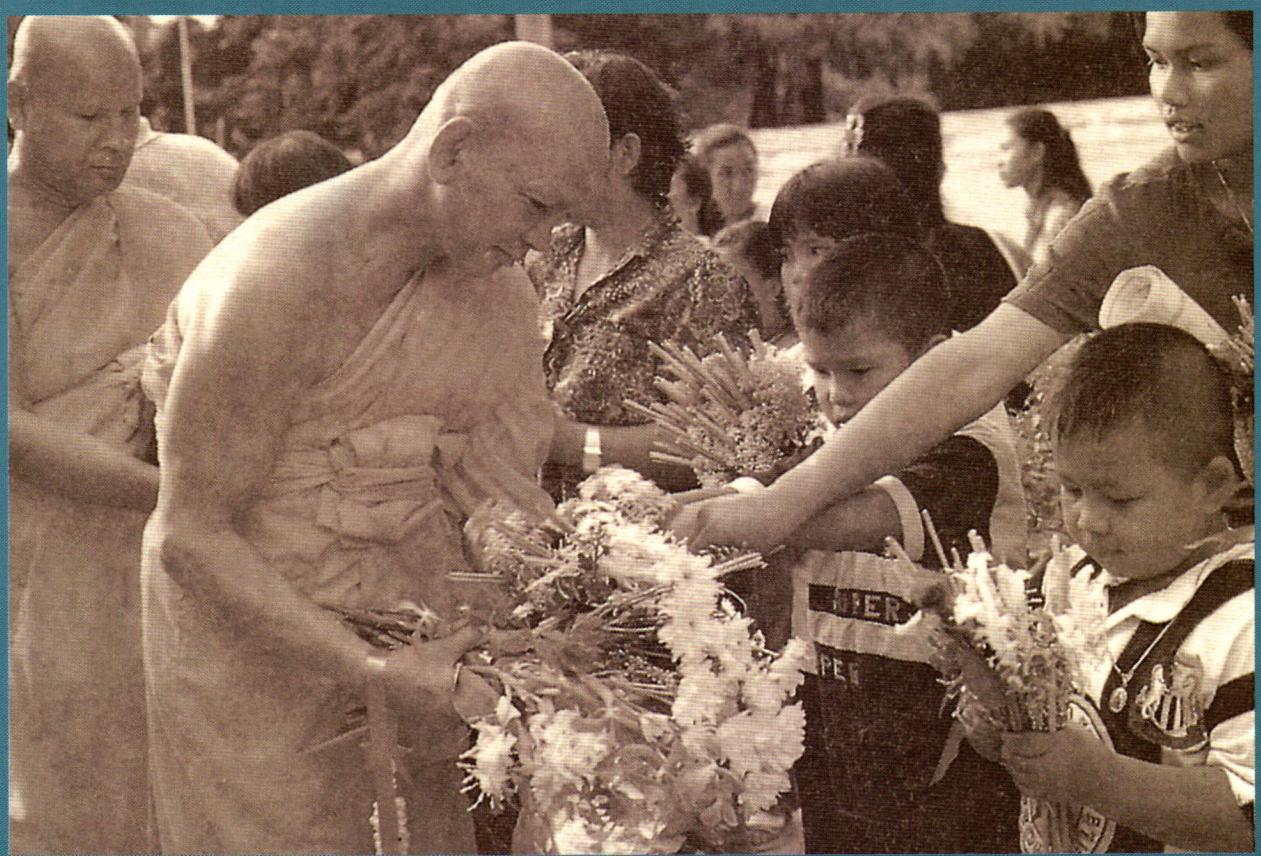

สถานการณ์ปัจจุบันเป็นสิ่งที่ควรทราบ กล่าวคือ บางศาสนาก็เติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น บาไฮและอิสลาม แต่บางศาสนาก็ไม่ค่อยโต เช่น ยูดา โซโรแอสต์ เชน ฮินดู **หรือแม้แต่พุทธเอง ต่อไปในอนาคต เมืองไทยจะไม่ใช่เมืองพุทธแน่นอน** ซึ่งเราจะต้องเตรียมใจ ยิ่งป้องกันก็ยิ่งเป็นการสร้างกำแพงความกระทบกระทั่งระหว่างศาสนาก็ยิ่งจะรุนแรงมากขึ้น เป็นภัยต่อสันติสุขของชาติและของโลก เป็นหน้าที่ของผู้รู้ทั้งหลายที่จะต้องช่วยกันป้องกันอย่าให้เหตุการณ์เกิดขึ้นเป็นอันขาด เพราะเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็นฝักเป็นฝ่าย หมางใจกัน ในที่สุดก็เกิดสงครามกลางเมืองอย่างในประเทศรอบๆ บ้านเราที่เห็นๆ อยู่ไม่ใช่สิ่งที่พึงปรารถนา

เราจะแก้ปัญหานี้กันอย่างไร

การแก้ปัญหานั้นไม่ยาก แต่เราไม่ทำกันเอง ผมน้อยใจที่เห็นท่านผู้ใหญ่ ผู้มีความรู้ **ถึงขั้นราชบัณฑิต**ก็ยังไม่สำนึกกัน มักจะสร้างแต่กำแพงขีดคั่น ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ครั้งหนึ่งผมได้ไปร่วมสัมมนาศาสนาเอเชีย ซึ่งมีพระสงฆ์ทั้งไทยและเทศ รวมทั้งผู้นำศาสนาอื่น ผมได้จัดให้พระสงฆ์ไทยบิณฑบาตแล้วพระสงฆ์ในศาสนาอื่นรวมทั้งบาทหลวงใส่บาตร เป็นภาพพจน์ที่สวยสดงดงามมาก เรามีการสวดมนต์ร่วมกัน และแยกกัน วันหนึ่งมีการนมัสการในโบสถ์คาทอลิก หลังจากร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้าแล้วได้มีการทำพิธีรับศีลมหาสนิท แจกน้ำองุ่นและขนมปัง เป็นการระลึกถึงพระเยซูคริสต์ก่อนถูกตรึงโดยน้ำองุ่นแทนพระโลหิตส่วนขนมปังแทนพระมังสา แต่พอคนเดินแจกจะมาถึงผม คาทอลิกท่านหนึ่งเป็นราชบัณฑิต ก็ปราดเข้ามาขวางไม่ให้คนแจกส่งถาดให้ผมหยิบ เพราะเห็นว่าผมไม่ใช่คาทอลิก รับไม่ได้ นี้คือตัวอย่างการสร้างกำแพง เราจะต้องลบกำแพงออก ด้วยการสร้างความเข้าใจให้คนรู้ว่า ศาสนาเป็นเพียงชื่อหรือป้าย ซึ่งตั้งขึ้นตามชื่อของศาสดาผู้พบสัจธรรม เช่น พระพุทธองค์พบก็ชื่อว่า พุทธศาสนา พระคริสต์พบก็เรียกว่าศาสนาคริสต์ พระมะหะหมัดพบก็เรียกศาสนามะหะหมัด หรืออิสลาม ซึ่งจริงๆ แล้ว คำอิสลาม แปลว่า สงบ เป็นชื่อที่ตั้งตามวัตถุประสงค์ที่จะให้เกิดความสงบ หรือสันติสุข ซึ่งเป็นความสุขสูงสุดในทุกศาสนา สัจธรรมไม่ใช่ของ

ศาสดาองค์ใดเลย ไม่มีสักองค์เดียวที่เกิดมาเป็นมนุษย์จะสร้างสัจธรรมของตนเองขึ้นมา บันดาลให้เกิดผลตามกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สุนทรพูดจาไพเราะย่อมมีคนรักใคร่ ศาสดาทุกพระองค์สอนอย่างนี้ และผลก็จะเกิดอย่างนี้ในทุกศาสนา ไม่ว่าใครทำได้ผลอย่างเดียวกันหมดแล้วใครเล่าที่เป็นผู้บันดาลผลของกรรม ใครเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์เหล่านั้น

ผู้บันดาลผลของกรรมนั้นศาสนาต่างๆ เรียกว่าพระเจ้า แม้แต่ศาสนาพุทธเองก็นับถืออยู่บ้าง เช่น เรียกตัวเองว่า **"ข้าพเจ้า"** คือข้าของพระองค์นั้นนั่นเอง เพราะฉะนั้น การสร้างสามัคคีธรรมจะต้องสร้างความเข้าใจขจัดความต่างให้หมด และสร้างความเหมือน สร้างเอกลักษณ์ และเอกภาพในเอกภพโดยชาวพุทธเองก็ต้องมีพระเจ้า เพื่อเหตุผล ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อให้เกิดเอกภาพ และสามัคคีธรรม

๒. เพื่อให้เกิดหลักยึดเหนี่ยวในใจ ว่ามีพระองค์นั้นอยู่ในร่างกายเรา คุ้มครองเรา ขับผีออก ไล่ผีได้ จริงๆ แล้วไล่ได้ไหม ตอบว่าได้ อยู่ที่ใจเรานี้เอง เหมือนกับเชื่อว่าพระเยซูไถ่บาปได้ก็ไถ่ได้จริงๆ คือ เชื่อว่าพระองค์ไถ่บาปเรา บาปก็หายไปจริง ป่วยอยู่ก็หาย เพราะบาปหมดไปแล้ว ผมเองตั้งแต่รับพระเจ้าเข้ามาคุ้มครอง ไม่เคยเกิดอุบัติเหตุเลย ๖ - ๗ ปีมาแล้ว ซึ่งเมื่อก่อนเกิดทุกปี เสียเงินมากๆ ทุกปี เวลานี้ความโกรธก็ลดลง พอไม่ได้อย่างใจผมก็ไม่โกรธ เพราะนึกเสียว่าพระเจ้าไม่ให้เราได้ ไม่ให้เราทำ ผมก็ยังเป็นชาวพุทธที่ดี ให้ทาน ถวายอาหารพระ ใส่บาตรอยู่เหมือนเดิม เลิกจากสอนหนังสือก็นิมนต์พระลูกศิษย์ไปถวายอาหารเพล ผมไปประชุมศาสนาเอเชียที่อินโดนีเซีย ผมก็ไปทำละหมาดกับพี่น้องชาวมุสลิม และเสร็จจากนั้นก็เข้าโบสถ์คริสต์ซึ่งอยู่ใกล้ๆ โรงแรม ขอให้จำไว้ในใจว่า เราเกิดมาเป็นคนจะต้องเหมือนกันตับไตเปลี่ยนกันได้ ถ้าคุณเป็นลูกพระเจ้าผมก็ต้องเป็นเหมือนกัน

การสร้างความเข้าใจเกิดได้หลายทาง เช่น

ก. การแต่งงานข้ามศาสนา จะทำให้เข้าใจโดยธรรมชาติ ทำให้นับถือได้คนละหลายๆ ศาสนาแล้วจะรู้ว่าไม่มีอะไรต่างกัน

ข. เรียนทุกศาสนา ผมจึงเร่งเร้าเสมอมาว่า เราตั้งโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ได้ไหม สอนทุกศาสนาแก่เด็ก อย่าไปสอนแต่ศาสนาเดียว เพราะนั่นเป็นการสอนอย่างมืดบอด และเป็นการสร้างกำแพง

ค. เลิกหวงศาสนากันได้หรือยัง เพื่อนผมบางคนพูดว่า ใครสอนศาสนาอะไรก็สอนไป อย่ามาแย่งเอาคนของศาสนาอื่น ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะผู้นำของทุกศาสนาก็คือ เผยแพร่ธรรมะ ซึ่งเป็นการสอนศาสนาไปในตัว

ง. อยากจะให้เจริญการให้ระหว่างศาสนา เพราะการให้ก่อให้เกิดความรักความเข้าใจ ผมขอชมเชยพี่น้องชาวคาทอลิกที่ให้ทางรถขึ้นวัดเขาแตงอ่อนที่ศรีราชาเป็นตัวอย่างที่ประเสริฐสุด

จ. อยากจะให้เรียนศาสนาเปรียบเทียบ โดยเปรียบเทียบคำสอนให้เห็นว่า ทุกศาสนาก็ถือกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นกฎของพระเจ้าองค์เดียวกัน **พระผู้นั้น**เท่านั้นเป็นผู้บันดาลผลกรรม ดังความในพระคัมภีร์ไบเบิ้ลว่า ท่านไม่ต้องแก้แค้น เพราะเราจะเป็นผู้แก้แค้นแทนท่านเอง ที่ผมพูดเช่นนี้ก็เพราะว่าการสอนศาสนาเปรียบเทียบในมหาวิทยาลัยต่างๆ นั้นยังไม่ถึงขนาด ผมมีพระสงฆ์ที่จบจากมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัยมาเรียนด้วยในชั้นปริญญาโท ท่านเล่าให้ฟังว่าการสอนศาสนาเปรียบเทียบของทั้งสองสถาบันนั้นเพียงแต่สอนศาสนาต่างๆ ว่าเกิดมาอย่างไร สอนอย่างไร และมีอยู่อย่างไร ไม่ได้เปรียบเทียบสัจธรรมให้เห็นว่าเป็นอันเดียวกัน เมื่อมาเรียนกับผมท่านบอกว่าได้อะไรเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย แรกๆ ท่านก็รังเกียจศาสนาอื่น หาว่าคริสต์มาเอาคำสอนของพุทธบ้าง เอานวโกวาทไปหมดทั้งเล่ม ซึ่งจริงๆ แล้วไม่เอาไปเขาก็มีอยู่แล้ว และถึงเขาไม่มาเอา เราก็อยากให้เขามิใช่หรือ แล้วจะหวงกันทำไม ถึงกับทะเลาะกันมาครั้งหนึ่งแล้ว ผมเองกับอาจารย์เสฐียรพันธรังษี *(ราชบัณฑิต)* เป็นผู้ระงับเหตุ จึงขอให้พี่น้องประชาชนตระหนักในเรื่องเหล่านี้ให้มาก อย่ารังเกียจศาสนาอื่น ใครมาหามาพูดก็ให้รับฟัง และสกัดเอาแต่ส่วนดีมาปฏิบัติ อย่าไปคิดที่จะสร้างกำแพง อยากจะให้เมืองไทยเป็นเมืองพุทธ อยากจะให้เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การเขียนไว้อย่างนั้นไม่ได้ทำให้เกิดอะไรเพิ่มขึ้นเลย แต่เป็นการสร้างกำแพงสกัดความเข้าใจ รังแต่จะสร้างความ

ต่างแตกความสามัคคี ไม่ใช่สิ่งที่คนฉลาดทำ แต่เป็นการกระทำด้วยความเขลา ขาดปัญญา อย่าได้ตำหนิศาสนาอื่นเป็นอันขาด เพราะทุกศาสนาดีเสมอเหมือนกันหมด ต่างแต่ว่าปฏิบัติได้ไม่เท่ากัน เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากน้อยไม่เท่ากัน ธรรมะใดที่ปฏิบัติแล้วทำให้เกิดความรักความสามัคคีพึงใช้ธรรมะข้อนั้น ไม่ต้องติว่าใครสอน ท่านลองคิดดูเถิดว่า ถ้าเขียนว่า ประเทศไทยเป็นประเทศพุทธศาสนาแล้วท่านจะได้อะไรเพิ่มขึ้น จะทำให้คนไทยมีคุณธรรมเพิ่มขึ้นไหมทำให้นักการเมืองโกงชาติโกงแผ่นดินน้อยลงหรือไม่ ทำให้เกิดความรักความสามัคคีเพิ่มขึ้นหรือไม่ ก็เปล่า ท่านไม่ได้อะไรจากการกระทำเหล่านั้นเลย ตรงกันข้ามกลับจะสร้างความยึดมั่นเป็นเขาเป็นเรา สร้างตัวตน สร้างแต่ความกินแหนงแคลงใจแก่กัน ศาสนาสอนให้เห็นแก่ผู้อื่น สอนให้มีเมตตาแล้วท่านจะเข้าข้างตัวทำไม

ฉ. ประการสุดท้ายที่พอจะพูดได้สำหรับครั้งนี้ก็คือ ธรรมะของพระพุทธองค์ที่ว่า วิสาสาปะระมาญาติ ที่แปลว่า ความคุ้นเคยเป็นญาติอันสนิท เราควรจะสร้างความเข้าใจระหว่างศาสนาด้วยการไปมาหาสู่กัน ท่านบาทหลวงเธียรชัยที่ศรีราชาไปสนทนาธรรมกับพระสงฆ์วัดเขาแดงอ่อนเสมอ ทำให้เกิดความรักความเข้าใจกันมากมาย ทำไมเราจึงไม่ปฏิบัติกันให้มาก ผมเคยแนะนำให้ฝ่ายคาทอลิกเข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นภาพที่งดงามมาก ท่านกิตติวุฒโฑเล่าว่า ท่านได้ไปสนทนาธรรมกับโต๊ะครูอิหม่ามเหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่ควรส่งเสริมมาก เพราะสัจธรรมเหล่านี้ให้ผลในทางบวกตลอดกาล

สุดท้ายผมใคร่จะให้แผ่เมตตาตามแบบคริสต์ดูบ้าง **เพราะทางพุทธของผมไม่มีวิธีไว้ให้เลย ให้แต่ผมทำกรรมฐาน ซึ่งเป็นทางเดียวแคบ ๆ กว่าจะได้ก็นาน** ทางคริสต์เรียกว่า ให้ความรัก โดยถือว่าความรักเป็นใหญ่ ห้ามมิให้โกรธ ถ้าโกรธใครให้ไปขอโทษเขา จะไหว้พระก็ไม่ได้บุญ ต้องวางเครื่องบูชาไว้ แล้วไปขอโทษเขาก่อน ให้ความรักแก่เขา สำหรับวิธีแผ่ความรักนั้น พระคัมภีร์ชี้ไว้หลายทาง ในพระธรรมโครินธ์ บทที่ ๑๓ ข้อ ๔ ถึง ๘ ว่า **ความรักนั้นต้องอดทนนาน และกระทำคุณให้ ความรักไม่อิจฉา ไม่อวดตัว ไม่หยิ่งผยอง ไม่หยาบคาย ไม่คิดเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว ไม่ฉุนเฉียว ไม่ช่างจดจำความผิด ไม่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประพฤติผิด แต่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประพฤติชอบ ความรักทนได้ทุกอย่างแม้ความผิดของผู้อื่น และเชื่อในส่วนดีของเขาอยู่เสมอ และมีความหวังอยู่เสมอ และทนต่อทุกอย่าง ความรักไม่มีวันสูญสิ้น ถ้าท่านท่องจำทุกเช้าค่ำจะทำให้ท่านเป็นคนมีความรักเพิ่มขึ้น ถึงท่านไม่ให้ใคร คนเขาก็ได้รับไปเอง อีกนิดหนึ่งก็คืออยากจะให้ท่านเชื่อสิ่งที่ดี อย่าพูดลบ อย่าพูดคำผวน อย่าพูดคำหยาบ**

อย่าลืมว่า: **คนที่มีแต่ศาสนาคือคนโง่**
ผู้ฉลาดคือผู้ที่ปฏิบัติเพื่อความดี
ผู้ที่มีศาสนาไว้ทะเลาะกันนั้นอันตราย
ขอให้พระเจ้าอวยพรทุกท่าน

พื้นฐานที่มาของเศรษฐกิจฟองสบู่ไทย

สรุปปัญหาและแนวทางแก้ไข

ดร.เย็นใจ เลาหวณิช

นายกสมาคมการประดิษฐ์ไทย

ปัญหา

ภาพรวม ประเทศไทยได้ดำเนินการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมต่างๆ มาเป็นเวลา ๔ ทศวรรษ อย่างเป็นระบบภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีการพัฒนาอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ตั้งแต่เริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าจนกระทั่งพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ซึ่งประสบความสำเร็จพอสมควร อย่างไรก็ดีในระยะ ๑๐ ปี ที่ผ่านมาปรากฏว่าเราประสบปัญหาที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกขณะ นั่นคือการขาดดุลการค้า ซึ่งนับวันจะรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จนน่าวิตก และการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดซึ่งนำมาสู่วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบัน ปัจจัยสำคัญบางประการที่เป็นเหตุให้เกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าวได้แก่

๑. การส่งออก ซึ่งถูกกระทบอย่างมากจากการแข่งขันที่รุนแรงในประเทศแถบเอเชีย โดยเฉพาะในเรื่องค่าแรงที่ถูกกว่า และการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่เหนือกว่าไทย ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำกว่า

๒. การขาดดุลทางเทคโนโลยี เพราะไทยนำเข้าสินค้าทุน เช่น เครื่องจักร วัตถุดิบ และ Know-how จากต่างประเทศค่อนข้างมากและเพิ่มขึ้นในอัตราสูง ในขณะที่ส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มที่ต่ำกว่าสินค้าเทคโนโลยีซึ่งมีค่า **"ทรัพย์สินทางปัญญา"** สูง

๓. การขาดวินัยทางการเงินการคลัง ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมามีส่วนช่วยสร้าง Bubble Economy ซึ่งเกิดระเบิด ส่งผลรุนแรงในปี ๒๕๔๐

โดยเหตุที่เศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม เกษตรกรรม รวมทั้งรายได้จากภาคบริการ *(ท่องเที่ยว)* เป็นปัจจัยหลัก แต่การผลิตเพื่อการส่งออกในหลายสาขาของไทยกลับประสบปัญหาจากการสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศ จึงเป็นผลให้สภาวะเศรษฐกิจของไทยตกอยู่ในสภาวะวิกฤตจากปัญหาข้างต้น

วิเคราะห์สาเหตุปัญหา

จากปัญหาข้างต้นพอจะพิจารณาได้ว่า ปัญหาหลักคือ ประเทศไทยละเลยการพัฒนา **"ขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี"** ซึ่งเกิดขึ้นได้จาก (๑) การพัฒนางานวิจัยและพัฒนา *(R&D)* ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (๒) การส่งเสริมและคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (๓) การถ่ายทอดเทคโนโลยี ความไม่สำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินกิจกรรม ทั้งสามด้านดังกล่าวย่อมนำมาสู่สภาวะการขาดดุลทางเทคโนโลยี อันเป็นสาเหตุของการขาดดุลการค้า และดุลบัญชีเดินสะพัด ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

จากการพิเคราะห์สาเหตุต่าง ๆ อันเป็นที่มาของปัญหาเหล่านี้ อาจประมวลได้ดังนี้

๑. นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีของภาครัฐและเอกชนมีจุดบกพร่อง

๑.๑ การกำหนดทิศทางการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาติในปัจจุบัน ไม่มีการคัดเลือกวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรมที่แท้จริง ทำให้ขาดรากฐานของการวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่แท้จริงของการพัฒนา นอกจากนี้การวิจัยและพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วมักจะเป็นไปทางวิชาการมากกว่าทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม เพราะขาดการประสานงานใกล้ชิดกับผู้ประกอบการภาคเอกชน *(ผู้กำหนดนโยบายเป็นฝ่ายวิชาการส่วนผู้ที่รู้ปัญหาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนกลับไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ทุนส่งเสริมการวิจัยมักจะเน้นเชิงวิชาการมากกว่าจะส่งเสริม*

ภาคเอกชนวิจัยเชิงเกษตรและอุตสาหกรรมตามความต้องการของความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ) นอกจากนี้นโยบายยังขาดการเน้นการทำ R&D ในลักษณะ **"ต่อยอด"** หรือ **"ADAPTATION"** ซึ่งเป็นความต้องการมากของอุตสาหกรรมในปัจจุบัน เป็นผลทำให้ขาดความเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยและพัฒนากับการถ่ายทอดเทคโนโลยี บางหน่วยงานของรัฐมองการทำ R&D ในลักษณะเทคโนโลยีระดับสูงเกินไป หรือมุ่งอนาคตไกลเกินไป ขาดการพิจารณาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการในแต่ละ Sector ของประเทศ

๑.๒ ภาครัฐขาดนโยบายที่จะส่งเสริมให้ภาคเอกชนเกิดความแข็งแกร่งทางเทคโนโลยีด้วยการเน้นการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี ขาดการให้ความสำคัญในการคุ้มครองภูมิปัญญาชาวบ้านตลอดจนการส่งเสริมให้มีการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จจนถึงขั้นที่จะได้รับการคุ้มครองในเชิงทรัพย์สินทางปัญญา

๑.๓ ภาครัฐขาดนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการแปรผลงานด้าน R&D สู่การผลิตเชิงพาณิชย์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีหลายขั้นตอน

๑.๔ ขาดการประสานนโยบาย แต่ละหน่วยงานต่างมีนโยบายของตนเอง จึงไม่สอดคล้องและไม่ประสานกัน ไม่ตรงกับความต้องการจริงของประเทศ เกิดการสูญเปล่ามาก เข้าทำนองการเล่นดนตรีในวงที่ไม่มีการประสานเสียง เพราะต่างคนต่างเล่น ทำให้การลงทุนในโครงการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่สมดุล และไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง

๒. องค์กรและการกำหนดมาตรการการส่งเสริมขีดความสามารถทางเทคโนโลยีมีจุดบกพร่อง

แม้ไทยมีมาตรการส่งเสริมขีดความสามารถทางเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมอยู่แล้วหลายประการ แต่ยังมีจุดบกพร่องซึ่งเป็นเหตุให้ไม่ได้รับประสิทธิผลตามเป้าหมายที่วางไว้ กล่าวคือ

๒.๑ ขาดองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดในการทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ประสานเชื่อมโยงระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และขาดการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมเพื่อให้การวิจัยและพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน

๒.๒ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน *(BOI)* ดำเนินการส่งเสริมการลงทุน โดยเน้นการกระจายการลงทุนสู่ภูมิภาค แต่ขาดมาตรการส่งเสริมการลงทุนด้าน R&D โดยตรง แม้จะเป็นการลงทุนด้าน R&D แต่ถ้าไม่อยู่ในเขตส่งเสริมที่กำหนดก็จะไม่ได้รับสิทธิพิเศษของเขตนั้นๆ

๒.๓ มีหลายหน่วยงานภาครัฐให้ทุนสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาหรือเงินกู้ เช่น สภาวิจัยแห่งชาติ สวทช. สกว. สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่มาตรการการให้การส่งเสริมยังมีจุดอ่อน เช่น มีจำนวนเงินงบประมาณและเงินอุดหนุนน้อย ไม่เพียงพอ *(มีค่าน้อยมากเมื่อเทียบกับ GNP)* ไม่ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรม มีกฎเกณฑ์ยุ่งยากไม่เหมาะสมกับสภาวะจริง ขาดความต่อเนื่องไม่เป็นเอกภาพ มีการพิจารณาล่าช้าจนไม่ทันเหตุการณ์ นอกจากนั้นยังขาดมาตรการจูงใจที่จะทำให้ผลการวิจัยและพัฒนาได้รับการถ่ายทอดไปสู่อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมได้สำเร็จ

๒.๔ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีนโยบายและแผนในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีครั้งแรกในแผนฉบับที่ ๕ แต่การเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและแผนกับมาตรการที่ใช้ในปัจจุบันยังไม่ชัดเจนและต่อเนื่องเท่าที่ควร

๒.๕ กรมสรรพากรมีมาตรการจูงใจภาคเอกชนให้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการยกเว้นภาษีเงินได้

โดยอนุญาตให้ผู้ประกอบการสามารถหักค่าใช้จ่ายได้ ๒๐๐% ของค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการวิจัยและพัฒนา แต่ภาคเอกชนขาดความแน่ใจในการตีความบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ จึงยังขาดความเชื่อมั่นในการใช้สิทธิประโยชน์ดังกล่าวทำให้มาตรการจูงใจดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร นอกจากนี้ มาตรการจูงใจทางภาษีด้วยการให้หักค่าใช้จ่ายเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ควรต้องมีมาตรการอื่นๆ ประกอบอีก

๒.๖ รัฐมีมาตรการจูงใจไม่เพียงพอที่จะดึงดูดภาคเอกชนให้ลงทุนทำ R&D ได้ ภาคเอกชนสนใจผลประโยชน์ตอบแทน เพื่อคืนทุนโดยเร็ว จึงเน้นการสั่งซื้อเทคโนโลยีสำเร็จรูปจากต่างประเทศ ไม่คิดทำ R&D เพราะเสียเวลานาน เป็นผลให้การขาดดุลการค้าเพิ่มมากอีกประการหนึ่ง เพราะการทำ R&D ต้องใช้เงินทุนมาก ในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ภาครัฐจะทำ R&D ในส่วน **"ประยุกต์พื้นฐาน"** แล้วถ่ายทอดไปสู่ภาคเอกชนเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่อไป

๓. มาตรการทางกฎหมาย มีจุดบกพร่อง

๓.๑ ในด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยียังไม่มีกฎหมายควบคุมการนำเข้าและถ่ายโอนเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ทำให้เกิดความไม่คุ้มค่าและไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและตามกาลเวลาที่เหมาะสม อีกทั้งไม่มีกฎหมายกำกับการทำสัญญาการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้เป็นธรรมและอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในประเทศจีน และญี่ปุ่น ถ้าสัญญาดังกล่าวเอาเปรียบกันจะไม่มีผลใช้บังคับ ไทยมีเฉพาะกฎหมายป้องกันการเอาเปรียบด้านลิขสิทธิ์ *(ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางวรรณกรรม)* แต่ไม่มีในเรื่อง

สิทธิบัตร *(ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม)* ผลจากการปล่อยให้มีการนำเข้าเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม โดยไม่มีกฎหมายควบคุม ก่อให้เกิดความสูญเปล่าด้านเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศขาดดุลการค้า แต่กลับได้เทคโนโลยีที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริง ทำให้ผู้ประกอบการถูกเอารัดเอาเปรียบ และผู้บริโภคต้องใช้สินค้าที่แพงกว่ามูลค่าจริง

๓.๒ กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เป็นระบบ ไม่ต่อเนื่อง ไม่สัมพันธ์กัน และไม่ครบวงจร กล่าวคือ ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการคิดค้นหรือการค้นพบ กฎหมายเกี่ยวกับการวิจัย *(มีแต่องค์กรวิจัย หรือกฎหมายพัฒนา)* กฎหมายควบคุมการนำเข้าและส่งออกซึ่งเทคโนโลยี กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยี และกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาบางประการ เช่น การแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ *(ระบบกฎหมายไทยมีเพียง ๒ กลุ่ม คือ อาญาและแพ่งพาณิชย์ ยังไม่มีกลุ่ม "กฎหมายเศรษฐกิจ" เหมือน*

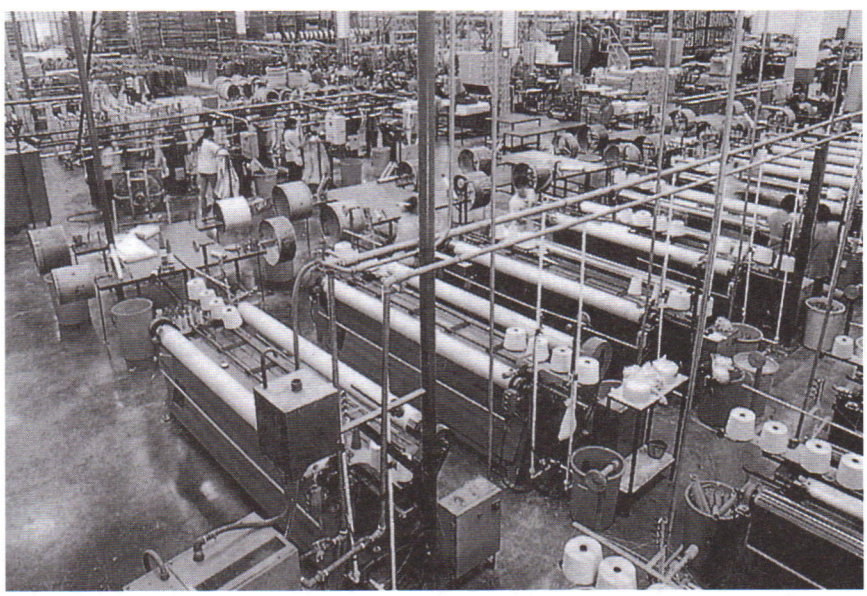

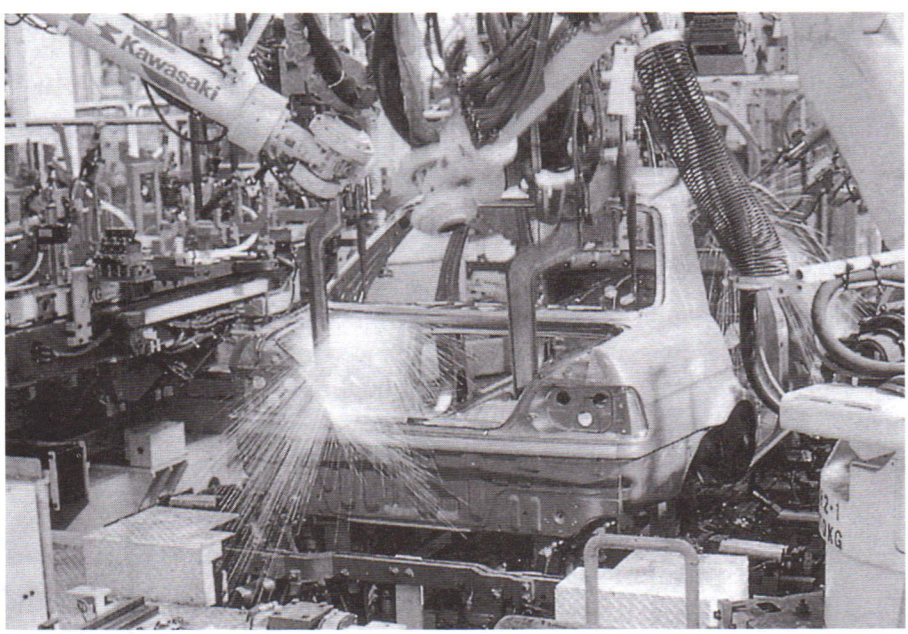

ประเทศพัฒนาแล้ว)

๓.๓ โครงสร้างภาษีศุลกากรไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับนโยบายและแผน เป็นอุปสรรคขัดขวางการส่งเสริมให้ภาคเอกชนทำการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีจากทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ดังจะเห็นได้จากอัตราอากรขาเข้าของชิ้นส่วนสูงกว่าสินค้าสำเร็จรูป เช่น ภาษีนำเข้าเครื่องจักรสำเร็จรูป ๕% แต่นำเข้าชิ้นส่วนสูงถึง ๒๗% เป็นต้น ทำให้ผู้ประกอบการหันไปนำเข้าสินค้าสำเร็จรูปมากกว่าที่จะลงทุนด้าน R&D ในชิ้นส่วนหรือพัฒนาคุณภาพวัตถุดิบ

๓.๔ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาไม่รอบด้านและครบวงจร บทบัญญัติบางส่วนยังเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริม การตีความบทบัญญัติของผู้ใช้กฎหมายก็ไม่ชัดเจน ไม่อาจที่จะสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ประกอบการเท่าที่ควร มาตรการจูงใจบางอย่างจึงไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้ ประกอบกับกลไกและองค์กรที่บังคับใช้กฎหมายยังขาดประสิทธิภาพ มาตรการส่งเสริมที่มีอยู่จึงไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๔. ข้อจำกัดด้านความรู้และทรัพยากรมนุษย์

๔.๑ หลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันยังไม่เน้นความสำคัญของ R&D การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง ทำให้ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้หลักสูตรและระบบการศึกษาของรัฐไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงทำให้ไม่สามารถสร้างบุคลากรออกมารองรับสภาพเศรษฐกิจที่แปรเปลี่ยนไปในอนาคตได้ทันต่อเหตุการณ์

๔.๒ รัฐขาดแคลนงบประมาณและสิทธิประโยชน์ที่จูงใจให้นักวิจัยทำงานอยู่ในประเทศ ก่อให้เกิดปัญหา **"สมองไหล"**

๔.๓ ขาดแคลนบุคลากรที่จะทำหน้าที่ในด้านกฎหมายในการขอรับสิทธิคุ้มครองทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา เช่น ขาดแคลนตัวแทนจดทะเบียนสิทธิบัตร พนักงานสอบสวน ทนายความและผู้พิพากษาที่เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง *(เช่น เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา)*

๕. การประชาสัมพันธ์มีจุดบกพร่อง

๕.๑ ขาดการประชาสัมพันธ์ในเรื่อง R&D แหล่งข้อมูล แหล่งเทคโนโลยี แหล่งทุน แหล่งผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งความรู้กฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวกับการส่งเสริม R&D และการคุ้มครองผลงานทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้ประชาชนไม่ทราบนโยบายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

๕.๒ ขาดการสร้างจิตสำนึกและทัศนคติให้นักการเมืองและผู้บริหาร *(ผู้มีส่วนสำคัญในการผลักดันนโยบาย)* และประชาชนเล็งเห็นความสำคัญ ความจำเป็นในการทำวิจัย พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเข้าใจสาระที่แท้จริงของเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา

ยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหา

ในระยะสั้น เพิ่มการส่งออก ลดการนำเข้าเทคโนโลยี และจ่ายค่า Know-how ซึ่งจะนำไปสู่การลดการขาดดุลการค้า โดยการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและระเบียบต่างๆ ทั้งที่แก้ไขได้เร็วและช้าตามลำดับ

ในระยะยาว สร้างความแข็งแกร่งให้แก่ภาคเอกชนในการพึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยี โดยการแก้ไขกฎหมายเดิม ตรากฎหมายใหม่เพื่อการส่งเสริม และจัดระบบประสานงานที่รัดกุมและมีประสิทธิภาพ

ในระยะปานกลาง รัฐออกพันธบัตรระดมทุนภายในประเทศ ขยายโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมขนส่งเชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบ และกระตุ้นให้ใช้วัตถุดิบในประเทศเป็นหลัก

รูปแบบการดำเนินงาน

๑. การแก้ไขปัญหาในระยะสั้นสามารถดำเนินการได้ทันที โดยการจัดตั้ง **"คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีแห่งชาติ"** ขึ้นเป็น

องค์กรที่มีอำนาจสูงสุด มีรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่งเป็นกรรมการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายประสานงานประสานนโยบาย ประสานแผนปฏิบัติเชื่อมโยงระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทำการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรค ยกร่างกฎหมายใหม่ที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่ให้สมบูรณ์ และส่งเสริมหน่วยงานที่มีอยู่แล้วให้ทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

เพื่อให้คณะกรรมการชุดนี้สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพประกอบกับสภาพปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องจัดตั้งคณะกรรมการชุดนี้ขึ้นเพื่อเร่งแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบันอันจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมมูลค่าการส่งออก และแก้ไขปัญหาการขาดดุลของประเทศ รัฐบาลสามารถตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการชุดดังกล่าวได้

๒. การแก้ไขปัญหาในระยะยาว นอกจากอาศัยคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีแห่งชาติ ทำการปรับปรุงและยกร่างกฎหมายให้มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว รัฐจะต้องตรา พระราชบัญญัติจัดตั้ง **"สภาองค์การส่งเสริมการประดิษฐ์และนวัตกรรมแห่งประเทศไทย"** ขึ้น ในลักษณะองค์กรภาคเอกชน ในรูปแบบเดียวกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศในระยะยาวสืบต่อไป

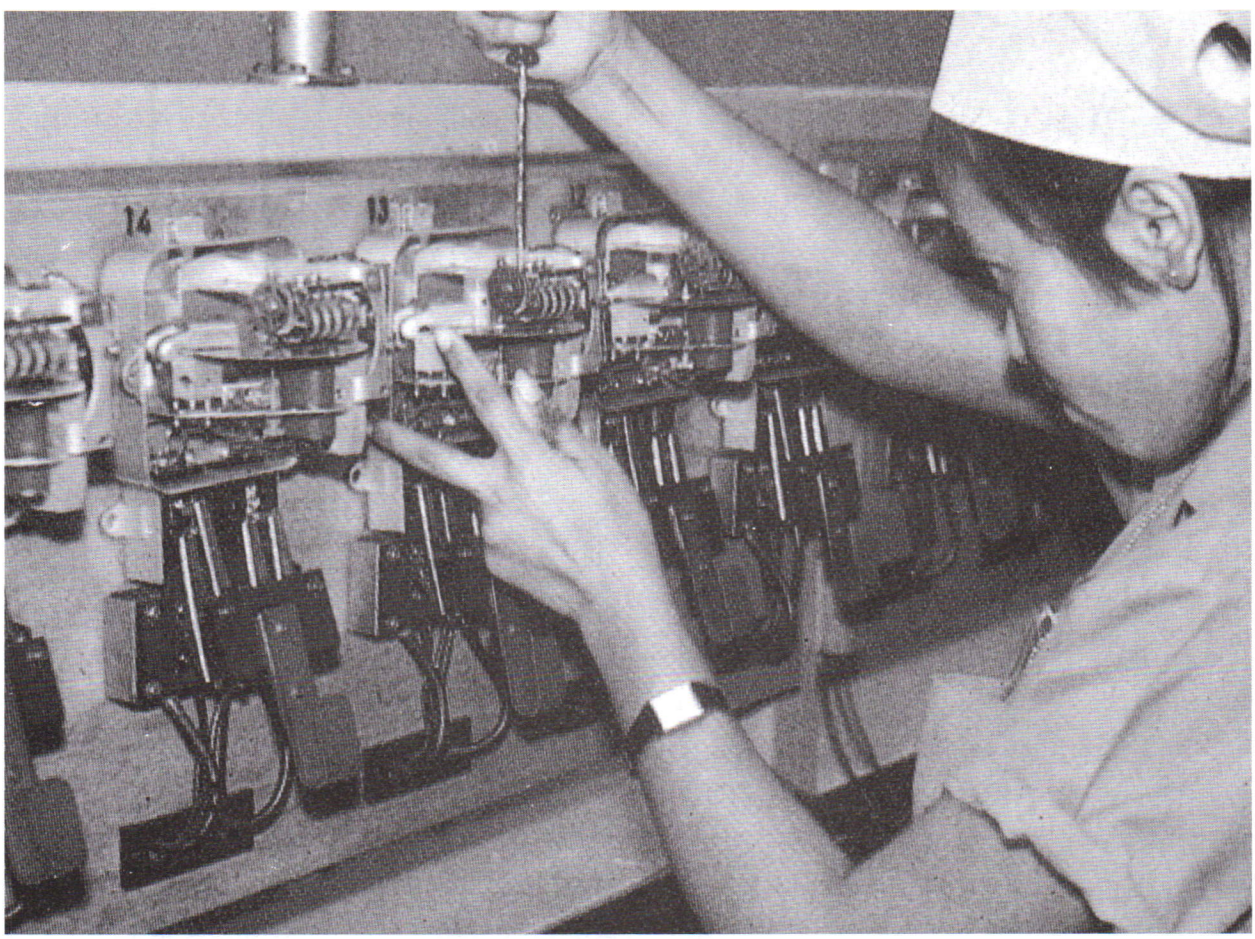

ความสุขที่พบได้จากการเรียนรู้

ภายในวิถีชีวิตตนเอง

อย่างอิสระ

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

บทนำ

บทความเรื่องนี้ หากมองอย่างผิวเผินอาจทำให้หลายคนรู้สึกว่าเป็นเรื่องของผู้สูงอายุ ความรู้สึกเช่นนั้นน่าจะเกิดจากรากฐานจิตใจที่มองเห็นภาพแต่เพียงปลายเหตุ แท้จริงแล้วคนทุกรุ่นทุกวัยที่แสวงหาความจริงของชีวิตควรให้ความสนใจศึกษา เพื่อหวังยกระดับคุณภาพจิตใจตนเองให้สูงยิ่งขึ้น

เนื่องจากในวันพุธที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๔๔ คณะเกษตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เชิญฉันไปพูดเรื่อง **สดใสวัยเกษียณ** เป็นเวลา ๒ ชั่วโมง เพราะเหตุว่าช่วงนี้มีข้าราชการทั้งอาจารย์และฝ่ายธุรการจะครบเกษียณอายุ ๖๐ ปี หลายคน จึงได้จัดงานส่งท้าย เรื่องทำนองนี้มักมีการกระทำในที่ต่างๆ หลายแห่ง

ขณะนี้ฉันมีอายุใกล้จะ ๘๐ ปีแล้ว ช่วงที่ผ่านมามักมีกลุ่มงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มาเชิญไปพูดเรื่อง **การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ** เสมอๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถึงเวลาใกล้เดือนตุลาคมของแต่ละปี

ผลกระทบจากพฤติกรรมดังกล่าวทำให้ตัวเองต้องหวนกลับมาคิดถึงความเป็นมาของวิถีชีวิตเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วจึงพบความจริงให้เชื่อมั่นได้ว่าสิ่งซึ่งฉันปฏิบัติมาแล้วในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้หลายคนมองเห็นว่าหลังช่วงอายุ ๖๐ ปีมาแล้ว ฉันยังคงทำงานให้กับสังคมอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งหนักมากยิ่งขึ้น และขยายขอบข่ายกระจายออกไปสู่เรื่องต่างๆ อย่างหลากหลาย นอกจากนั้น ยิ่งทำอย่างมั่นคงก็ยิ่งมุ่งทิศทางลงสู่ด้านล่างชัดเจนมากขึ้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมองที่ความรู้สึกอันเป็นธรรมชาติภายในใจตนเอง สิ่งสำคัญที่สุด น่าจะได้แก่**การทำงานอย่างมีความสุข** ทำให้ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย แต่กลับสะท้อนให้เห็นว่าตนมีพลังใจสู้งานหนักได้มากยิ่งขึ้น น่าจะเป็นเพราะเหตุนี้เองที่ทำให้หลายคนสนใจมาเชิญฉันไปพูดในที่ต่างๆ

ความรู้สึกที่เกิดจากความจริงซึ่งอยู่ในใจ

ทุกครั้งที่มีผู้มาเชิญให้ไปพูดเรื่อง **การเตรียมตัวก่อนเกษียณ** ฉันอดรู้สึกไม่ได้ว่า ตัวเองไม่เคยคิดเตรียมตัวเกษียณเลย หรืออาจมองในมุมกลับแล้วเห็นได้ว่า ฉันเตรียมตัวมาอย่างเป็นธรรมชาติต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อายุยังน้อย

หากจะกล่าวอีกด้านหนึ่งคงสรุปได้ว่า **ความจริงของชีวิตถ้าสามารถรู้ได้ถึง ย่อมพบว่า ทุกสิ่งเป็นไปตามวิถีทางอย่างเป็นธรรมชาติ** ดังนั้นในใจฉันจึงไม่มีเส้นเกษียณ คงมุ่งมั่นทำงานมากขึ้นกว่าเก่า เนื่องจากมีคนหลายกลุ่ม มาจากหลายมุมชีวิต ที่รู้สึกศรัทธา เข้ามาเชิญไปร่วมกิจกรรมหลายรูปแบบ

นอกจากนั้นยังทำให้รู้ความจริงต่อไปอีกว่า **เส้นเกษียณไม่มีในโลก ซึ่งอยู่ในจิตใจตนเอง** สิ่งที่มีอยู่ในโลกภายนอก จึงน่าจะเกิดขึ้นจากการกำหนดโดยผู้อื่น หาใช่เป็นของจริงจากใจตนไม่

ดังนั้นทุกครั้งที่ถูกเชิญไปพูดเรื่องนี้ ฉันจึงคิดอยู่ในใจว่า **ไม่น่าจะไปพูดให้กลุ่มคนที่มีอายุกำลังจะเข้าเกณฑ์เกษียณเท่านั้น หากไม่มองประเด็นแต่เพียงปลายเหตุ แต่ควรจะให้ผู้ซึ่งยังมีอายุน้อย ที่มีความ**

เป็นตัวของตัวเองอยู่ในจิตวิญญาณแล้ว มีโอกาสรับฟังมากกว่า

ดังนั้น ทุกครั้งที่ฉันได้รับเชิญให้ไปพูดเรื่องเกี่ยวกับเกษียญอายุ ทำให้อดคิดไม่ได้ว่า **ตนเตรียมตัวมาอย่างเป็นธรรมชาติแล้ว ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก** หาใช่พึ่งมาเตรียมเมื่ออายุใกล้ ๖๐ ปีไม่

ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากสัจธรรมของมนุษย์แต่ละคนที่เกิดมา ย่อมมีหน้าที่ในการเรียนรู้ความจริง มากกว่าการมุ่งไปต้องการสิ่งอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**การเรียนรู้ความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง** น่าจะถือได้ว่าคือเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่สำคัญที่สุด นับตั้งแต่เริ่มต้นไปถึงจุดสุดท้าย ส่วนการได้มาซึ่งสิ่งทั้งหลายจากภายนอก น่าจะเป็นไปตามผลการปฏิบัติจากใจจริงมากกว่า

จากเหตุดังกล่าวช่วยให้รู้ความจริงว่า **การเรียนรู้ความจริงจากสิ่งต่างๆ มีผลช่วยสอนให้แต่ละคนหวนกลับมารู้ความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเอง** ส่วนความเป็นไปได้ในเรื่องนี้ น่าจะเกิดจากการปฏิบัติ ซึ่งทำให้แต่ละคนมีโอกาสสัมผัสความจริงจากความหลากหลายของสิ่งที่อยู่ในสภาพแวดล้อม เพื่อจะได้รู้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นว่าสิ่งที่มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ซึ่งสัมผัสได้จากภายนอกนั้นคือธรรมชาติของแต่ละสิ่ง นอกจากนั้นสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวที่สุด อันควรสนใจเรียนรู้ก่อนสิ่งอื่น น่าจะได้แก่ **ธรรมชาติซึ่งอยู่ในใจของรากฐานจิตใจเพื่อนมนุษย์**

การเรียนรู้ธรรมชาติเพื่อประโยชน์สุขของตนเองร่วมกับทุกคน

ช่วงชีวิตที่ผ่านมาฉันมุ่งมั่นทำงานเพื่อความสุขของเพื่อนมนุษย์ทุกคนอย่างเป็นธรรมชาติมาโดยตลอด โดยไม่คิดโลภโมโทสัน ทำให้รู้สึกสบายใจมาตั้งแต่อายุไม่มากนัก การแสดงออกจากใจตนเอง ซึ่งหลายคนอาจเห็นได้ง่ายที่สุด น่าจะได้แก่เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับต้นไม้ เช่น การออกรายการโทรทัศน์ซึ่งตนกระทำมาแล้วถึง ๔๔ ปีเต็ม

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผสมกลมกลืนอยู่ในเรื่องดังกล่าว ซึ่งไม่ใคร่จะมีใครนำออกมาพิจารณา น่าจะได้แก่การแสดงออกเหล่านั้น อยู่บนพื้นฐานความมุ่งมั่นที่สื่อถึงเพื่อนมนุษย์ทุกคน

ดังนั้น คนจำนวนมากจึงมักกล่าวกันว่า **ท่านอาจารย์เป็นคนใจเย็นและมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ รวมทั้งเมตตาปรานีกับทุกคนด้วย**

และมีการพูดต่อไปอีกว่า **คงเป็นเพราะท่านอาจารย์อยู่กับธรรมชาติของต้นไม้ ซึ่งมีความสวยสดงดงาม**

หลังจากรับฟังแล้ว ทำให้ฉันต้องหวนกลับมาคิดค้นหาความจริงจากใจตนเองและเกิดคำถามติดตามมาใหม่ว่า **เป็นเพราะฉันอยู่กับต้นไม้จริงหรือ จึงทำให้รู้เรื่องราวของธรรมชาติ จนกระทั่งมีความใจเย็นมากขึ้น**

ดังนั้น บุคคลใดที่สามารถรู้เท่าทันสิ่งซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง ย่อมรู้ได้ว่า ความหลากหลายอันเป็นธรรมชาติของสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ใจตัวเองมากที่สุดคือ **ธรรมชาติจากรากฐานจิตใจของเพื่อนมนุษย์** ซึ่งให้คุณค่าแก่จิตใจตนมากที่สุด ก่อนการมองข้ามไปยังธรรมชาติซึ่งเป็นต้นไม้และป่า

ดังนั้น คำตอบจากใจจริงของฉันจึงหาใช่เป็นไปตามที่หลายคนเข้าใจไม่ ฉันคงไม่ได้ใจเย็นเพราะอยู่กับต้นไม้เท่านั้น แต่ใจเย็นเพราะรักที่จะลงสัมผัสกับความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์มากกว่า

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ความขัดแย้งในด้านความคิดซึ่งแต่ละคนแสดงออก** นับเป็นธรรมชาติที่ฝึกจิตใจฉันให้ยอมรับความจริงจากทุกคนได้ โดยที่รู้ว่ามันเป็นธรรมชาติของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนเรา

ฉันจึงเข้าใจได้ว่า คำว่า**ธรรมชาติ** หากมองสู่ความหมายได้อย่างลึกซึ้งถึงรากฐาน น่าจะได้แก่ **ธรรมชาติซึ่งอยู่ในรากฐานจิตวิญญาณของแต่ละคน** ซึ่งมีความสำคัญเหนือกว่าธรรมชาติความหลากหลายของต้นไม้และสิ่งอื่นๆ

ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากมนุษย์ทำลายธรรมชาติซึ่งกันและกัน อันสืบเนื่องมาจากการที่มนุษย์ผู้มีโอกาสอยู่เหนือกว่า ทำลายธรรมชาติในจิตวิญญาณตัวเอง เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงมีผลทำให้ปัจจุบันมนุษย์ผู้ด้อยโอกาสซึ่งธรรมชาติในรากฐานจิตใจตนเองถูกทำลาย มุ่งไปทำลายธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายมากขึ้น ดังจะพบความจริงจากการที่ผู้มีอำนาจ ใช้อำนาจจับกุมชาวบ้านซึ่งทำลายป่า

คนเราเกิดมาเพื่อการเรียนรู้

หากแต่ละคนมองไปยังความคิดของเพื่อนมนุษย์

ซึ่งดำเนินชีวิตร่วมกันกับตนและถามว่า **คนเราเกิดมาเพื่ออะไร?** คงได้รับคำตอบแตกต่างกันอย่างหลากหลาย บางคนอาจกล่าวว่า เกิดมาเพื่อกิน เพื่ออยู่ บ้างก็ตอบว่า เกิดมาเพื่อความร่ำรวย รวมทั้งอยากมีสิ่งนั้นสิ่งนี้

หากเข้าใจธรรมชาติของมวลมนุษย์ซึ่งมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในด้านความรู้สึกนึกคิดย่อมรู้ความจริงได้ว่า สิ่งดังกล่าวคือความหลากหลายของมวลมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน

หากสนใจทำงานร่วมกันกับทุกคนจากความรักความจริงใจ น่าจะช่วยให้แต่ละคนมีโอกาสเรียนรู้ความจริงชัดเจนยิ่งขึ้นว่า สิ่งดังกล่าวสอนให้รู้ว่าคือความหลากหลายอันเป็นธรรมชาติของแต่ละคนที่ช่วยสอนให้เรารู้ความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ดังนั้น ก่อนนำวิถีการเรียนรู้ไปถึงจุดที่รู้จักตนเองได้อย่างลึกซึ้ง แต่ละคนควรรู้คุณค่าของการสัมผัสกับความจริง จากทุกแง่ทุกมุม ซึ่งมีความหลากหลายอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตตนเองได้อย่างอิสระ

อนึ่ง การเรียนรู้ซึ่งถูกกำหนดจากภายนอกให้มุ่งเข้าไปสู่บรรยากาศการจัดการ เช่น มุ่งเข้าสู่โรงเรียน จนกระทั่งบานปลายไปถึงการเข้ามหาวิทยาลัย รวมทั้งขึ้นบันไดไปสู่การมีปริญญาสูงขึ้น แม้ออกไปทำงาน ยังมีความต้องการก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งสูง เพื่อมีอำนาจและผลประโยชน์ทางวัตถุมากขึ้นไปอีก

หากขาดความรู้ความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเอง อันมีผลต่อสู้กับอิทธิพลครอบงำจากสิ่งดังกล่าว ย่อมทำให้ตนมีรากฐานความคิดคับแคบยิ่งขึ้น

การสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาดังกล่าว น่าจะได้แก่ **การรักษารากฐานความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเองเอาไว้ให้มั่นคงอยู่ได้** หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวว่า **การเอาชนะใจตนเอง ซึ่งควรจะมีอยู่ในรากฐานจิตใจอย่างเป็นธรรมชาติต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก**

เมื่อชีวิตสามารถก้าวมาถึงจุดที่รู้ความจริงได้ว่า **การรักษาความเป็นตัวของตัวเองเอาไว้ได้อย่างมั่นคง น่าจะเป็นสมบัติที่มีคุณค่าที่สุดของการดำรงชีวิต** ส่วนการจะเข้ามหาวิทยาลัย และมีปริญญาสูงขึ้น แม้การเข้าไปทำงานซึ่งอาจก้าวหน้าขึ้นไปสู่อิทธิพลผลประโยชน์นั้น น่าจะเป็นเรื่องของธรรมชาติที่อยู่นอกจิตใจตนเอง หรืออีกนัยหนึ่ง **เป็นไปตามเหตุและผล**

จึงสรุปไว้ในขั้นนี้ได้ว่า **ความสุขที่แท้จริงนั้น น่าจะหมายถึงการทำงานร่วมกับเพื่อนมนุษย์เพื่อเรียนรู้ความจริงจากใจของทุกคน** ร่วมกับอีกด้านหนึ่งซึ่งมีการทบทวนอดีตความเป็นมาที่ช่วยให้ค้นพบความจริงจากใจตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การพึ่งตนเองจากรากฐานจิตใจที่อิสระ ซึ่งดำเนินอย่างต่อเนื่องกันมาจึงน่าจะช่วยให้แต่ละคนสามารถรู้คุณค่าความสุขที่แท้จริงได้อย่างลึกซึ้ง

อิสรภาพในการเรียนรู้ คือพื้นฐานสำคัญที่สุดของการดำเนินชีวิต

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า สังคมภายนอก มีอิทธิพลกำหนดให้วิถีชีวิตมุ่งไปสู่การเข้าโรงเรียนและมหาวิทยาลัย สืบทอดไปถึงการเข้าทำงานเพื่อหาเงิน อีกทั้งมีผลประโยชน์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ วิถีทางดังกล่าวน่าจะเป็นเรื่องของธรรมชาติ หากรากฐานจิตใจสามารถสู้กับอิทธิพลดังกล่าวได้แล้ว ย่อมช่วยให้จิตใจตนเอง หยั่งรากลงลึกและแข็งแกร่งยิ่งขึ้น

ผู้ที่มีรากฐานจิตใจลึกซึ้ง ทำให้มีความแข็งแกร่งที่จะต่อสู้กับอิทธิพลจากภายนอก ย่อมไม่นำจิตใจไปผูกติดอยู่กับสิ่งเหล่านั้น แม้การก้าวเข้าไปสู่สถาบันการศึกษาย่อมเข้าไปอย่างเป็นธรรมชาติ และไม่หลงยึดติดกับหนังสือตำราและสิ่งที่ครูสอนในชั้นเรียน หากใช้รากฐานจิตใจเป็นเครื่องมือเรียนรู้ความจริงซึ่งสะท้อนออกมาจากการปฏิบัติตัวของครูผู้สอน ก่อนการฟังคำสอนแล้วเชื่อในสิ่งที่ครูพูด

นอกจากนั้น ยังแบ่งเวลานำจิตวิญญาณไปศึกษาหาความรู้ เพื่อค้นหาความจริงจากทุกเรื่องที่พบได้ในวิถีชีวิตประจำวัน แทนการยึดติดอยู่กับบรรยากาศภายในห้องเรียนและรั้วสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้จากความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์ทุกรูปแบบ โดยที่รู้สึกว่า ล้วนมีคุณค่าแก่ตนเองทั้งสิ้น

ผู้ที่รู้คุณค่าความหลากหลายของชีวิตเพื่อนมนุษย์จากรากฐานที่อิสระ ย่อมไม่รู้สึกรังเกียจสภาพชีวิตที่อยู่ในมุมใดมุมหนึ่ง ทำให้ไม่คิด **เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่มีพรรคพวก** ไม่ว่ายากดีมีจนรวมทั้งผู้ซึ่งชีวิตตกอยู่ในสภาพอย่างไรแม้กลุ่มคนที่สังคมรังเกียจ โดยเหตุที่เข้าใจได้แล้วว่า แต่ละมุมของชีวิตเพื่อนมนุษย์คือธรรมชาติซึ่งตนควรสนใจเรียนรู้

ดังนั้น การเรียนรู้จึงมีวิถีทางอันเป็นธรรมชาติจากใจตนเองที่กระจายไปสู่ทุกแง่มุมอย่างอิสระ เช่น ในขณะที่ตัวเองถูกสังคมกำหนดให้จำต้องขึ้นไปสู่ระดับสูง แต่จิตวิญญาณควรจะมุ่งลงสู่พื้นดินซึ่งหมายถึงเพื่อนมนุษย์ผู้อยู่ต่ำกว่าตนและผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก รวมถึงเยาวชนคนรุ่นหลัง หรือผู้ต้องโทษอยู่ในคุก แม้ผู้ซึ่งชีวิตอยู่ในสภาพขายบริการทางเพศ รวมไปถึงกลุ่มบุคคลที่สังคมรังเกียจก็ตาม กับอีกด้านหนึ่ง ย่อมมีการรู้เหตุรู้ผลว่า สิ่งใดควรเปิดเผย สิ่งใดยังไม่ถึงเวลาที่จะเปิดเผยความจริง เนื่องจากอาจทำให้ผู้ที่ยังเข้าไม่ถึงเกิดความทุกข์ แต่ใจควรจะรู้ว่าสิ่งซึ่งตนกระทำอยู่นั้นมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนอยู่ที่การเรียนรู้จากใจตนเอง

บุคคลผู้ปฏิบัติได้จากใจจริง ย่อมมีคุณสมบัติซึ่งทำให้ผู้อื่นอ่านจากการปฏิบัติได้ว่า **มีการปฏิบัติตัวอย่างเสมอต้นเสมอปลาย** มีความจริงใจต่อทุกคน และมีความเมตตากรุณารวมอยู่ด้วยอย่างชัดเจนดังที่กล่าวกันว่า **เป็นผู้รู้รักรู้อภัยได้ทุกเรื่อง**

สรุปแล้วผู้ปฏิบัติที่เข้าถึงสภาพดังกล่าวแล้ว ย่อมมีความสุขได้เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **มีความสุขในการทำงานเพื่อทุกคนบนรากฐานความจริงจากใจตนเอง** ดังเช่นที่ฉันได้เคยกล่าวไว้ในที่ต่างๆ ว่า เมื่อมองภาพรวมของใบไม้ใบหนึ่ง ไม่ว่าจะมีรูปร่างอันเป็นธรรมชาติอย่างไรก็ตาม หากมีรอยแหว่งวิ่นขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่ง แม้เพียงเล็กน้อย หรือขาดหายไปเกือบหมด เราก็ควรถือว่าขาดความสมบูรณ์ครบถ้วนเหมือนกัน ส่วนการขาดหายไปมากหรือน้อย เป็นเพียงด้านปริมาณเท่านั้น

ดังนั้น หากพูดถึงการเรียนรู้ความหลากหลายของชีวิตมนุษย์ จึงควรสนใจสัมผัสได้จากทุกรูปแบบถึงระดับหนึ่ง ทำให้พบความจริงได้ว่า **ถ้าขาดการรู้ว่ามนุษย์ไม่เหมือนกัน ย่อมมองไม่เห็นความจริงว่ามนุษย์นั้นเหมือนกันทุกคน**

ความรู้ดังกล่าว เมื่อเรียนรู้ถึงที่สุดย่อมรู้ได้เองว่า **มนุษย์ทุกคนต่างก็เป็นคนเช่นเดียวกับตน**

จึงทำให้เข้าใจความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้นว่า **ใครจะอยู่ ณ จุดไหน และมีสภาพชีวิตเป็นอย่างไรน่าจะเป็นธรรมชาติของแต่ละคน** จึงไม่ควรรู้สึกรังเกียจหรือดูถูก แต่น่าจะให้ความสำคัญเท่าเทียมกันหมด นอกจากนั้นยังมองเห็นได้ลึกซึ้งต่อไปอีกว่า แต่ละคนต่างก็มีจุดดีจุดไม่ดีอยู่ด้วยกัน หากเข้าใจซึ่งกันและกันได้อย่างแท้จริง ย่อม

มีน้ำใจให้แก่กันอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้น ที่กล่าวกันว่า **ขอให้เอาน้ำดีไล่น้ำเสีย** แง่คิดนี้น่าสนใจนำมาวิเคราะห์ค้นหาความจริงอย่างลึกซึ้งว่าไม่น่าจะข้ามไปพิจารณาที่การจัดองค์กร ซึ่งนำเอาคนดีไปทดแทนคนที่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะ หากควรหวนกลับมาพิจารณาที่รากฐานจิตใจของแต่ละคนด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสัจธรรม

มนุษย์ทุกคนต่างก็มีจิตวิญญาณ จึงมีธรรมชาติที่ต้องการกำลังใจสนับสนุนจากเพื่อนมนุษย์จากทุกด้าน ยิ่งผู้ที่ขึ้นไปอยู่เหนือกว่าตนด้วย

หากผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่เหนือกว่าเป็นคนที่มีคุณธรรมสูงส่ง หรืออีกนัยหนึ่งมีจิตใจดี ย่อมมีธรรมชาติที่สามารถมองเห็นความดีของทุกคน แม้จะมีน้อยกว่าด้านที่ไม่เหมาะสม หากให้กำลังใจเข้าถึงจุดนั้นได้ย่อมมีผลเป็นกำลังใจให้แต่ละคนมุ่งมั่นสร้างคุณความดีให้ขยายขอบข่ายออกไป มีผลช่วยให้ด้านที่ไม่ดีแม้จะมีมากกว่า ย่อมค่อยๆ หมดไปเองอย่างเป็นธรรมชาติ

แม้แต่ผู้ซึ่งถูกต้องโทษจำคุก รวมถึงผู้ที่ชีวิตตกไปอยู่ในสภาพขายตัวทางเพศ หากผู้ที่เข้าไปสัมผัสมีความเมตตา และมีความเข้าใจจากใจจริงโดยที่รู้สึกเห็นใจและยอมรับความจริงจากคนเหล่านี้ โดยที่ตนเองสามารถรักษาความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้อย่างมั่นคง ย่อมสามารถเข้าถึงจิตใจทำให้ผู้ได้รับน้ำใจ ฟื้นคืนสู่สภาพปกติได้ ไม่ว่าเร็วหรือช้า

วัฏจักรแห่งความจริงของวิถีชีวิตมนุษย์

สัจธรรมได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า **ชีวิตเราแต่ละคนที่เกิดมา ย่อมเริ่มต้นที่การใช้ประโยชน์จากสังคม** หากมุ่งมั่นปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างจากใจย่อมมีโอกาสเรียนรู้ความจริงและมีผลสั่งสมไว้ในรากฐานของการดำเนินชีวิตดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด มาถึงจุดหนึ่งย่อมเปลี่ยนมาสู่ทิศทางใหม่ กล่าวคือ **คืนสิ่งซึ่งสะสมไว้ในรากฐานจิตใจให้เป็นความรู้แก่สังคม**

จากประเด็นสำคัญที่กล่าวมาแล้ว หากรู้ความจริงได้ว่า **จิตวิญญาณมนุษย์เป็นกุญแจสำคัญที่สุดของการเกิดและการดำเนินชีวิต** ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงการคืนให้กับสังคม ควรเข้าใจได้ว่า **การคืนจิตใจสู่สังคม** หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวว่า **คืนชีวิตสู่แผ่นดินถิ่นเกิด** นับเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

จากภาพรวมของสิ่งที่กล่าวมาแล้ว น่าจะช่วยให้มองเห็นได้ชัดเจนว่า **การคืนจิตใจ** หมายถึง**การละวาง** หรือ **ละจากความโลภ โกรธ หลง** ซึ่งใครละได้เร็วอีกทั้งมุ่งมั่นทำงานอย่างต่อเนื่อง ชีวิตอนาคตย่อมมีความสุขมากขึ้น

โปรดอย่าเข้าใจว่า การละวางหมายถึงไม่ทำอะไรเลย ความเข้าใจเช่นนั้นหาใช่ละวางไม่แต่กลับยึดติดอยู่กับอีกขั้วหนึ่งในระดับเก่า ส่วนการละวางซึ่งเกิดจากความจริงที่อยู่ในใจ น่าจะหมายถึงการทำงานมากขึ้นกว่าเดิม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ **การทำงานอย่างมีความสุข** โดยมองเห็นว่า**เส้นเกษียณไม่ใช่ของจริง**

ทั้งนี้และทั้งนั้นผู้ที่มีจิตใจละวางได้จริง ย่อมทำงานได้ทุกเรื่อง โดยไม่คิดว่าเรื่องใดคือปัญหาแต่กลับเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นคือธรรมชาติ ณ จุดนั้น ทำให้สามารถปรับรากฐานจิตใจได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องแสดงความขัดแย้งหรือโต้ตอบหากหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านั้นไปได้ด้วยการรู้เท่าทันเพราะสามารถหาทางออกได้รอบด้าน

ผู้ซึ่งเข้าถึงจุดดังกล่าวในระดับหนึ่งแล้ว ย่อมไม่คิดทำลายผู้อื่น หากการปฏิบัติจากใจตนเอง มีผลช่วยเป็นกำลังใจให้เกิดภาวะสร้างสรรค์ในด้านจิตใจสานถึงทุกคนอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังได้กล่าวแล้วว่า ชีวิตแต่ละคนหลังจากเกิดมาย่อมใช้ประโยชน์จากสังคม เมื่อดำเนินมาถึงช่วงหนึ่งย่อมเข้าถึงจุดซึ่งคืนให้กับสังคมอย่างเป็นธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม ในเมื่อภายในรากฐานจิตใจของมวลมนุษย์ชาติมีความหลากหลาย ดังนั้นเงื่อนไขที่แฝงอยู่ในรากฐานวิญญาณมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เพื่อทำหน้าที่ให้ร่างกายซึ่งธรรมชาติมอบมาให้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย จำเป็นต้องอยู่ได้

ในช่วงเริ่มแรกของชีวิต มนุษย์แต่ละคนจึงมีความต้องการติดอยู่ในจิตวิญญาณด้วย เริ่มจากการเรียกร้องขออาหาร แสดงอาการเจ็บป่วย รวมถึงที่พักอาศัยซึ่งป้องกันภัยจากธรรมชาติ เงื่อนไขความต้องการดังกล่าวซึ่งมีมาอย่างเป็นธรรมชาติ อาจมีมากมีน้อยไม่เท่ากัน

ชีวิตใดที่มีน้อยกว่า ย่อมเข้าถึงจุดคืนใจสู่ธรรมชาติได้เร็วกว่า ช่วยให้ตนมีความสุขในการทำงานมาตั้งแต่อายุยังไม่มากนัก

ดังนั้นความสุขในการทำงานจึงเกิดขึ้นได้อย่างอิสระ ไม่ว่าวิถีชีวิตของแต่ละคนจะมาถึงจุดดังกล่าวเร็วหรือช้า

ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานเดิมซึ่งมีมาแต่กำเนิดที่ไม่เหมือนกัน หากเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ ช่วยให้แต่ละคนก้าวไปถึงจุดเดียวกันได้ ไม่ว่าเร็วช้ากว่ากันแค่ไหน

ถ้าเข้าใจความจริงดังกล่าวแล้วทั้งหมด คงสามารถเข้าใจความจริงจากทุกสิ่งทุกอย่างได้ไม่ยาก

สุขภาพของร่างกายที่ควรจะเชื่อมโยงเหตุผลถึงจิตใจ

ช่วงที่ผ่านมา ปัญหาสุขภาพของร่างกายมีความรุนแรงมากขึ้น หลายคนเกิดความทุกข์และความกลัว จึงมักมุ่งเน้นไปสู่ยารักษาโรค ซึ่งมีผู้อื่นทำขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการ รวมทั้งหวังประโยชน์ส่วนตนในด้านการค้า แม้การควบคุมอาหาร การคิดว่าตนต้องออกกำลังกาย ล้วนแล้วทำให้เกิดความทุกข์ทั้งสิ้น

อีกมุมหนึ่งก็เช่นเดียวกัน ช่วงที่ผ่านมา สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมสร้างแรงกดดันทางจิตใจให้คนทั่วๆ ไปเกิดความเครียดและมีทุกข์หนัก แม้ครอบครัวก็เกิดความร้าวฉานจนถึงขั้นแตกแยก ซึ่งแน่นอนที่สุดย่อมมีผลถึงชนรุ่นหลัง

ประเด็นการป่วยทางจิตใจน่าจะหนักมากกว่าร่างกายมาก ในเมื่อจิตใจมนุษย์เป็นพื้นฐานสำคัญของร่างกาย

ปัจจุบันนี้ความแตกแยกที่เกิดจากแรงกดดันอย่างปราศจากกรอบ ทำให้ลุกลามลงมาถึงขั้นทำลายล้างประเพณีนิยม แม้คนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวซึ่งมีความรัก น่าจะเกิดจากการแยกแยะระหว่างความรักสัจธรรมในใจตนเองกับความรักที่เกิดจากอารมณ์ทางเพศ ยากยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้ที่เริ่มรักได้ไม่นานก็แยกกันแล้ว จนถึงขั้นมีบางคนปรารภว่าจะไม่ขอแต่งงาน เนื่องจากกลัวความทุกข์ ทำให้มองเห็นความจริงอีกอย่างหนึ่งว่า เกิดการกลัวความทุกข์มากกว่าความมั่นคงทางจิตใจซึ่งควรจะอยู่กับสัจธรรมอย่างท้าทาย อันเกิดจากพลังในการเอาชนะใจตนเอง

สิ่งเหล่านี้คือประเด็นสำคัญของการสูญเสียซึ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ดังเช่นการเจ็บป่วยทางร่างกาย ทำให้สูญเสียเงินทองซึ่งจะนำไปใช้ซื้อยารักษาโรคจากผู้อื่น ส่วนในด้านจิตใจก็เช่นกัน มักมีแนวโน้มออกไปหาจิตแพทย์ซึ่งหลายคนใช้ยาบำบัดแทนการผ่อนคลายด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันมีเป้าหมายนำไปสู่ภาวะหลุดพ้นจากสิ่งเหล่านั้น

บางรายวิ่งเข้าไปพึ่งวัดและพระที่อาศัยวัดอยู่ โดยที่คิดว่าสิ่งเหล่านั้นคือการพึ่งธรรมะสู่

ซึ่งแท้จริงแล้ว ธรรมะคือความจริงอันเป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในใจตนเอง ร่วมกับอีกด้านหนึ่งคือการเรียนรู้ความจริงจากธรรมชาติซึ่งอยู่ในจิตใจของเพื่อนมนุษย์อันควรสนใจเรียนรู้ระหว่างกันและกันมากกว่า

หากจิตใจสามารถรู้ความจริงจากใจตนเองได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รู้เงื่อนไขซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง ย่อมช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข โดยไม่ต้องเป็นทุกข์กับการควบคุมอาหาร ออกกำลังกาย และสิ่งอื่นๆ ซึ่งล้วนแล้วคือเหตุแห่งความทุกข์ที่ผสมอยู่ในธรรมชาติจิตใจตนเองทั้งสิ้น

วัฏจักรการเปลี่ยนแปลงของชีวิตกับธรรมชาติ

หากสามารถเรียนรู้ได้ลึกซึ้งถึงกระบวนการดำเนินชีวิตอันเป็นสัจธรรม น่าจะมองเห็นภาพรวมขององค์ประกอบทั้งหมด ซึ่งดำเนินมาอย่างมีเหตุมีผลได้เอง

นึกถึงสิ่งซึ่งคนยุคก่อนได้กล่าวไว้ว่า **เริ่มแรกของชีวิต ควรจะมีการเรียนรู้ ต่อมาควรทำงานจากรากฐานความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อหาความรู้ซึ่งได้รับจากประสบการณ์ ถัดจากนั้นมาควรจะนำมาเขียนไว้ให้ชนรุ่นหลังได้เก็บไปคิด อีกทั้งนำมาพูดเมื่อมีผู้ต้องการจะให้พูด**

ความจริงแล้ว หากมองเหตุและผลที่สานถึงซึ่งกันและกันได้อย่างรอบด้าน น่าจะพบว่า หาใช่มองภาพรวมของชีวิตในลักษณะที่มีการต่อกันเป็นช่วงๆ ไม่ หากเป็นภาพเชิงซ้อนซึ่งภายในรากฐานจิตใจน่าจะแยกแยะออกจากกันให้เห็นได้ชัด ส่วนภาพภายในจิตใจตนเอง ควรมีการผสมกลมกลืนกันอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้น จึงหาใช่ช่วงชีวิตที่ผ่านการเรียนและการทำงานมาแล้วจะต่อด้วยการพูด การเขียน โดยหยุดการทำงานไม่ ในเมื่อการเรียนรู้ความจริง อยู่บนพื้นฐานการทำงานจากรากฐานจิตใจที่พึ่งตนเอง ซึ่งควรจะลึกซึ้งยิ่งกว่าเก่า

ดังนั้นช่วงชีวิตถัดมา จึงควรจะมีทั้งการมุ่งมั่นทำงานร่วมกับการเรียนรู้ที่เข้มข้นมากขึ้น ผสมกลมกลืนกับการเขียน การพูด ซึ่งสิ่งดังกล่าวย่อมมีธรรมชาติที่

กำหนดให้ตนเขียนและพูดจากความจริงซึ่งอยู่ในใจ

การหยั่งรู้ความจริงซึ่งผสมผสานกันอยู่ในความลุ่มลึก ย่อมช่วยให้รากฐานจิตใจใสสะอาดมากขึ้นจึงสรุปได้ว่า **ยิ่งมีอายุมากยิ่งทำงานหนักมากขึ้นเป็นลำดับ** ในเมื่อสัจธรรมได้ชี้ไว้ว่า **มนุษย์เกิดมาเพื่อการเรียนรู้** และการเรียนรู้จะจบลงได้ก็ต่อเมื่อแผ่นดินกลบหน้า

หรืออาจกล่าวว่า ชีวิตคนเราเกิดมาก็เพื่อต้องการความสุข อีกทั้งจากไปก็ควรจะไปอย่างมีความสุขเช่นกัน ดังนั้น **ความสุขจึงอยู่ที่การทำงานจากความรักความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิตตนเอง**

เกษียณอายุคืออะไรและอยู่ที่ไหน ?

หากรากฐานจิตใจของผู้ที่สนใจนำประเด็นดังกล่าวมาคิดค้นหาความจริง มีสภาพอิสระถึงระดับหนึ่ง น่าจะเห็นได้ว่า **เส้นเกษียณอายุ มีจริงก็ได้ ไม่มีจริงก็ได้** มีความเป็นไปได้ทั้งสองด้าน ทั้งนี้และทั้งนั้นสุดแต่ใครจะนำรากฐานความคิดไปใช้ให้เกิดประโยชน์ มุ่งสู่การสร้างสรรค์จิตใจ ให้หยั่งลงถึงธรรมชาติในตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้นมากน้อยแค่ไหน

ถ้ามุ่งไปสู่ประเด็นที่ว่า **เส้นเกษียณมีจริง** ย่อมรู้ได้ว่าสิ่งนี้คือการเข้าถึงความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเองได้ในระดับหนึ่งแล้ว แทนการเข้าใจว่าอายุ ๖๐ ปีคือเส้นเกษียณ อีกทั้งไม่นำไปผูกติดกับวัยหรือเงื่อนไขอันใดทั้งนั้น หากมุ่งมั่นรักษาความจริงที่อยู่ในใจตนเองไว้ให้มั่นคงอยู่ได้ ไม่ว่าชีวิตจะก้าวไปเป็นอะไรต่ออะไรก็ตาม ย่อมไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งเหล่านั้น

หรืออีกนัยหนึ่ง เมื่อชีวิตก้าวมาถึงจุด **คืนใจให้กับสังคม** ณ จุดนั้นคือเส้นเกษียณที่แท้จริง ไม่ว่าชีวิตจะยังอยู่ในหรือนอกงานภายในระบบการจัดการก็ตาม การเกษียณที่ใจจึงหมายความว่า **ทำงานอย่างมีความสุขโดยไม่เห็นแก่อามิสสินจ้างใดๆ ทั้งนั้นแม้อาจยังมีวัยไม่มากนัก**

จากพื้นฐานดังกล่าว หากถามว่า **ฉันเกษียณอายุเมื่อไหร่ ?** คงตอบได้ว่า **ใจฉันเกษียณมาตั้งแต่อายุเริ่มเข้าทำงานแล้ว** ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากตนรักการทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างมีความสุขมาตลอด โดยไม่คิดว่าจะได้ตำแหน่ง ทรัพย์สินเงินทอง และความมีหน้ามีตาอะไรเลย

กับอีกด้านหนึ่ง ทำให้มองเห็นความจริงว่า **เส้นเกษียณ ๖๐ ปีเป็นสิ่งซึ่งมีผู้อื่นกำหนดขึ้น** จึงไม่ควรนำมาผูกติดไว้กับจิตใจให้เกิดความทุกข์ หากยังคงมุ่งมั่นทำงานสู่วิถีทางสร้างสรรค์ความสุขให้แก่ตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น

กับอีกด้านหนึ่งทำให้มองเห็นว่า วิถีทางดังกล่าวน่าจะมีโอกาสสนองความสุขใจให้แก่สังคมได้ในอนาคต จึงสามารถทำงานสานต่อไปได้อย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ว่าชีวิตจะถึงกำหนดเกษียณหรือไม่ ยิ่งไปกว่านั้นอาจลาออกก่อนเกษียณอย่างท้าทาย และทำงานต่อไปโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น

ดังนั้น จากหัวข้อที่กำหนดขึ้นสำหรับเรื่องนี้คือ **สดใสวัยเกษียณ** ความจริงแล้วไม่น่าจะมีคำว่าวัย หากอยู่ที่ความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเอง อันนับได้ว่าคือรากฐานสำคัญที่สุด

ตัวฉันเอง เขียนเรื่องนี้จากประสบการณ์ชีวิตซึ่งเก็บข้อมูลไว้ในใจมาตลอดชีวิต ทำให้มองเห็นสัจธรรมได้ว่าหากชีวิตมุ่งมั่นทำงานเพื่อความสุขของเพื่อนมนุษย์มาตั้งแต่ช่วงเริ่มแรก ซึ่งตลอดชีวิตที่ผ่านมาจนถึงบัดนี้ มีการต่อสู้กับใจตนเอง ซึ่งเกิดจากผลกระทบโดยจิตใจเพื่อนมนุษย์อย่างหลากหลายครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างต่อเนื่องกัน เพื่อรักษารากฐานจิตใจให้มีความมั่นคงมาโดยตลอด

ยิ่งภาวะของสังคมภายนอกเกิดแรงกดดันเพิ่มขึ้นแค่ไหน แทนที่จะอ้างว่าทำไม่ได้เพราะห่วงตัวเองจากสภาพดังกล่าว ยิ่งเปรียบเสมือนเป็นครูสอนให้รากฐานจิตใจตนเองแข็งแกร่งมากขึ้น ทำให้สามารถยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ได้อย่างกล้าหาญ

ซึ่งแท้จริงแล้วปัญหาต่างๆ ที่เราเกิดความกลัวคือเงื่อนไขซึ่งอยู่ในใจเราเองทั้งสิ้น บนเส้นทางสายนี้จึงน่าจะรู้สึกท้าทาย ต่อสู้ มากกว่าการยอมจำนนทำให้สูญเสียคุณค่าชีวิตในฐานะที่เกิดมาแล้วทั้งที

ฉันขอมอบร้อยกรองซึ่งร้อยเป็นมาลัยสีขาวบริสุทธิ์และมีกลิ่นหอมให้กับเพื่อนใจของฉันทุกคนไว้ ณ โอกาสนี้

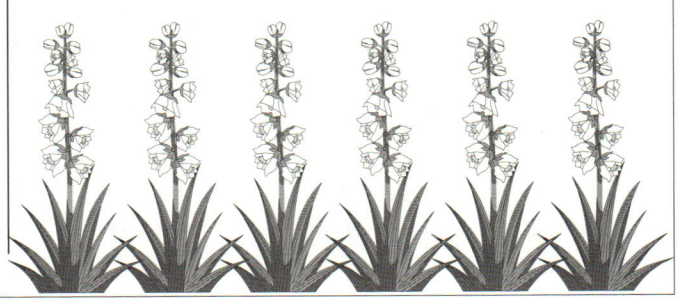

ปณิธานจากความจริงซึ่งอยู่ในใจ

รู้ความจริง รักความจริง ยิ่งชีวิต
ถ่ายจากจิต สู่ดวงจิต มิตรสหาย
หมายให้มิตร ที่รักสุด ดุจใจกาย
หวังให้ได้ จรรโลงธรรม นำปัญญา

วิญญาณรัก มอบจากใจ ให้ทุกคน
ยิ่งเป็นชน รุ่นหลัง ที่หวังหา
คนอับโชค ซึ่งทนทุกข์ ทุกวันมา
ให้ใจหา ถึงวันหน้า พาพ้นภัย

มอบชีวิต จิตเด็ดเดี่ยว ไม่เลี้ยวลด
ไม่รันทด หากต้องวิ่น สิ้นที่หมาย
รักแผ่นดิน ถิ่นสัจจะ สละกาย
แม้นชีวา พาวางวาย กายยอมพลี

ตายอย่างนี้ มีใจจบ ครบทุกสิ่ง
ใจไม่ทิ้ง พื้นแผ่นดิน ถิ่นศักดิ์ศรี
หวังจรรโลง ความเป็นคน ท้นฤดี
ให้ได้มี ความภูมิใจ ในตนเอง

ใจเป็นเอก เลขเป็นโท มโนมั่น
รู้เท่าทัน ไม่ยอมใจ ใครข่มเหง
สร้างจิตใจ ให้แกร่งท้น คนยำเกรง
หวังบรรเลง เพลงความสุข ทุกทิวา

ขอท้าทาย สู้ความจริง สิ่งคู่จิต
มอบแด่มิตร ชนรุ่นหลัง ที่หวังหา
ให้แบบอย่าง เป็นขวัญใจ ไร้ราคา
สืบวิญญา พาสร้างสรรค์ ความมั่นคง

บุคคลใดสามารถหยั่งรู้ความจริงจากธรรมชาติที่มีอยู่ในรากฐานจิตใจตนเองได้ถึงระดับหนึ่งแล้ว ไม่ว่าการเข้าใจถึงได้ จะเกิดขึ้นในขณะที่วัยยังเป็นเด็ก หรือมากแค่ไหน ย่อมมุ่งมั่นทิศทางการทำงานลงสู่ระดับล่าง โดยมองความสำคัญที่เยาวชนคนรุ่นหลังและคนผู้ซึ่งยังด้อยโอกาสกว่าตนเองรวมทั้งให้การสัมผัสจากใจที่มีความสุข ช่วยให้ชีวิตตนเองมั่นคงยิ่งขึ้นท่ามกลางปัญหาต่างๆ แม้ว่าจะหนักมากขึ้นแค่ไหน ย่อมรู้และเข้าใจได้เสมอ

สุดท้าย แต่ยังไม่ใช่ท้ายสุด ขอให้ทุกคนจงประสบโชคดีบนวิถีทางดังกล่าวแล้วด้วย

โขนธรรมศาสตร์ที่ควรสืบสาน

ดร.สมหมาย จันทร์เรือง

ดร.สมหมาย จันทร์เรือง
แสดงเป็น "ชมพูพาน"

ความนำ

โขนเป็นนาฏศิลป์ไทยที่ถือกำเนิดและพัฒนาการจากราชสำนัก มีแบบแผนมีความละเอียดอ่อน และมีความลึกซึ้ง จนถือเป็นศิลปะชั้นสูงของไทย ดังนั้นระยะเริ่มแรกโขนจึงมีขอบเขตจำกัดมิได้เผยแพร่ และฝึกกันอย่างกว้างขวางเหมือนศิลปะพื้นบ้านอื่นๆ

ต่อเมื่อมีการจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ สังกัดกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ โขนได้เข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ และนับเป็นบทบาทเฉพาะของสถาบันศิลปะแห่งนี้ ทำให้สามารถสร้างงานด้านโขน ละคร และดนตรีไทย ตลอดถึงครูหรือศิลปินชั้นสูงเป็นจำนวนมาก คณะโขนของทางราชการนี้เรียกกันทั่วไปว่า **"โขนกรมศิลป์"** ซึ่งได้ยกย่องว่าเป็นโขนที่มีความงดงามเป็นแบบอย่างของการแสดงโขน และเป็นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

ภายหลังการเกิดโขนกรมศิลป์ งานแสดงโขนเริ่มแพร่หลายไปยังชุมชนต่างๆ รวมทั้งชุมชนการศึกษา มีการฝึกหัดโขนในสถาบันการศึกษาต่างๆ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ตั้งแต่การเกิดโขนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โขนของโรงเรียนพณิชยการราชดำเนิน โขนในกลุ่มโรงเรียนสาธิต และโขนของชมรมการแสดงอื่นๆ

โต๊ะหมู่บูชาครู และท่านอาจารย์หม่อม ผู้ก่อตั้งคณะโขน

กำเนิดและความเป็นไปของโขนธรรมศาสตร์

โขนธรรมศาสตร์ ก่อตั้งโดย ศาสตราจารย์ พลตรี หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งชาวโขนธรรมศาสตร์เรียกกันว่า **"ท่านอาจารย์หม่อม"** โดยมีเจตนารมณ์ที่สำคัญ คือ **สอนให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยดูโขนเป็น เพื่อร่วมอนุรักษ์โขนให้คงอยู่กับสังคมไทยอย่างยั่งยืน**

ต้นกำเนิดของโขนธรรมศาสตร์จากคำบอกเล่าของท่านอาจารย์หม่อม เกิดขึ้นเมื่อท่านได้รับเชิญให้เป็นผู้บรรยายวิชาอารยธรรมไทย และศาสนาเปรียบเทียบ *(ในส่วนของพระพุทธศาสนา)* เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ทำให้มีโอกาสใกล้ชิดกับนักศึกษา มีการถกเถียงทางวิชาการอย่างเปิดกว้าง รวมถึงการปรารภเกี่ยวกับการสืบทอดวัฒนธรรมไทยด้านต่างๆ และด้วยพื้นฐานประกอบกับความชอบเป็นส่วนตัวในเรื่องโขนของท่านอาจารย์หม่อม จึงเกิดความคิดที่จะตั้งคณะโขนและการฝึกหัดโขนขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยนักศึกษากลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันเป็นระยะๆ จนมาเป็นรูปร่างและฝึกหัดอย่างจริงจังและออกแสดงเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๙

การแสดงครั้งแรกของโขนธรรมศาสตร์แสดงตอน **"นาคบาศ"** ใช้เวลาฝึกซ้อมสำหรับตอนนี้เพียง 3 เดือน และเป็นการแสดงหน้าพระที่นั่งถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นครั้งแรกด้วย ในการฝึกหัดโขนและตั้งคณะโขนธรรมศาสตร์นั้น ท่านอาจารย์หม่อมมีวัตถุประสงค์ในการสืบสานและการถ่ายทอดนาฏศิลป์ไทยแก่เยาวชน ดังนั้นเมื่อมีความใกล้ชิดกับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มากกว่าเยาวชนในที่อื่นๆจึงได้เริ่มต้นฝึกหัดโขนที่สถาบันแห่งนี้

โขนธรรมศาสตร์มิใช่โขนที่ฝึกหัดเฉพาะท่ารำและการแสดง แต่ท่านอาจารย์หม่อมได้ใช้ความเป็นนักวิชาการ ซึ่งได้รับการยกย่องว่า **"เป็นปราชญ์ของไทย"** ถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมให้กับนักศึกษาเหล่านั้น จึงนับเป็นการฝึกหัดโขนที่มีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติไปพร้อมกัน ในระยะเริ่มแรกของการรวมตัวมีนักศึกษาประมาณ ๗๐ คน ส่วนมากเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และมีนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ บางส่วน นักศึกษาเหล่านั้นมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยเหมือนกับนักศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยบางคนไม่เคยดูโขนเลยก็มี หรือดูโขนบ้างก็เพียงบางครั้ง ทำให้การฝึกหัดต้องอาศัยความพยายาม การเอาใจใส่ และเทคนิคชั้นสูง เพื่อให้นักศึกษาธรรมศาสตร์สามารถแสดงโขนได้ในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งได้เป็นที่ประจักษ์แล้วในการแสดงครั้งแรกนั้น

สำหรับวิสัยทัศน์ของท่านอาจารย์หม่อมไม่เพียงแต่ฝึกให้นักศึกษาที่ไม่มีพื้นฐานโขนละครสามารถแสดงโขนได้ในเวลาอันรวดเร็วเท่านั้น แต่ที่ลึกซึ้งและเข้าถึงแก่นแท้ของการถ่ายทอด คือ **"การสร้างคนดูโขน"** ที่เป็นคนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง หากได้มีการสืบสานโขนธรรมศาสตร์ไปสู่นักศึกษารุ่นต่อๆ ไปอย่างไม่ขาดสาย เพราะการสร้างคนแสดงโขนมีหน่วยงานราชการรับผิดชอบอยู่แล้วคือ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สังกัดกรมศิลปากร แต่ถ้าสร้าง

การฝึกซ้อมของโขนธรรมศาสตร์

คนดูที่มีความรู้ความเข้าใจในนาฏศิลป์ไทยถึงขั้นรู้ดีและวิจารณ์ได้ นั่นคือ นักศึกษาที่แสดงโขนสำเร็จเป็นบัณฑิตไปทำงานต่างๆ และมีโอกาสเป็นผู้นำชุมชน ก็ช่วยถ่ายทอดการแสดงโขนและการดูโขนไปสู่สังคมต่างๆ การอนุรักษ์ย่อมมีความสมบูรณ์ทั้งผู้แสดงและผู้ดูโขน

วิธีฝึกหัดโขนธรรมศาสตร์ใช้พื้นฐานเดียวกับวิทยาลัยนาฏศิลป์ โดยคัดเลือกตัวแสดงตามรูปร่าง ใบหน้าและสรีระร่างกาย จากนั้นเริ่มสอนพื้นฐานให้พระนางรำเพลงช้าเพลงเร็ว ยักษ์รำแม่ท่ายักษ์ และลิงรำแม่ท่าลิง ขั้นสูงต่อไปคือ การต่อเพลงหน้าพาทย์ต่างๆ จากหน้าพาทย์ต่ำไปหาหน้าพาทย์สูงตามความสามารถของแต่ละคน นอกจากนี้ยังมีฝึกวินัยด้านศิลปะ ได้แก่ การเคารพครูอาจารย์ การฝึกร่างกายให้แข็งแรง ได้แก่ การเต้นเสา การถองเอว การตบหน้าขา และการถีบเหลี่ยม ซึ่งวินัยเหล่านี้จะเป็นเครื่องหล่อหลอมให้นักศึกษาเป็นผู้แสดงโขนที่มีรูปลักษณ์สมบูรณ์ตามขนบธรรมเนียมของนาฏศิลป์ไทย

พัฒนาการของโขนธรรมศาสตร์มาสู่ยุครุ่งเรืองระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ เนื่องจากผู้แสดงมีจำนวนมาก และมีฝีมือการแสดงก็ดีขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับประสบการณ์แสดงที่สั่งสมมานาน ทำให้สามารถแสดงได้ไม่แพ้ศิลปินอาชีพ ดังคำกล่าวของท่านอาจารย์หม่อมที่เขียนลงบทความในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ความตอนหนึ่งว่า

"มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สมัยนี้เป็นมหาวิทยาลัยที่เพียบพร้อมด้วยศิลปวิทยาการทั้งเก่าและใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปวิทยาการที่เป็นของไทยแต่ดั้งเดิมมาแล้ว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ส่งเสริมฟื้นฟูและรักษาไว้ในฐานะที่เป็นสมบัติอันมีค่า

ด้วยเหตุนี้ โขน ละคร ที่จะได้ใช้แสดงในการสัมมนาของมหาวิทยาลัยจึงไม่ต้องไปหามาจากไหน

ทั้งโขน ละครใน และละครนอก เป็นของมหาวิทยาลัยเองทั้งสิ้น

ท่านที่ได้เคยชมการแสดงมาแล้วก็คงยืนยันได้ว่าโขนและละครของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นไม่ด้อยกว่าของที่ไหนเลย"

ด้วยการยอมรับจากสังคมมากขึ้น โขนธรรมศาสตร์ในยุคนั้นจึงมีงานแสดงโขนธรรมศาสตร์ที่โดดเด่น ได้แก่ การแสดงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ในวาระสถาปนาองค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้คณะโขนธรรมศาสตร์ได้สนองพระเดชพระคุณ ด้วยการแสดงโขนสมโภชตามราชประเพณีดั้งเดิมมา ในครั้งนั้นคณะโขนธรรมศาสตร์แสดงตอน **"พิเภกสวามิภักดิ์"** ซึ่งท่านอาจารย์หม่อมได้ปรับปรุงใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น และที่สำคัญอย่างยิ่งต่อภาพลักษณ์ของการแสดงโขนและสารัตถะทางวิชาการประกอบกับแง่มุมทางวัฒนธรรมได้ปรากฏออกมาจากคำนำของสูจิบัตรในการแสดง เมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๑๕ ซึ่งเขียนโดยท่านอาจารย์หม่อม ดังนี้

การแสดงโขนธรรมศาสตร์ครั้งนี้ได้มีการปรับปรุงหลายอย่าง เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย โดยรักษาหลักการว่า โขนจะต้องเป็นโขนโดยสมบูรณ์ หลังจากที่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแล้ว หลักการนี้เองจึงเป็นขอบเขตแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และทำให้โขนตอนพิเภกสวามิภักดิ์นี้แตกต่างไปจากโขนที่เคยแสดงกันมา แต่ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นโขนที่สมบูรณ์ตามแบบแผนเมื่อใครได้ดูก็จะต้องรู้ได้ทันทีว่า การแสดงนี้เป็นการแสดงโขน มิใช่การแสดงอย่างอื่น

การวางหลักการไว้เช่นนี้ ทำให้เกิดความสะดวกในการปรับปรุงโขน เพราะเท่ากับว่ามีแนวทางให้การปรับปรุงนั้นดำเนินไปได้โดยราบรื่น ผู้ปรับปรุงไม่จำต้องนึกตำหนิตนเองว่า ได้ทำลายสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันมีค่าควรรักษาไว้ลงไป และการปรับปรุงเช่นนี้กระทำไปได้ ก็เพราะโขนมีลักษณะพิเศษว่าการแสดงอื่นๆ ของไทย เช่น ละคร เพราะละครนั้นปราศจากลักษณะบางอย่างอันเด่นชัดพอที่จะเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของละคร สักแต่ว่ากำหนดการแสดงให้อยู่บนเวทีหรือในที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งคนดูพอจะเห็นได้ มีตัวละครมากหรือน้อยตามแต่ใจผู้จัด มีเนื้อเรื่องหรือในบางกรณีอาจไม่มีก็ได้ ให้ตัวละครออกมาแสดงด้วยการพูด การร้อง หรือการรำ สุดแล้วแต่ใจผู้กำหนด ละครนั้นก็เป็นละครขึ้นมาได้ **จะดีหรือเลวเป็นอีกเรื่องหนึ่ง**

แต่โขนนั้นเป็นการแสดงซึ่งต้องแสดงทั้งบทบาท และการใช้อารมณ์ตามเนื้อเรื่อง (Drama) ประกอบกับจารีต (Rituals) ซึ่งถ้าขาดเสียแล้ว ก็จะไม่มีเอกลักษณ์ของโขนปรากฏอยู่ และคนดูจะไม่รู้ว่าเป็นการแสดงอะไร

ผู้แสดงเป็นพระราม

การแสดงตามบทบาทด้วยอารมณ์ (Drama) นั้น โขนมีลักษณะเช่นเดียวกับละคร อาศัยความสามารถตัวผู้แสดงแสดงให้คนดูเข้าถึงจิตใจและความรู้สึกตลอดจนวิญญาณของตัวละครในเรื่องจะทำได้ดีหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับการกระทำที่เรียกว่า ใช้บท (ซึ่งเดี๋ยวนี้ดูเหมือนจะเรียกว่า ตีบท) ของตัวละครแต่ละคน

ส่วนจารีต (Rituals) ของโขน ได้แก่ การแสดงเรื่องๆ เดียว ซึ่งคนดูรู้เรื่องดีอยู่แล้วและรู้ว่าใครเป็นใครในเรื่อง คือเรื่องรามเกียรติ์เป็นประเภทแรก ถ้าไปยกเอาเรื่องอื่นมาแสดงก็ไม่เป็นโขน เช่น ในเรื่องโขน ตอน พิเภกสวามิภักดิ์ ซึ่งแต่ก่อนเคยเรียกกันว่า โขนตอน **ขับพิเภก** นี้ คนดูรู้เรื่องดีอยู่แล้วว่า ทศกัณฐ์ไปลักนางสีดาผู้เป็นมเหสีพระรามมาไว้ในกรุงลงกา พระรามและพระลักษณ์ผู้เป็นอนุชาได้ยกทัพวานรมาตั้งประชิดกรุงลงกา ทศกัณฐ์ฝันไป แล้วให้พิเภกทำนาย พิเภกทำนายว่าฝันนั้นร้ายนัก ทศกัณฐ์จะต้องรบกับข้าศึกจนสิ้นชีวิต ขอให้ทศกัณฐ์ส่งนางสีดาคืนไปให้แก่พระรามจึงจะพ้นอันตราย ทศกัณฐ์กริ้วโกรธถอดพิเภกออกเสียจากยศศักดิ์ริบทรัพย์สมบัติ บุตรภรรยา แล้วให้ขับพิเภกเสียจากเมือง พิเภกจึงไปเข้าข้างฝ่ายพระราม

การปรับปรุงคราวนี้ จึงต้องปรับปรุงภายในกรอบของจารีต ซึ่งได้แก่เรื่องที่คนดูรู้อยู่แล้ว โดยได้นำหลักการละครปัจจุบัน (Modern Drama) มาใช้ เน้นให้เห็นคุณธรรม (Theme) ของโขนตอนนี้ให้เด่นชัดขึ้นคือ การต่อสู้กันและการขัดกันระหว่างอธรรมฝ่ายหนึ่งและธรรมะอีกฝ่ายหนึ่ง พิเภกเป็นคนกลาง แต่เป็นคนกลางที่มีศีลธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นญาติสนิทกับทศกัณฐ์ ปัญหา

พิเภกทำนายดวงชะตาทศกัณฐ์ก่อนถูกขับออกจากกรุงลงกา

ที่เกิดขึ้นนั้นก็คือ ความผูกพันกันทางสายโลหิตนั้น จะแรงพอที่จะทำให้คนที่มีศีลธรรมประจำใจอยู่ข้างฝ่ายอธรรมนั้นได้หรือไม่ โขนตอนนี้ก็แสดงให้เห็นว่าอยู่ไม่ได้ เพราะหลักการก็ดี ธรรมะก็ดีมีความสำคัญ และมีพลังมากกว่าความผูกพันทางสายโลหิต เมื่อพิเภกไปถึงพระราม ปัญหาก็เกิดขึ้นอีกว่าพิเภกจะเข้ากับพระรามได้หรือไม่ เพราะพระรามเป็นพระนารายณ์ไวกูณฐ์มาปราบยักษ์ให้สิ้นโคตรวงศ์ อันเป็นวัตถุประสงค์ที่แน่นอนอยู่ พิเภกก็เป็นยักษ์ตนหนึ่ง จะมีข้อยกเว้นได้หรือไม่ แต่พระรามก็ยอมให้พิเภกเข้าสวามิภักดิ์ได้ หลังจากที่ได้ทรงทราบหลักการอันสุจริตและน้ำใจอันเป็นธรรมของโลก แสดงให้เห็นว่าหลักการที่ต้องกันและความเป็นธรรมนั้น สามารถทำลายอุปสรรคและสิ่งกีดขวางระหว่างบุคคลอันเกิดจากเชื้อชาติ ฐานะหรือวงศ์ตระกูลนั้นลงไปโดยสิ้นเชิง

ในการปรับปรุงเพื่อให้เห็นธรรม *(Theme)* และปัญหา *(Conflict)* ต่างๆ เหล่านี้ได้ใช้บทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๑ บ้าง บทพระราชนิพนธ์ละครในเรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๒ บ้าง และแต่งขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกันบ้าง ส่วนบทเจรจานั้นแต่งขึ้นใหม่ทั้งหมดทีเดียว แต่ทั้งนี้ก็ยังอยู่ในจารีตของโขน เพราะบทเจรจานั้นแต่งขึ้นใหม่ได้ หรือคิดเอาเองในขณะที่กำลังเจรจาอยู่นั้นได้แบบกลอนสด ท่านมิได้ห้ามไว้

อีกอย่างหนึ่งที่ได้เปลี่ยนไปโดยเจตนาก็คือ ลักษณะนิสัยใจคอของพิเภก แต่ก่อนนั้นท่านกำหนดไว้ให้พิเภกเป็นยักษ์หมอดูมีความรู้เพียงวิชาโหราศาสตร์ ซึ่งออกจะกว้างขวางแม่นยำ แต่ก็มีใจคอเป็นคนขี้ขลาดตาขาว ตระหนกตกใจง่าย ไม่ยอมรบพุ่งกับใครเลย เมื่อเดินป่ามาหาพระรามก็เดินร้องไห้มา เมื่อพบพลลิงก็ยอมให้ลิงจับมัดมาอย่างเชลย ไม่คิดจะป้องกันเกียรติยศของตน และเมื่อพบกับสุครีพ ก็ยอมให้สุครีพตะคอกซำระซักถามเหมือนกับว่าเป็นนักโทษ ทั้งหมดนี้เมื่อได้พิเคราะห์ดูพื้นเพของพิเภกทางด้านชาติกำเนิด ฐานะ และการกระทำบางอย่างแล้ว ก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะพิเภกมิใช่ยักษ์สามัญ แต่เป็นน้องทศกัณฐ์ นับว่าเป็นยักษ์กษัตริย์พงศ์พรหมเหตุไฉนจะเป็นคนขี้ขลาดหวาดเกรงและอ่อนแอผิดเพศพันธุ์อยู่คนเดียว ย่อมจะมีศักดิ์ มีมานะ และมีอิทธิฤทธิ์ทัดเทียมกับยักษ์อื่นๆ ผู้ซึ่งอยู่ในวงศ์เดียวกันอยู่บ้าง นอกจากนั้น การแก้ฝันตามความรู้ของตนให้แก่ทศกัณฐ์นั้นก็แสดงให้เห็นแล้วว่าพิเภกเป็นผู้มีความเชื่อในความรู้ความสามารถของตน กล้าที่จะใช้ความรู้นั้นโดยเปิดเผยไม่หวั่นเกรงต่อสิ่งใด และยังมีความองอาจกล้าหาญในทางศีลธรรม *(Moral Courage)* บอกให้แก่ทศกัณฐ์ได้ซึ่งหน้าว่าอะไรผิด อะไรถูก ควรแก้ไขให้ถูกอย่างไร ทั้งที่พิเภกรู้ดีว่าตนจักต้องเสี่ยงภัยต่ออารมณ์อันดุเดือดร้อนแรงของทศกัณฐ์ ด้วยเหตุนี้จึงได้แก้ลักษณะนิสัยใจคอของพิเภกเสียให้เป็นผู้กล้าหาญ มีอิทธิฤทธิ์ และมีศักดิ์ศรีสมกับชาติ ขัตติยะอันเป็นชาติกำเนิดของพิเภก ประกอบกับความองอาจของผู้ที่ตั้งอยู่ในความเป็นธรรมจนตลอดเรื่องที่แสดงครั้งนี้ จะเรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของพิเภกซึ่งเพิ่งจะมาอุบัติขึ้นที่โขนธรรมศาสตร์นี้ก็ได้

ทางด้านจารีตอื่นๆ ของโขนนั้นได้แก่ การร้อง การพากย์ การเจรจา และการใช้เพลงหน้าพาทย์ต่างๆ ให้ถูกกับกรณี และฐานะของบุคคล ซึ่งคนดูรู้อยู่แล้วว่าจะต้องเป็นเช่นนั้น เช่น การใช้**เพลงคุกพาทย์**เมื่อทศกัณฐ์โกรธพิเภกอย่างยิ่ง และใช้เพลงบาทสกุณีเมื่อพระราม พระลักษณ์ยาตราไปยังที่ประชุมพล เพราะเพลงนี้ทางโขนละครของไทยถือเป็นอย่างยิ่งว่า ต้องให้ผู้มีศักดิ์สูงขนาดนั้นรำมิใช่ให้พลทหารรำ มีเพลงปฐมซึ่งใช้สำหรับสุครีพจัดทัพ นอกจากนี้ก็ยังมีเพลงกราวนอก กราวในซึ่งขาดเสียไม่ได้สำหรับโขน เฉพาะเพลงกราวนอกนั้นมีที่ใช้ตามแบบดั้งเดิม คือ ตอนพระรามตรวจพลก่อนที่จะยกไปตั้งพลับพลายังภูเขาเหมติรัน แต่เพลงกราวในนั้น โขนตอนนี้ไม่มีที่จะใช้ได้ตามแบบเพราะไม่มีตอนยักษ์ตรวจพลยกทัพ จึงได้ยักย้ายนำมาใช้กับพิเภกตอนเดินป่า เพราะเพลงกราวในนั้นเนื้อหาก็เป็นเพลงเดินของทหาร แต่ในการแสดงครั้งนี้ได้ลองให้ทำเพลงกราวในด้วยการเดี่ยวซออู้ เพื่อให้เข้ากับอารมณ์ของพิเภก ผู้ซึ่งกำลังประสบเคราะห์กรรมและยังมีความอาลัยอาวรณ์ติดอยู่มากในขณะนั้น ทั้งหมดนี้เป็นจารีตโขน ซึ่งควรจะต้องรักษาไว้ เพราะถ้าขาดเสียแล้วโขนจะคงอยู่ไม่ได้และเป็นสิ่งซึ่งทำให้สามารถปรับปรุงโขนให้เข้ากับแนวนาฏศิลป์ปัจจุบันได้ตามสมควร ดังที่ปรากฏอยู่แล้วในการแสดงและในบท

การแสดงโขนครั้งนี้มีสิ่งดลบันดาลใจที่สุดคือ ความจงรักภักดีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อฝ่าละอองธุลีพระบาท ประกอบกับความปีติโสมนัสในโอกาสอันเป็นมหาศุภมงคลคือการสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งในครั้งก่อนๆ มา ก็เคยมีโขนสมโภชมิได้ขาด เพราะโขนเป็นของสูงคู่บ้านคู่เมือง และต้องเป็นโขนขนาดใหญ่โต มีตัวแสดงมาก ซึ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่ในฐานะที่จะสนองพระเดชพระคุณได้เต็มที่ ด้วยความจงรักภักดีและแรงกายแรงใจของนักศึกษา ในขณะเดียวกันก็นับว่า เป็นโอกาสได้ปรับปรุงนาฏศิลป์คู่บ้านคู่เมืองของไทยในทางวิชาการ ซึ่งก็อยู่ในขอบเขตและภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อันเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง เหมาะที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัย และนำผลงานของการศึกษาค้นคว้า และวิจัยนั้นออกให้ปรากฏแก่มหาชน

ต่อมาเมื่อเกิดวิกฤตการเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตย วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ สภาพแวดล้อมของบ้านเมืองไม่เอื้อต่อกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำให้โขน

คุณวีระ มุสิกพงศ์
นักการเมืองชื่อดัง รับพากษ์โขนธรรมศาสตร์

ธรรมศาสตร์ต้องเป็นอันยุติการแสดงมาเป็นเวลายาวนาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอนใหม่ ยังผลให้การดำเนินกิจกรรมในลักษณะนี้ไม่ได้รับความสนใจจากนักศึกษาเหมือนระยะเริ่มก่อตั้งคณะโขน ประกอบกับสุขภาพของท่านอาจารย์หม่อมเริ่มทรุดโทรมลง ต้องรักษาตัวที่โรงพยาบาลบ่อยครั้ง จึงมีผลกระทบถึงการดำรงอยู่ของโขนธรรมศาสตร์ด้วย

อย่างไรก็ตาม พ.ศ. ๒๕๓๘ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัย ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นอธิการบดี ดำริที่จะฟื้นฟูโขนธรรมศาสตร์ขึ้นอีกครั้ง โดยระดมความคิดจากโขนรุ่นพี่และนักศึกษาปัจจุบัน ซึ่งการสนับสนุนของสถาบันไทยคดีศึกษา และบุคคลอีกหลายฝ่าย จึงมีการจัดแสดงโขนธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๙ และ ๒๒ เมษายน ๒๕๓๘ ตอน **"ศึกพรหมาสตร์"** เพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในวาระที่ท่านอาจารย์หม่อมมีอายุ ๗ รอบนักษัตร *(๘๔ ปี)* ในวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๓๘ การแสดงครั้งนี้ดูเหมือนจิตวิญญาณของโขนธรรมศาสตร์จะกลับมา และน่าจะมีการแสดงโขนอย่างต่อเนื่อง แต่แล้วในวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๓๘ ปีเดียวกันนั้นเอง ท่านอาจารย์หม่อมได้ถึงแก่อสัญกรรม ทำให้โขนธรรมศาสตร์ต้องยุติกิจกรรมและบทบาทที่มีต่อสังคมมายาวนานอย่างสิ้นเชิง เพราะขาดผู้อุปถัมภ์หรือ **"หัวหน้าคณะโขน"**

ผู้เขียน (ซ้าย)
คุณน้ำเชื่อม เล็กปทุม (ขวา)

จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๓ โขนธรรมศาสตร์ได้หวนขึ้นเวทีการแสดงอีกครั้ง จากการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัย รองศาสตราจารย์ ดร.นริศ ชัยสูตร เป็นอธิการบดี และผู้มีอุปการะคุณอีกหลายท่าน เฉพาะอย่างยิ่งจากมูลนิธิคึกฤทธิ์ ๘๐ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ *(กรุงเทพฯ)* การแสดงครั้งนี้จัดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖ รอบ จัดแสดงรวม ๓ ตอน ได้แก่ **"ถวายลิง ชูกล่อง ครองเมือง"** วันที่ ๑๐ และ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๓ ณ หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระมหากรุณาเสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานการแสดงในวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๓ ยังความปลาบปลื้มแก่ชาวคณะโขนธรรมศาสตร์อย่างหาที่สุดมิได้

การแสดงครั้งล่าสุดของโขนธรรมศาสตร์

ชาวโขนธรรมศาสตร์ได้กลับสู่บรรยากาศเก่าๆ เพื่อร่วมรำลึกถึงท่านอาจารย์หม่อม เนื่องในโอกาสครบ ๙๐ ปีเกิดของท่าน ด้วยปณิธาน

สืบสานศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเป็นผู้นำทางความคิดให้กับสถาบันการศึกษาต่างๆ บรรยากาศในบ้านซอยสวนพลู ในขณะนี้ดูเงียบเหงาไปถนัดตา เพราะขาดเจ้าของบ้านที่เคยเป็นเสาหลักของประชาธิปไตย มีเพียง **"พี่เชื่อม"** *(คุณน้ำเชื่อม เล็กปทุม)* คนใกล้ชิดท่านอาจารย์หม่อมทำหน้าที่พ่อบ้าน ให้การดูแลและเอื้อเฟื้อความสะดวกแก่คณะโขนธรรมศาสตร์ตลอดมาตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน

การแสดงครั้งล่าสุดนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นประธานการแสดงโขนธรรมศาสตร์ ที่จัดขึ้นกลางแจ้ง บนสนามหญ้า ณ บ้านซอยสวนพลู ของเจ้าของเดิม คือ ศาสตราจารย์ พลตรี หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช จัดแสดงวันที่ ๘-๙ ธันวาคม ๒๕๔๔ แสดงตอนที่ถือว่าเป็นสุดยอดของโขนธรรมศาสตร์ ได้แก่ **"ตอนพิเภกสวามิภักดิ์"** ซึ่งท่านอาจารย์หม่อมได้แต่งและจัดทำบทใหม่ จากบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ในรัชกาลที่ ๑ และบทพระราชนิพนธ์ละครใน เรื่องรามเกียรติ์ ในรัชกาลที่ ๒ เป็นพื้นฐาน แต่แต่งบทเจรจาใหม่ทั้งหมด รวมทั้งมีการปรับปรุงการแสดงให้เหมาะสมกับกาลสมัย และนำหลักการละครปัจจุบันเข้ามาช่วยเน้นให้เห็นแก่นของโขนตอนนี้เด่นชัดยิ่งขึ้น โดยเห็นการต่อสู้ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายธรรมะกับฝ่ายอธรรมเฉพาะอย่างยิ่งจิตใจของพิเภกและพระรามที่เป็นตัวเอกของตอนนี้อย่างไรก็ดี แม้มีการปรับปรุงรูปแบบการแสดงหลายส่วน แต่ก็ยังรักษาหลักการและจารีตของโขนไว้อย่างสมบูรณ์

โขนตอนพิเภกสวามิภักดิ์นี้ เดิมเรียกว่า **"ขับพิเภก"** เรื่องย่อมีว่า เมื่อทศกัณฐ์ไปลักนางสีดามเหสีของพระรามมาไว้ในกรุงลงกา พระรามและพระลักษณ์ ซึ่งเป็นอนุชาได้ยกทัพพลวานรมาตั้งประชิดกรุงลงกา ทศกัณฐ์ฝันไป จึงให้พิเภกทำนายฝันนั้น พิเภกทำนายว่าเป็นฝันร้าย ทศกัณฐ์ต้องรบกับข้าศึกจนเสียชีวิต ดังนั้นมีทางแก้ไขเพียงทางเดียวคือ ให้คืนนางสีดาแก่พระราม ทศกัณฐ์ได้ฟังก็กริ้วโกรธถอดพิเภกจากยศศักดิ์ ริบทรัพย์สมบัติ และมเหสี จากนั้นสั่งให้ขับพิเภกออกไปจากกรุงลงกา พิเภกได้ไปหาพระรามเพื่อถวายตัวเป็นข้ารับใช้ โดยพระรามทำพิธีให้พิเภกถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระองค์

สำหรับการฝึกซ้อมของโขนธรรมศาสตร์ในการแสดงครั้งนี้ ได้ระดมศิษย์โขนรุ่นพี่ที่พอจะมีกำลังแสดงในบทซึ่งต้องใช้ลีลามากกว่าการใช้แรง ส่วนศิษย์โขนรุ่นน้องและนักศึกษาปัจจุบันก็รับบทมากขึ้นตามระดับความสามารถ ด้านครูและดนตรีที่ใช้ฝึกซ้อมคงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ (กรุงเทพฯ) เช่นเดิมเหมือนกับการแสดงโขนทุกครั้งที่ผ่านมา โดยสถานที่ส่วนใหญ่ใช้บริเวณด้านหน้าทางเข้าหอประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่อนุโลมให้เป็นโรงโขนชั่วคราวหรือแบบเฉพาะกิจต่อเมื่อใกล้วันแสดงจึงไปซ้อม ณ สนามหญ้า บ้านซอยสวนพลู ของท่านอาจารย์หม่อม และนับเป็นการแสดงกลางแจ้งท่ามกลางบรรยากาศแบบธรรมชาติ ที่บริเวณบ้านหลังนี้ได้จัดฉากอย่างเหมาะสมมาก

ถึงวันแสดงคณะโขนธรรมศาสตร์ไม่ลืมที่จะไหว้ครูตามธรรมเนียม

ของการแสดงโขน โดยเชิญรูปของผู้ก่อตั้งคือ อาจารย์ พลตรี หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช มาบูชาพร้อมศีรษะครู การไหว้ครูครั้งนี้มีครูโขนที่อาวุโสมากที่สุดเป็นผู้นำ คือ ครูจตุพร รัตนวราหะ และมีครูศิลปินแห่งชาติอีกท่านหนึ่งคือ ครูแจ้ง คล้ายสีทอง ให้เกียรติร้องนำประกอบการแสดงโขน

การแสดงวันแรกในวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๔๔ ถือเป็นวันซ้อมใหญ่เพื่อแสดงให้สื่อมวลชนและญาติสนิทมิตรสหายชม ซึ่งมีผู้เข้าชมเป็นจำนวนมากเต็มที่นั่งและในบริเวณสนามทั้งหมด รอบนี้เปิดโอกาสให้ถ่ายภาพได้ตามอัธยาศัย ดังนั้นเมื่อเสร็จการแสดงชาวคณะโขนธรรมศาสตร์ทั้งรุ่นพี่รุ่นน้องต่างบันทึกภาพแห่งความทรงจำกันคนละหลายม้วน เพราะไม่แน่ใจว่าจะกลับมาแสดงโขนอีกหรือไม่

ส่วนการแสดงวันที่สอง ในวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๔๔ มีความสำคัญมากเพราะเป็นวันที่ประธาน คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรเป็นมิ่งขวัญแก่คณะโขนธรรมศาสตร์ ทำให้มีการเตรียมตัวกันอย่างดี โดยผู้แสดงรีบรัดเครื่องก่อนเวลาแสดงหลายชั่วโมง ครูโขนทุกท่านกำชับบทและทบทวนเป็นขั้นตอนสุดท้าย โดยผู้แสดงทุกคนก็รักษาวินัยโขนได้ดีเหมือนกับที่ท่านอาจารย์หม่อมเคยกำกับดูแลเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้จุดร่วมสำคัญของชาวโขนทั้งหลาย ได้แก่ การร่วมรำลึกถึงผู้ก่อตั้งและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ศิษย์โขนธรรมศาสตร์มาเป็นเวลาอันยาวนาน การแสดงโขนในวันนี้สำเร็จลุล่วงเป็นที่ประทับใจของผู้ชม เฉพาะอย่างยิ่งการที่ประธานมีพระกระแสทักทายถามเรื่องราวของการฝึกซ้อมและการแสดงอย่างเป็นกันเอง ทำให้ผู้แสดงทุกคนปลื้มปีติเป็นล้นพ้น

ปรัชญาชีวิตของโขนธรรมศาสตร์

ถ้าจะเทียบให้โขนธรรมศาสตร์มีชีวิตเหมือนคนทั่วไป ก็คงมีอายุเกือบ ๓๖ ปีเต็มนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง *(พ.ศ. ๒๕๐๙)* จึงผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านเหตุการณ์และการเรียนรู้สรรพวิชาด้านโขนและวัฒนธรรมไทย จากครูบาอาจารย์ทั้งในรูปแบบนานัปการ ยิ่งได้รับการกล่อมเกลาดูแลเป็นอย่างดีจากผู้รู้เช่นท่านอาจารย์หม่อม จึงเชื่อได้ว่าจะเกิดความรู้และภูมิปัญญาที่ถือเป็นปรัชญาแห่งการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้หลายประการ กล่าวคือ

๑. ปรัชญาแห่งการวางพื้นฐานความเข้าใจเรื่องโขน

ได้แก่ การขยายความรู้ความเข้าใจไปสู่คนดูโขน ทำให้เกิดคนรุ่นใหม่ที่เข้าใจเรื่องโขนอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับโขนจึงมิใช่จำกัดขอบเขตเฉพาะสถาบันการศึกษาด้านนาฏศิลป์โดยตรง แต่ความรู้ความเข้าใจเรื่องโขนได้ขยายขอบเขตไปสู่สถาบันการศึกษา ซึ่งมีโขนธรรมศาสตร์เป็นผู้นำไปสู่โรงเรียนและชุมชนต่างๆ

ปัจจุบันโขนเป็นศิลปวัฒนธรรมไทย ที่คนไทยรู้จักและรู้คุณค่าในลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ภาพของการแสดงโขนหรือหัวโขน พบเห็น

ได้ในการแสดงโขนหลายระดับ ตามสื่อมวลชน และแม้กระทั่งนำไปประกอบการโฆษณาสินค้า รวมทั้งการท่องเที่ยวของไทยได้ชูประเด็นของโขน ทำให้โขนเหมือนเป็นผู้แทนทางวัฒนธรรมไทยที่สังคมรับรู้อย่างกว้างขวาง

๒. ปรัชญาด้านขนบธรรมเนียมของโขน

ได้แก่ การมีวินัย และมีแบบแผนของความเชื่อถือ ดังที่อาจารย์หม่อมกล่าวไว้ในบทความตอนหนึ่งว่า

> *"โขนละครของไทยนั้นมีระบบของตนเอง และมีขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง มีครูบาอาจารย์ในทางนาฏศิลป์เป็นวัตถุแห่งความเคารพนับถือ มีศิลปะ มีวินัย อันทำให้คนรู้ที่ต่ำที่สูงและวางตนได้ถูก"*

ดังนั้นแก่นของโขนธรรมศาสตร์จึงชี้ให้เห็นถึงระบบของสังคมไทยที่ถ่ายทอดจากการแสดงโขน ในประเด็นของการสร้างวินัยการฝึกหัดโขน การเชื่อฟังครูผู้สอน การรู้จักเคารพนบไหว้แก่บุคคลที่ควรให้การเคารพ และการวางตัวในระบบวัฒนธรรมไทยที่รู้จักที่ต่ำที่สูง หรือรู้จักกาลเทศะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตแบบไทย ที่มีความสุขสงบมาช้านานตราบจนถึงปัจจุบัน

๓. ปรัชญาของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่คุ้นเคยกันในแวดวงของการอุดมศึกษา เพราะเป็นภารกิจที่จัดเป็นปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษาทั้งหลาย ซึ่งในวงการของโขนธรรมศาสตร์ไม่ได้มีการสอนเรื่องนี้โดยตรง แต่การฝึกหัดโขนและแสดงโขน นับเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมได้อย่างดี นอกจากนี้การอนุรักษ์ใน**ปรัชญาของโขนธรรมศาสตร์มิใช่การอนุรักษ์ของเก่าเท่านั้น แต่สามารถปรับปรุงและพัฒนาสิ่งเหล่านั้นให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปได้** ดังสาระในบทความตอนหนึ่งของท่านอาจารย์หม่อม กล่าวว่า

> *"เรื่องของศิลปะไทยไม่มีอะไรอยู่กับที่ทุกอย่างเป็นของที่มีความเคลื่อนไหวได้ เป็นของที่มีความเคลื่อนไหวเกิดใหม่ตายเก่าไปในตัว...การอนุรักษ์นาฏศิลป์และดนตรีไทย ได้โปรดคำนึงถึงลักษณะสำคัญของศิลปะไทยทั้งสองชนิดนี้ไว้ด้วย คือมีความไหวตัว มีความเคลื่อนไหว และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในตัวเองตลอดไป หากจะอนุรักษ์*

เราจะต้องอนุรักษ์ลักษณะสำคัญ ๒ ชนิดนั้นด้วย คือ อนุรักษ์การเปลี่ยนแปลงในตัวของมันเอง มิฉะนั้นจะไม่น่าดู ไม่สวยงาม เรียกได้ว่าหมด Spirit ของดนตรีนาฏศิลป์"

ข้อจำกัดการสืบสานโขนธรรมศาสตร์

นับแต่การอสัญกรรมของท่านอาจารย์หม่อมแล้ว โขนธรรมศาสตร์ขาดผู้นำและหมดที่พึ่งสำคัญ การแสดงขาดหายไปนาน จนคนรุ่นใหม่ไม่คุ้นกับกิจกรรมของโขนธรรมศาสตร์ แม้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เองในปัจจุบันมีน้อยคนที่จะทราบความเป็นมาและกิจกรรมอันรุ่งเรืองของโขนคณะนี้ ดังนั้นในฐานะที่เคยฝึกหัดโขนและแสดงโขนธรรมศาสตร์มาก่อน จึงขอประมวลข้อจำกัดต่างๆ เพื่อหาทางแก้ไขและสืบสานให้คงอยู่ต่อไป ดังนี้

๑. **ผู้นำหรือหัวหน้าคณะโขน** เน้นตัวบุคคลเป็นสำคัญ เพราะการดำรงอยู่และรุ่งเรืองของโขนธรรมศาสตร์ขึ้นอยู่กับท่านอาจารย์หม่อมเพียงผู้เดียว เมื่อครั้งท่านเริ่มก่อตั้งและดูแลนั้น นักศึกษาที่เข้ามาฝึกซ้อมล้วนศรัทธาตัวท่านเป็นหลัก เนื่องจากความรู้ ชื่อเสียง และความเป็นอาจารย์ในหลายสถาบัน ใครๆ ก็อยากฝากตัวเป็นศิษย์ และความใกล้ชิดกับท่านมากที่สุดคือการเข้ามาอยู่ในคณะโขนธรรมศาสตร์ นอกจากนี้ความเคารพนับถือยังอยู่ในสังคมต่างๆ เมื่อประสงค์จะแสดงโขนงานใดก็ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชน โดยธรรมศาสตร์ในยุคนั้นจึงมีงานแสดงบ่อยครั้งและได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ภายหลังการอสัญกรรมของท่านอาจารย์หม่อม โขนธรรมศาสตร์ขาดผู้นำและหัวหน้าคณะ แม้โขนรุ่นที่ซึ่งมีฝีมือดีหรือตำแหน่งหน้าที่การงานสูงอย่างไร ก็ไม่สามารถรวมโขนธรรมศาสตร์ให้มีการแสดงต่อเนื่องกันได้ คงมีเพียงบางโอกาส และเป็นการรวมตัวเพียงระยะหนึ่งหรือเฉพาะกิจเท่านั้น

๒. **การสนับสนุนที่มั่นคงและต่อเนื่อง** เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะการแสดงโขนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ตั้งแต่เงินทุนหรือค่าใช้จ่ายในการจัดแสดง ครูฝึกซ้อม สถานที่ การประชาสัมพันธ์เพื่อหาคนมาดู เป็นต้น ซึ่งในระยะหลังการขาดเงินทุนในการจัดแสดงทำให้โขนธรรมศาสตร์ต้องไปจากสายตาของสังคม นานๆ ครั้ง เมื่อมีผู้สนับสนุนเงินทุน หรือผู้แสดง บางคนที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงและมีทุนทรัพย์มากก็ช่วยกันจัดแสดงในโอกาสที่สำคัญกันครั้งหนึ่ง ได้แก่ วาระอันเป็นมงคลของประเทศชาติ หรือเพื่อรำลึกถึงผู้เริ่มก่อตั้ง คือ ท่านอาจารย์หม่อม

๓. **ความสนใจของนักศึกษา** ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ภาพของโขนธรรมศาสตร์ได้จางหายไป นักศึกษารุ่นใหม่ๆ มีกิจกรรมและการเรียนการสอนที่โน้มน้าวไปสนใจเรื่องอื่นๆ เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องราวของต่างประเทศที่มาพร้อมกับพัฒนาการของยุคโลกาภิวัฒน์ นักศึกษาส่วนมากมักมาลองฝึกซ้อมเพียงชั่วคราว ไม่มีการแสดงก็เลิกราไป โขนรุ่นใหม่ที่ฝึกซ้อมให้มีฝีมือ

ดีย่อมหาได้ยาก แม้โขนรุ่นพี่หลายคนยังมีจิตวิญญาณพร้อมที่ร่วมแสดง แต่ด้วยสังขารอันร่วงโรยไปประกอบกับหน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้ไม่อาจรวมตัวเป็นคณะโขนเป็นจำนวนมากเหมือนสมัยก่อน

ความส่งท้าย

จากข้อจำกัดที่กล่าวมานั้น เป็นอุปสรรคต่อการสืบสานโขนธรรมศาสตร์ อย่างยิ่ง หากต้องการให้โขนธรรมศาสตร์ดำรงอยู่ต่อไป ควรที่หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้ และหาแนวร่วมในการสนับสนุน เพื่อให้เอกลักษณ์ของความเป็นโขนธรรมศาสตร์เป็นแบบอย่างของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ เหมือนที่ท่านอาจารย์หม่อมได้ให้ข้อคิดไว้

ประการสำคัญมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของโขนคณะนี้ น่าจะรับไว้พิจารณา เพราะเป็นจุดเด่นในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ที่ยากจะหาสถาบันอุดมศึกษาใดในโลกนี้จัดให้มีขึ้นได้ ซึ่งถ้าได้รับการสนับสนุนที่ดีพอแล้ว เชื่อว่าโขนธรรมศาสตร์จะมีพัฒนาการที่ยั่งยืน มิใช่เป็นเพียงเรื่องราวทางวัฒนธรรมเรื่องหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ไทยเท่านั้น

นักแสดงโขนรุ่นพี่รุ่นน้อง ในการแสดงโขนตอน "พิเภกสวามิภักดิ์"

โรงเรียนราชวิทยาลัย

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

"ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งโรงเรียนไทย อังกฤษสำหรับนักเรียนอยู่ประจำขึ้นโรงเรียนหนึ่งในแขวงเมืองสระบุรี เพื่อที่จะหัดนักเรียนทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และการศึกษาอันดีตามวิถีในประเทศตะวันตก เพราะมีพระราชประสงค์จะให้นักเรียน ซึ่งเข้าเรียนในโรงเรียนนั้น ได้รับความรู้อย่างเต็มบริบูรณ์ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อจะได้มีช่องให้นักเรียนได้หัดสอบซ้อมความรู้สำหรับจะได้ไปเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยในยุโรปต่อไป ถ้าจะเข้ารับราชการฝ่ายพลเรือนในกระทรวงต่างๆ"

จากประวัติการศึกษาของประเทศไทย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาจากระบบจารีตประเพณี คือ การศึกษาจากพระภิกษุในวัด เป็นการศึกษาแบบระบบโรงเรียน มีโรงเรียนเป็นเอกเทศ มีครูอาชีพ มีหลักสูตรการศึกษา มีการวัดผลการศึกษา ก็ถือว่าโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบเป็นต้นแบบของการศึกษาระบบโรงเรียน มีความสำคัญในประวัติการศึกษาของประเทศไทย จากนั้นจึงมีวิวัฒนาการที่จะจัดตั้งโรงเรียนประจำแบบ**พับลิคสกูล** *(Public School)* ของอังกฤษขึ้นบ้าง เพราะได้พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนประจำเช่นนี้จะเป็นสถานที่ฝึกหัดอบรมบ่มนิสัยให้เด็กนักเรียนเป็นผู้มีคุณสมบัติพร้อมที่จะเป็นผู้บริหารประเทศสืบไปภายหน้า กล่าวคือ จะต้องปลูกฝังให้เด็กมีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานที่ตนได้รับมอบหมาย มีการเสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม มีสามัคคีธรรม มีน้ำใจนักกีฬา รู้จักทำงานร่วมกันและเคารพในความคิดเห็นของคนอื่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาโรงเรียนประจำที่จะผลิตนักเรียนให้มีคุณธรรมดังกล่าวออกมาคือ **โรงเรียนราชวิทยาลัย** *(Kings's College)* โรงเรียนนี้จึงเป็นต้นแบบโรงเรียนประจำของประเทศไทยที่นักการศึกษาไทยจำเป็นต้องทำความรู้จักพอสมควร

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๔๑๑ นั้น มีพระชนมพรรษาเพียง

พระตำหนักสวนกุหลาบ ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อแรกตั้ง พ.ศ. ๒๔๒๔

รัชกาลที่ ๕ กับพระราชโอรสที่ศึกษาในทวีปยุโรป

๑๕ พรรษาเท่านั้น เพราะฉะนั้นพระราชกรณียกิจแรกเริ่มคือ การเตรียมพระองค์เพื่อแบกพระราชภาระด้วยพระองค์เองเมื่อทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว การเตรียมพระองค์ประการหนึ่งคือ การเสด็จพระราชดำเนินไปศึกษาดูงานต่างประเทศที่ไม่ห่างไกลประเทศไทยนัก ดังนั้นเมื่อรัฐบาลเมืองสิงคโปร์ เมืองบะเตเวียและสมารังประเทศชวา ทูลเชิญมา จึงกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองดังกล่าวใน พ.ศ.๒๔๑๓ การเสด็จประพาสนั้นได้ทอดพระเนตรกิจการและสถานที่หลายอย่างหลายแห่ง และที่สนพระราชหฤทัยมาก คือ การศึกษา เมื่อเสด็จกลับจากสิงคโปร์แล้วจึงมีพระราชประสงค์ที่จะจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ แต่ขัดข้องด้วยหาครูไม่ได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้คัดเลือกหม่อมเจ้าและหม่อมราชวงศ์ที่ยังเยาว์ประมาณ ๒๐ คน ส่งเข้าไปเรียนประจำที่โรงเรียนแรฟเฟิล เมืองสิงคโปร์ ต่อมาเมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสประเทศอินเดียเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๕ ได้ครูชาวอังกฤษจากที่นั่นกลับมาจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษขึ้น ถึงกระนั้นก็ยังไม่สมพระราชหฤทัย เพราะยังไม่มีครูบริบูรณ์และไม่ได้เป็นโรงเรียนประจำเช่นเดียวกับโรงเรียนแรฟเฟิล ต้องทรงรอมาถึง ๒๔ ปี คือ พ.ศ.๒๔๓๙ จึงทรงจัดการศึกษาประเภทนี้ได้สมพระราชประสงค์ ด้วยการพระราชทานกำเนิดโรงเรียนราชวิทยาลัย

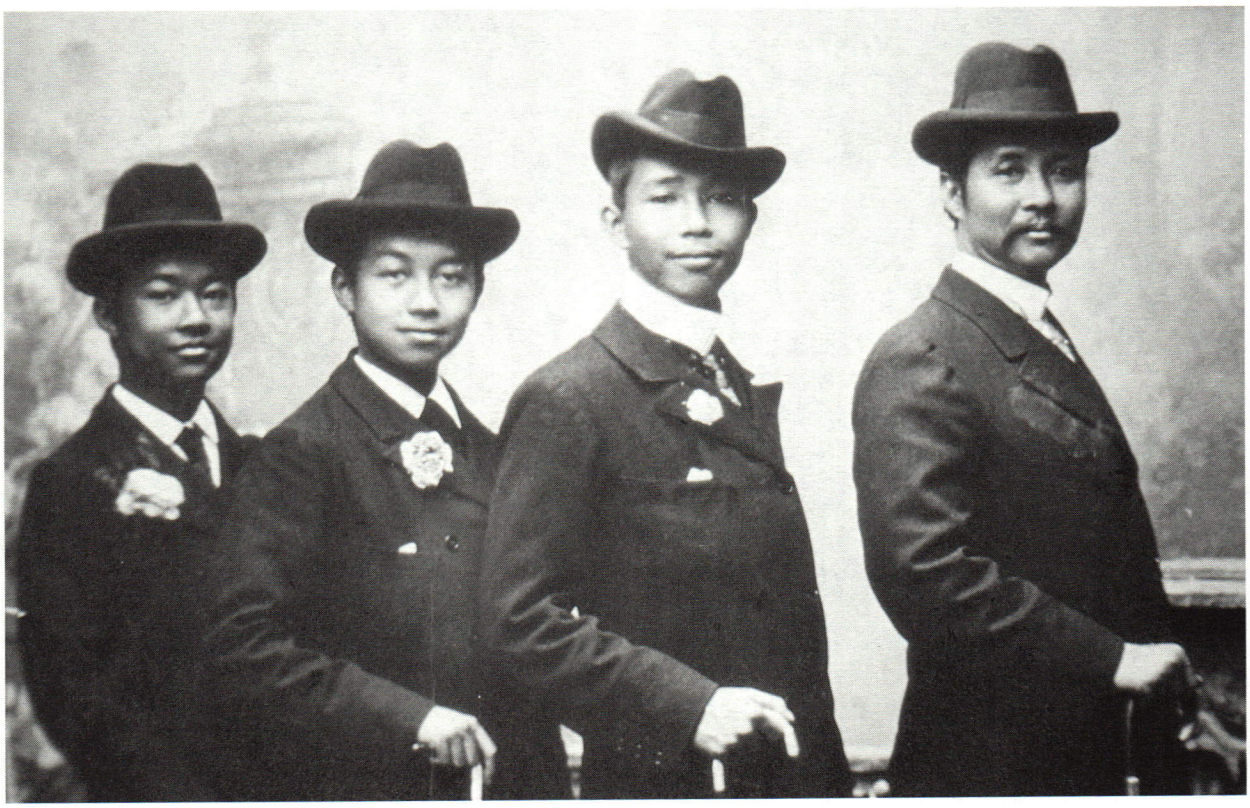

รัชกาลที่ ๕ กับพระราชโอรส

ตามประกาศของกระทรวงธรรมการ แผนกศึกษาธิการ ตั้งโรงเรียนภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนประจำ ปรากฏในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓ หน้า ๒๖๙ ลงวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๔๓๙ ว่า

"ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งโรงเรียนไทย อังกฤษสำหรับนักเรียนอยู่ประจำขึ้นโรงเรียนหนึ่งในแขวงเมืองสระบุรี เพื่อที่จะหัดนักเรียนทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และการศึกษาอันดีตามวิถีในประเทศตะวันตก เพราะมีพระราชประสงค์จะให้นักเรียน ซึ่งเข้าเรียนในโรงเรียนนั้น ได้รับความรู้อย่างเต็มบริบูรณ์ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อจะได้มีช่องให้นักเรียนได้หัดสอบซ้อมความรู้สำหรับจะได้ไปเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยในยุโรปต่อไป ถ้าจะเข้ารับราชการฝ่ายพลเรือนในกระทรวงต่างๆ"

แต่ขณะนั้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา อยู่ระหว่างการก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ จึงกำหนดจะเปิดเรียนในกรุงเทพฯ เป็นการชั่วคราวก่อนในเดือนตุลาคม ๒๔๓๙ เนื่องจากความล่าช้าในการจัดหาสถานที่เรียนที่อยู่ให้เหมาะสม จึงเริ่มเปิดเรียนได้เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๔๔๐ ที่ตำบลบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

จังหวัดธนบุรี อันเป็นบริเวณโรงเรียนศึกษานารีในปัจจุบันมาจนจดแม่น้ำเจ้าพระยา ที่เป็นเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารกระทรวงศึกษาธิการที่ ศธ.๕๕ เรื่อง โรงเรียนราชวิทยาลัย ทำให้ทราบว่ามิสเตอร์เวลโตได้ยื่นประมาณการค่าซ่อมแซมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา *(บรมมหาศรีสุริยวงศ์)* เป็นโรงเรียนราชวิทยาลัยเป็นเงิน ๓๖,๘๐๐ บาท โดยมอบให้หลวงนวกิจโกศล เป็นผู้ดำเนินการซ่อมแซมตั้งแต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๓๙

โรงเรียนราชวิทยาลัย ได้กำหนดรับเด็กเข้าเรียนตั้งแต่อายุ ๙ ขวบ ถึง ๑๘ ปี มีจำนวนประมาณ ๖๐ คน ปรากฏว่า**นักเรียนเลขประจำตัวที่ ๑ ชื่อ นายขำ ณ ป้อมเพชร** ซึ่งต่อมาท่านรับราชการเป็นพระยาชัยวิชิตวิสิฐธาดา **อาจารย์ใหญ่เป็นชาวอังกฤษ ชื่อ มิสเตอร์การ์เตอร์** มหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด เคยเป็นพระอาจารย์สอนภาษาอังกฤษถวายสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร มีอาจารย์ผู้ช่วยชาวอังกฤษอีก ๒ คน มีหญิงชาวยุโรปเป็นแม่บ้าน และครูไทยในวิชาต่างๆ อีกหลายคน กำหนดการเรียนแบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคละ ๔ เดือนครึ่ง ค่าเรียนและค่ากินอยู่เดือนละ ๒๐ บาท นักเรียนจะต้องจัดเครื่องแต่งกายและหีบเสื้อผ้าตามที่โรงเรียนกำหนดคือนุ่งผ้าสีน้ำเงินเสื้อราชปะแตนสีขาว และต่อมามีเครื่องแบบสำหรับออกงาน คือ กางเกงขายาวสีขาว เสื้อนอกสีขาวกระดุม ๕ เม็ด และหมวกฟางพันด้วยผ้าสีชมพู ซึ่งเป็นสีประจำวันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากหนังสือสารเสวตร ฉบับพิเศษ วันที่ ๒๑ กันยายน ร.ศ.๑๑๙ (พ.ศ.๒๔๔๓) ทำให้ทราบว่า เมื่อเปิดโรงเรียนราชวิทยาลัย มีนักเรียน ๓๖ คน แบ่งชั้นเรียนเป็น ๕ ชั้น คือ ตั้งแต่ชั้น ๒ ถึงชั้น ๖ โดยชั้น ๒ และชั้น ๓ นั้นมีบทเรียนเป็นภาษาไทยมากกว่าภาษาอังกฤษ ชั้น ๔ ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาไทย พอถึงชั้น ๕ และชั้น ๖ ใช้ภาษาอังกฤษล้วน เมื่อเปิดสอนมาได้ ๓ ปี มีนักเรียนสำเร็จการศึกษาและไปศึกษาเพิ่มเติมยังต่างประเทศหลายคน

โรงเรียนราชวิทยาลัยเปิดสอนมาถึง พ.ศ. ๒๔๔๖ เนื่องจากเกิดอหิวาตกโรคระบาดที่ตำบลบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ครูชาวอังกฤษถึงแก่กรรมไป ๒ คน โรงเรียนจึงต้องปิดการสอนไปชั่วคราว ต่อมามีประกาศให้นักเรียนที่เคยเรียนในชั้น ๕ และชั้น ๖ ที่ประสงค์จะเรียนต่อให้ไปเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบหลักสูตรภาษา

โรงเรียนศึกษานารี

อังกฤษที่ตึกแม้นนฤมิตร วัดเทพศิรินทราวาส ต่อมาเมื่อกระทรวงธรรมการจะเปิดโรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ ชาวราชวิทย์บ้านสมเด็จก็ตามพวกสวนกุหลาบไปเรียนที่โรงเรียนสุนันทาลัยอันเป็นที่ตั้งโรงเรียนราชินีในปัจจุบัน

การที่โรงเรียนราชวิทยาลัยต้องปิดไปเป็นการชั่วคราวนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระมหากรุณาสงสารนักเรียนต้องเร่ร่อนหาที่อาศัยเรียน จึงมีพระราชดำรัสแก่พระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ *(ซึ่งต่อมาทรงพระอิศริยยศเป็นพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ)* ขอให้โรงเรียนราชวิทยาลัยมาเปิดสอนที่โรงเรียนเลี้ยงเด็กเป็นการชั่วคราว พระอรรคชายาเธอฯ ก็ทรงอนุโมทนาตามพระราชประสงค์ จัดแบ่งเขตในบริเวณโรงเรียนเลี้ยงเด็กออกเป็น ๒ ส่วน อาคารเก่าที่เคยเป็นที่เลี้ยงเด็กหญิงแต่ก่อนจัดให้เป็นโรงเลี้ยงเด็กต่อไป ส่วนอาคารใหม่มีสายสวลีสัณฐานคารเป็นต้น จัดให้เป็นส่วนของโรงเรียนราชวิทยาลัย เพื่อมิให้มีปัญหาในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินและอาคาร สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงจึงโปรดให้โรงเรียนราชวิทยาลัยเสียค่าเช่าแก่โรงเรียนเลี้ยงเด็กปีละ ๑๒ บาท

โรงเรียนราชวิทยาลัยได้เปิดดำเนินการสอนที่โรงเลี้ยงเด็กด้วยดีจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๕๒ เกือบจะเป็นปีสุดท้ายในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร แต่ยังเป็นหม่อมเจ้าทรงดำรงตำแหน่งรองเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมมีพระประสงค์จะได้นักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมเข้าศึกษาวิชากฎหมายอันเป็นชั้นอุดมศึกษาต่อไป จึงใคร่ที่จะตั้งโรงเรียนพิเศษขึ้นเพื่อสอนภาษาอังกฤษและภาษาละติน อันเป็นวิชาขั้นต้นสำหรับที่จะเรียนกฎหมายต่อไป จึงกราบบังคมทูลขอให้โอนโรงเรียนราชวิทยาลัยไปเป็นโรงเรียนสังกัดกระทรวงยุติธรรม ดังมีประกาศพระบรมราชโองการตั้งโรงเรียนราชวิทยาลัย ลงวันที่ ๑๑ มีนาคม *ร.ศ.๑๒๘ (พ.ศ.๒๔๕๒)* ตราข้อบัญญัติในการจัดตั้งโรงเรียนตามรูปใหม่ รวม ๑๙ ข้อ ใจความสำคัญคือให้จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนสำหรับฝึกสอนกุลบุตรขึ้น มีนามว่า **โรงเรียนราชวิทยาลัย** และจะให้ตั้งอยู่ที่ตำบลบางขวาง เมืองนนทบุรี หรือในที่อื่นใดแล้วแต่สภากรรมการปกครองซึ่งมีจำนวน ๕ คน จะเห็นสมควรและให้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต โรงเรียนนี้ให้เป็นโรงเรียนอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยตรง ขึ้นอยู่ในกระทรวงยุติธรรม เป็นโรงเรียนกินอยู่หลับนอนประจำสำหรับนักเรียนที่มีอายุ ๙ ถึง ๑๘ ปี

โรงเรียนราชินี

"วิธีที่จะจัดการโรงเรียนนั้นให้เป็นดังนี้คือ ให้แบ่งแยกเป็นบ้านเป็นส่วนๆ กันเฉพาะบ้านหนึ่งและในบ้านหนึ่งให้มีนักเรียนทุกชั้นตั้งแต่ชั้นต่ำที่สุดถึงชั้นสูงสุด ครูกำกับบ้านจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่ออาจารย์ใหญ่ในการปกครองบ้านที่ที่ตนประจำอยู่นั้น"

"อนึ่งการฝึกหัดอัธยาศัยก็เป็นสิ่งสำคัญที่สุดส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้นจะต้องจัดการฝึกสอนในขั้นนี้เป็นการพิเศษเสมอ เพื่อว่าเด็กนักเรียนเมื่อเติบใหญ่ขึ้นจะได้มีความรู้สึกเชื่อมั่นในทางที่ชอบที่ควรปราศจากความเย่อหยิ่ง และมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินและบ้านเมือง สมดังลักษณะที่จะได้ชื่อว่าได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากโรงเรียนราชวิทยาลัย"

ในวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ วันเดียวกันนั้นเอง หม่อมเจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร รองเสนาบดี กระทรวงยุติธรรม ก็มีประกาศแจ้งความอธิบายขยายความในพระบรมราชโองการ สรุปคือระหว่างการก่อสร้างโรงเรียนที่บางขวางยังไม่แล้วเสร็จ ก็ให้จัดสอนที่โรงเลี้ยงเด็กไปตามเดิม โดยโอนโรงเรียนมาขึ้นกระทรวงยุติธรรม นักเรียนที่เรียนวิชาชั้นต้นนั้นแล้ว คนใดมีสติปัญญาที่จะเรียนกฎหมายได้ ก็ให้เรียนกฎหมายต่อไป คนใดที่ไม่มีนิสัยก็จะปล่อยให้ไปรับราชการทางอื่น หลักสูตรคล้ายของกรมศึกษาธิการ แต่จะสอนภาษาอังกฤษให้มากเป็นพิเศษ การปกครองคล้ายพับลิคสกูล ค่าเรียนเสียอย่างเคย แต่ต่อไปชั้นสูง *(มัธยม)* จะเสียเดือนละ ๓๐ บาท ขั้นต่ำ *(ประถม)* เดือนละ ๒๕ บาท ทั้งนี้มี มิสเตอร์ เอ.ซีสีล การ์เตอร์ เอม.เอ ตรินิติกอลเล็ช ออกฟอร์ด เป็นอาจารย์ใหญ่

ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (เดิม)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โรงเรียนราชวิทยาลัย ณ ตำบลบางขวาง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งภายหลังได้เคยใช้เป็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรีอยู่หลายสิบปี ใช้ค่าก่อสร้างถึง ๖๐๐,๐๐๐ บาท เป็นโรงเรียนที่หรูหราที่สุดในยุคสมัย ได้ย้ายนักเรียนจากโรงเลี้ยงเด็กสวนมะลิไปอยู่โรงเรียนใหม่เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๔ โรงเรียนมีประเพณีฝึกนักเรียนให้ปกครองกันเองมาตั้งแต่สมัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยาแล้ว โดยมีหัวหน้านักเรียนเป็น ๒ ประเภท คือ หัวหน้าประจำบ้าน และหัวหน้าประจำโรงเรียน ผู้มีอาวุโสสูงสุดของหัวหน้าประจำโรงเรียนจะได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าใหญ่เป็นผู้มีอำนาจว่ากล่าวตักเตือนและตีนักเรียนได้ นอกเหนือไปจากการเรียนแล้ว โรงเรียนได้บังคับให้เด็กนักเรียนทุกคนเล่นกีฬา กีฬาที่เด่นที่สุดของโรงเรียนราชวิทยาลัย คือ ฟุตบอล ซึ่งลงแข่งกับโรงเรียนอื่นได้โล่ชนะเลิศมาแทบทุกครั้ง

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โรงเรียนราชวิทยาลัย ย้ายสังกัดจากกระทรวงยุติธรรม มาอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๖ เพราะกระทรวงยุติธรรมได้เปลี่ยนหลักการเดิมเป็นรับนักเรียนจากโรงเรียนใดๆ ก็ได้เข้าเรียนกฎหมายต่อไม่เฉพาะโรงเรียนราชวิทยาลัยโรงเรียนเดียว และเหตุที่ระเบียบการของโรงเรียนราชวิทยาลัยและโรงเรียนมหาดเล็กหลวงมีตรงกันอยู่โดยมาก บางอย่างก็ปฏิบัติเหมือนกันอยู่แล้วทีเดียว จึงสมควรให้มาขึ้นอยู่ในสภากรรมการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เพื่อเป็นระเบียบแบบแผนอันเดียวกัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระมหากรุณาแก่โรงเรียนราชวิทยาลัยและโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเป็นอย่างยิ่ง ทุกปีจะเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการแข่งกีฬา พระราชทานรางวัลแก่นักเรียนที่เรียนดีพระราชทานพระบรมราโชวาท เสวยพระกระยาหารค่ำแล้วทอดพระเนตรละครที่นักเรียนแสดงถวาย พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่อาจารย์ ครู และนักเรียนโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ ในวันงานประจำปี

ของโรงเรียน วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๔๖๕ ความตอนหนึ่งมีว่า ความเจริญรุ่งเรืองของชาติต้องมีมูลฐานรากเง่ามาจากความรู้สึกรักบ้านเกิดเมืองนอนของตัวจริงๆ และก่อนที่จะรักชาติบ้านเมืองได้ก็ต้องเพราะความรักคณะของตนเองก่อน อันเป็นธรรมะข้อหนึ่งของฝ่ายยุโรปที่เรียกว่า **"เอสปรีต์ เดอ คอร์ปส์"** *(Esprit de corps)* แปลว่า วิญญาณของคณะ คือ มอบหมดทุกอย่างให้คณะ

โรงเรียนราชวิทยาลัยเปิดสอนที่บางขวางได้เพียง ๑๕ ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ.๒๔๖๘ รัฐบาลสมัยนั้นต้องต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงถึงกับต้องยุบกระทรวงทบวงกรมลงหลายแห่ง ปลดข้าราชการเป็นจำนวนมากออกจากตำแหน่งเพื่อให้เกิดดุลยภาพทางเศรษฐกิจ โรงเรียนราชวิทยาลัยและโรงเรียนมหาดเล็กก็ต้องถูกปิดเลิกกิจการไปด้วยในปีการศึกษา พ.ศ.๒๔๖๘ นั้น อาคารเรียนเดิมโรงเรียนราชวิทยาลัยได้ใช้เป็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรี โดยย้ายมาจากตำบลตลาดขวัญ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๗๑ แต่ยังมีข้าในพระองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๓ ท่าน คือ พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ ผู้เคยดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมมหาดเล็ก พระยาบรมบาทบำรุง ผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเดิมและพระราชธรรมนิเทศ ผู้บังคับการโรงเรียนราชวิทยาลัยเดิม ได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกฐทรงสถาปนาโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ขึ้นมานั้น ก็เพื่อเป็นการทดแทนพระราชประเพณีสร้างวัดประจำรัชกาล เพราะพระอารามหลวงนั้นได้มีมากอยู่แล้ว เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบเช่นนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเข้ากับโรงเรียนราชวิทยาลัย ตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยเพื่อเป็นอนุสาวรีย์ของสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ในต้นปี ๒๔๖๙ นั้นเอง

เป็นอันว่าโรงเรียราชวิทยาลัยซึ่งมีกำเนิดตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๔๐ ได้สูญสลายไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ บรรดาครูและนักเรียนเก่าบางส่วนได้พยายามรวมตัวกันจัดตั้งราชวิทยาลัยสมาคม ขึ้นเพื่อเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ระหว่างกัน และทำให้เกิดความคิดที่จะฟื้นฟูสภาพโรงเรียนราชวิทยาลัยขึ้นมาใหม่ สมาคมจึงมีมติให้ตั้งราชวิทยาลัยมูลนิธิเพื่อการศึกษาขึ้น เพื่อปฏิบัติภารกิจจัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จนเป็นผลสำเร็จ และได้รับพระราชทานนาม

โรงเรียนวชิราวุธ

โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย

โรงเรียนใหม่ว่า **"โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย"** และทรงรับเข้าไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ด้วย โดยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดโรงเรียนเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๗ แล้วราชวิทยาลัยมูลนิธิเพื่อการศึกษาได้ส่งมอบโรงเรียนนี้ให้กระทรวงศึกษาธิการรับไปดำเนินงานต่อมา

โรงเรียนราชวิทยาลัยตั้งแต่แรกสถาปนาจนยุบสลายไป ได้มีนักเรียนเก่าประมาณ ๖๐๐ คน นักเรียนเก่าจำนวนมากได้รับใช้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทำประโยชน์ให้แก่สังคมเป็นอันมาก นักเรียนเก่าของโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเป็นบุคคลสำคัญของชาติก็มีมากมายนับร้อยท่าน เช่น พระยาโกมารกุลมนตรี นักเรียนเก่าคนแรกที่ได้เป็นเสนาบดี พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระยามานวราชเสวี พระยาประมวลวิชาพูน พระยาศรีเสนา พระยาไชยยศสมบัติ พระพิศาลสุขุมวิท หลวงพิสิษฐ์สุขุมการ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย หลวงจรัญสนิทวงศ์ พระยาจินดารักษ์ หม่อมเจ้ารัชฎาภิเษก โสณกุล และตนกูจ๊ะ หรือพระศรีสุรินทรวงศ์ สุลต่านแห่งรัฐเคดาห์ ล้วนแต่สร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก นักเรียนเก่าเหล่านี้จึงเป็นการยืนยันความสำเร็จของการจัดการศึกษาแบบพับลิคสกูล ของประเทศไทยสมัยหนึ่งได้เป็นอย่างดี

จามจุรี-นนทรี

ไม้ยืนต้นที่ปลูกง่าย ให้ประโยชน์ดี

ชาคริต จุลกะเสวี

ชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ

จามจุรี

นนทรี

เมือง *ไทยเราปัจจุบันนี้ คงต้องยอมรับกันนะครับว่า ยังมีประชากรที่อยู่ในสภาพขาดแคลนปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย ความยากจนถึงทำให้การพัฒนาประเทศของเราก้าวไปได้อย่างล่าช้า ยิ่งมาเจอกับปัญหาเศรษฐกิจของโลกทรุดตัวลงด้วยอย่างในขณะนี้ ก็ทำให้การพัฒนาบ้านเมืองต้องกระทบ และล่าช้าลงกว่าที่คาดคิดกันไว้ด้วย*

แต่ก็ยังดีที่ประชากรส่วนใหญ่ซึ่งมีอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานแนวทางปฏิบัติการเกษตรตามพระราชดำริทฤษฎีใหม่ เริ่มด้วยการเกษตรพอเพียงเป็นเบื้องต้น เพื่อช่วยให้ประชาชนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรในสังคมชนบท ได้พอมีกินมีใช้ตามอัตภาพ คืออาจจะไม่รวยมากแต่ก็พอมีพอกินไม่อดอยากพอมีโอกาสตั้งหลักพัฒนาแก้ไขกันต่อมาได้ดีขึ้นมาก หลังจากที่ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ของเมืองไทยแตกสลายไปแล้วนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงยังพออยู่กันได้ดีตามสมควร ดังในปัจจุบันนี้

และที่มีโอกาสดีอีกส่วนหนึ่ง ก็คือจากภาวะความขาดแคลนทางเศรษฐกิจที่บีบบังคับนี้ ทำให้ได้มีโอกาสทำการฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านตั้งแต่ในอดีตมาสู่ปัจจุบันให้ได้รับการพิจารณายกย่องนำมาใช้ประโยชน์กันได้อย่างกว้างขวางดีขึ้น ในแทบจะทุกสาขาอาชีพด้วย

จากตัวเลขที่ปรากฏในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ **"สภาพัฒน์ฯ"** เจ้าเก่า ได้ยกร่างเป็นแนวทางไว้นั้น ก็ได้มีตัวเลขที่น่าสนใจปรากฏส่วนหนึ่งอยู่ด้วยว่า เมื่อปี ๒๕๓๙ ประเทศไทยเรามีสัดส่วนคนจนประมาณร้อยละ ๑๑.๔ ของประชากรทั้งประเทศ หรือราวๆ ๖ ล้าน ๘ แสนคน

แต่หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๑ แล้ว สัดส่วนคนจนได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๕.๙ หรือราวๆ ๙ ล้าน ๙ แสนคน ในปี ๒๕๔๒ และต่อมาในปี ๒๕๔๓ ปีที่แล้วมานี้ก็ปรากฏว่ายอดคนจนลดลงไปหน่อยหนึ่ง แต่ยังสูงอยู่คือตกราวๆ ร้อยละ ๑๕ ถ้วนๆ คิดเป็นจำนวน ๙ ล้าน ๓ แสนคน

ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งสำหรับปี ๒๕๔๓ ก็คือ มีเปอร์เซ็นต์ของคนยากจนเพิ่มขึ้นอย่างมากในเขตชนบท

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปีเดียวกันนั้น พบว่าในชนบทมีคนยากจน ๘ ล้าน ๖ แสนคนเศษ และอยู่ในภาคอีสานถึง ๕ ล้าน ๔ แสนคน หรือกว่าร้อยละ ๖๐ เลยทีเดียว

และที่น่าตกใจก็คือ สำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า หนี้สินทางครัวเรือนในชนบทไทย เพิ่มจากครัวละ ๓๑,๓๘๗ บาท ในปี ๒๕๓๗ เป็นครัวละ ๖๕,๖๙๐ บาท ในปี ๒๕๔๓ หรือเพิ่มขึ้นถึง ๒ เท่า แล้วล่าสุดในปีนี้ก็ยังคงย่ำแย่อยู่ เมื่อภาวะความยากจนโดยทั่วไปยังเป็นอยู่เช่นนี้ ทุกฝ่ายจึงควรจะต้องสามัคคีกัน ร่วมมือกันหาทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ยังเลวร้ายเหล่านั้น ให้คลี่คลายลงได้ในที่สุดด้วยจึงจะดี

สำหรับรัฐบาลปัจจุบันก็ชูเรื่องนี้เต็มที่ โดยเฉพาะผลงานเด่นๆ ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ก็มุ่งไปที่เรื่องการแก้ปัญหาความยากจนโดยตรงดูดีอยู่แล้ว ก็ขอให้กำลังใจทุกๆ ฝ่าย ให้ร่วมมือเดินหน้ากันต่อไป เพราะนี่คือความทุกข์ยากที่แท้จริงของประเทศ ซึ่งจำเป็นจะต้องเร่งช่วยกันแก้ไขเป็นการด่วนที่สุด

เราทั้งหลายคงตระหนักกันดีอยู่แล้วว่า การแก้ปัญหาความยากจนนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายๆ แม้ในยามที่มีเศรษฐกิจดี หรือในยามที่ระบบบริหารราชการแผ่นดินยังเข้มแข็งอย่างยุคที่ผ่านมา เราก็ยังทำอะไรไม่ได้มากนัก แล้วมาในทุกวันนี้ เศรษฐกิจส่วนรวมกำลังแย่ลง กลไก

บริหารประเทศก็ยังอยู่ระหว่างปรับเปลี่ยนเพื่อการปฏิรูป ทำให้ปากเปียกกันไปแทบจะทุกฝ่าย เรื่องนี้จึงจำเป็นต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายให้ดีด้วย ทุกอย่างคงจะไม่เกินความสามารถของพวกเราคนไทยไปได้ในที่สุด

ควรจะพยายามหาทางใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เข้าประยุกต์ใช้กับระบบการเกษตร ทฤษฎีใหม่และเทคโนโลยีแผนใหม่ด้วยก็จะดี แม้กระทั่งจะปลูกต้นไม้สักต้นที่บ้านหรือในไร่ในสวน ก็ควรจะต้องมีแนวคิดที่จะปลูกต้นไม้ ที่ให้ประโยชน์ตอบแทนได้ดีตามสมควร ปลูกได้ง่ายๆ โดยไม่ต้องดูแลลำบาก ทั้งเป็นไม้ยืนต้นได้ด้วยก็จะได้ประโยชน์คุ้มค่าดียิ่งขึ้น ไม่ใช่เอาแต่ความสวยงามอย่างเดียวเหมือนแต่ก่อน

อย่างเช่นจะปลูกต้นไม้ประดับ หรือไม้เพื่อเอาไว้ใช้สอยเพื่อประโยชน์ในบ้านหรือในไร่ในสวน ถ้าได้เลือกปลูกต้นไม้ที่สวยงามใช้ประดับได้ และใช้ประโยชน์เป็นพืชผักเพื่อการบริโภคหรือใช้ประโยชน์ในการอื่นๆ ได้ด้วยจะยิ่งดี ด้วยยังมีตลาดรับซื้อดีอยู่ ก็จะช่วยทำรายได้เสริมให้เจ้าของได้ดี มีทางจะนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้นด้วย

ถ้าเป็นการปลูกไม้ยืนต้นประดับไว้เพื่อความสวยงามของสถานที่ ก็ควรเลือกต้นไม้ที่จะใช้ปลูกให้ตรงตามวัตถุประสงค์ เช่น เป็นต้นไม้ที่ให้ร่มเงา หรือต้นไม้ที่จะใช้เป็นบริเวณพักผ่อนหรือสนามกีฬา ต้นไม้บริเวณลานที่จอดรถ ต้นไม้ที่ใช้ประดับถนน ต้นไม้บังลม หรือต้นไม้ที่ให้ทิวทัศน์รูปทรงสวยงามเป็นพิเศษ เหล่านี้ ก็ควรจะให้ตรงกับความมุ่งหมายที่ต้องการนั้นๆ ด้วย

มีต้นไม้มากมายหลายชนิด ที่จะให้เลือกปลูกได้ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว เหล่านั้น เช่น ต้นจามจุรี นนทรี ชมพูพันธุ์ทิพย์ ตะแบก ประดู่ กระพี้จั่น พิกุล อโศกสปันชงโค ตันหยง ลำดวน อินทนิลน้ำ กระถินณรงค์ หูกวาง เสลา ปาล์มบางชนิด รัตมา หลิว อโศกอินเดีย สนประดิพัทธ์ สนทะเล ตีนเป็ด หลิวทอง น้ำเต้าต้น สัตตบรรณ ไทรราชพฤกษ์ *(คูน)* ชัยพฤกษ์ กัลปพฤกษ์ เหล่านี้เป็นต้นต้องรู้จักเลือกปลูกให้เหมาะสมกับความต้องการ

หรือถ้าจะปลูกพวกต้นไม้ผล ก็มีให้เลือกปลูกได้มากมายหลายชนิดเช่นกัน ด้วยเมืองไทยเราเป็นแหล่งต้นไม้ผลชั้นดีอยู่แล้ว ต้องการจะปลูกประเภทใดก็เลือกหาพันธุ์ปลูกได้ไม่ยาก อย่างเช่น มะม่วง ขนุน ทุเรียน กระท้อน มังคุด ลางสาด ลองกอง มะพร้าว ชมพู่ ละมุด ส้มโอ มะกอกน้ำ มะตูม เหล่านี้ก็ได้ผลดีมาก

แต่ถ้าจะเลือกปลูกพืชผักที่เป็นไม้ยืนต้น ก็มีให้เลือกปลูกได้หลายชนิดมีทั้งต้นเล็ก ต้นใหญ่ ต้นเตี้ย ต้นสูง เลือกให้เหมาะกับพื้นที่ก็ดี อย่างเช่น ต้นชะอม แต้ว แคผักหวานป่า มันปู เหลียง ขี้เหล็ก ไผ่ตง สะตอ เหล่านี้ก็มีทางทำเงินเข้าไร่เข้าสวนได้ดีทั้งนั้น

นอกจากนี้ยังมีต้นไม้ที่เหมาะสำหรับการปลูกในป่าชุมชนได้อีกมากมายหลายสิบชนิด รวมทั้งพวกต้นสักยางนา ไม้แดง เหล่านี้ด้วย ซึ่งปลูกไว้แล้วสามารถจะใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ใช้ในงานก่อสร้างและอุตสาหกรรมบางประเภท ทำรายได้ดีเช่นกัน

ในวาระไทยฉบับนี้ จึงใคร่ขอเสนอต้นไม้ที่มีคุณค่ายิ่งสัก ๒ ชนิดด้วยคือ ต้นจามจุรี และต้นนนทรี ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นที่น่าสนใจ และมีประวัติพิเศษบางส่วนที่น่ารู้ด้วย

สำหรับไม้ต้นแรกที่จะกล่าวถือคือต้น **"จามจุรี"** นั้น อาจารย์เกษม จันทร์น้อย แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่ามาให้ฟังว่า เมื่อมีใครพูดว่า **"รั้วจามจุรี"** หรือ **"รั้วสีชมพู"** ผู้ที่ได้ยินได้ฟังเข้าก็ทราบทันทีว่าหมายถึงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้ก็อาจจะเป็นเพราะเหตุว่าบริเวณมหาวิทยาลัยนี้เคยเป็นป่าต้นจามจุรี แต่ก่อนมีแต่ต้นจามจุรีใหญ่น้อยขึ้นรก และแน่นทึบจนกลายเป็นแหล่งที่ผูกคอตายของคนบางคนที่ทนความกลัดกลุ้มไม่ไหว ดังที่คนแก่คนเฒ่าเล่ากันมา

ต่อมาต้นจามจุรีก็ค่อยๆ หายไปหายไปทีละต้นสองต้น เพราะความชราบ้าง โรคภัยบ้าง ตลอดจนถึงแมลงมากัดกิน ไชชอนลงไปตามร่องรูของตะปู ที่มีผู้ช่วยกันตอกลงไปเพื่อติดประกาศต่างๆ ติดไฟแสงสีต่างๆ เมื่อมีงานประเพณีของเหล่าสมาชิกชาวชมพู และอาจเป็นเพราะวิวัฒนาการของบ้านเมืองที่ต้องการขยายแหล่งศึกษาค้นคว้าใหญ่โตกว้างขวางขึ้นด้วยจึงจำเป็นต้องตัดโค่นลงมา เพื่อใช้สถานที่ในการก่อสร้างตึกอาคารเรียนให้เพิ่มขึ้น

ทำให้สมาชิกสีชมพูของเราในสมัยนี้ พากันเรียกร้องหาต้นจามจุรี ซึ่งเคยเป็นสัญลักษณ์แต่ก่อนเก่าให้กลับคืนมาอีก ดังจะเห็นได้จากความกระตือรือร้นของบุคคลหลายๆ ฝ่ายเมื่อจะมีพิธีปลูกต้นไม้ภายในรั้วสีชมพูทีไร ก็จะเรียกหา **"จามจุรี"** เป็นชื่อแรกทุกที

ต้นจามจุรีในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความจริงแล้วนับว่าเป็นนิมิตดีอย่างหนึ่งของประเทศชาติ ที่นิสิตผู้ซึ่งจะออกไปเป็นบุคคลชั้นนำของสังคม มีความกระตือรือร้นในการปลูกต้นไม้ขึ้นท่ามกลางความเสียหายของอากาศและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ เพราะใครๆ ก็ทราบกันดีแล้วว่าพืชเป็นแหล่งผลิตอย่างดีของโลก ไม่ว่าอาหารหรืออากาศที่ใช้ในการหายใจ เพื่อจรรโลงชีวิตต่างๆ ในโลกนี้แล้วแต่เป็นผลิตภัณฑ์ของพืชทั้งนั้น หากขาดพืชเสียแล้วชีวิตอื่นๆ จะอยู่ได้อย่างไร

ดังนั้น ถ้าประเทศไทยเราได้ผู้นำที่รู้จักรักต้นไม้แล้วอย่างน้อยๆ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นต้นว่าปัญหาการสงวนทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาเกี่ยวกับอากาศเสีย น้ำเสีย ปัญหาที่เกิดจากอุทกภัย และความแห้งแล้งก็คงหมดสิ้นไปหรือไม่ก็ลดน้อยลง ผืนแผ่นดินนี้คงจะอุดมสมบูรณ์ชุ่มชื้นและบริบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติแล้วก็คงเป็นผืนแผ่นดินที่มีความสุขที่สุดแห่งหนึ่งทีเดียว

แต่ไม่ว่าจะปลูกพืชอะไรก็ตาม ขอได้โปรดสังวรไว้ด้วยว่า พืชทุกชนิดเป็นสิ่งที่มีชีวิต ต้องการอาหาร ต้องการทะนุถนอม บำรุงรักษา และตกแต่ง จึงจะมีชีวิตรอดอยู่ต่อไปได้นานอย่างมีระเบียบ และสวยงาม ปฏิบัติการนี้ต้องเป็นหน้าที่ของทุกคนต้องช่วยกันเอาใจใส่ดูแล ไม่ใช่ว่าปลูกแล้วก็แล้วกันไป ใครมีหน้าที่ดูแลรักษาก็ดูไป ใครอยากเตะลูกฟุตบอลใส่ต้นไม้ก็เตะไป ใครอยากเอาต้นไม้ทำเป็นประตูฟุตบอลก็ทำไป ใครอยากจะถอดเสื้อผ้าแขวนกับต้นไม้ก็แขวนไป อย่างนี้แล้วต้นไม้นั้นก็จะมีโอกาสเจริญเติบโตขึ้นมาได้ยากเต็มที

โดยเฉพาะต้นไม้ที่ยังเติบโตไม่เต็มที่หากถูกกระทบกระเทือนอยู่ตลอดเวลามันก็ตายได้ง่ายมาก เรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ที่ทำให้ต้นไม้ยืนต้นตายมาเสียนักต่อนักแล้วนั้นเป็นฝีมือของนักตกแต่งสถานที่ทั้งหลาย ที่มักจะใช้ต้นไม้เป็นที่ตอกยึดสายไฟเพื่อจะโยงไปยังที่ต่างๆ ต้นไม้อาจไม่เจ็บ ไม่รู้สึกเพราะร้องอุทธรณ์ไม่ได้ แต่รูที่ตะปูตอกลงไปในเนื้อไม้นั้น เป็นแหล่งวางไข่ของแมลงเป็นอย่างดี หลังจากฟักออกเป็นตัวแล้ว มันก็จะกัดกินและทำลายเนื้อต้นไม้ต่อไป นับว่าเป็นการฆ่ากันอย่างเลือดเย็นที่สุด สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้วอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยมิได้เจตนา หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่เป็นเรื่องที่ควรระมัดระวังให้มากขึ้น เพราะเหตุว่าศัตรูโดยธรรมชาติของพืชมีอยู่มากมายเหลือเกินแล้ว อย่าทำตัวให้เป็นศัตรูของต้นไม้เพิ่มขึ้นอีกเลย มิฉะนั้นแล้วก็จะเสียความตั้งใจที่ดีไปโดยมิได้ตั้งใจเลย

จามจุรีเป็นชื่อที่คนภาคกลางใช้เรียกกัน ส่วน

คนในภาคอื่นก็เรียกกันไปต่างๆ กัน เช่น ฉำฉา ก้ามกราม ก้ามปู จามจุรี ตุ๊ดตู่ เหล่านี้เป็นต้น และเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Rain-tree หรือ Saman *(ซึ่งตรงกับชื่อของคุณหลวงสมานวนกิจ อดีตอธิบดีกรมป่าไม้)* แต่อย่างไรก็ตาม จามจุรีนี้มีชื่อทางพฤกษศาสตร์เป็นภาษาละตินว่า Samanea saman-Merri เป็นพืชในตระกูลถั่วประเภทเดียวกันกับพวกกระถิน ที่ใช้ยอดอ่อนฝักอ่อนรับประทานกันเป็นผักสดได้ คือ จัดไว้ใน Family Mimosaceae

พืชชนิดนี้เท่าที่ได้ศึกษาค้นคว้าหาถิ่นกำเนิดกันพบว่าเป็นพืชของอเมริกาใต้ทางตอนเหนือกระจัดกระจายไปตามสถานที่ต่างๆ ในเขตร้อนไปจนถึงบราซิลตั้งแต่กลางศตวรรษที่แล้วมีปรากฏในบันทึกว่า ต้นไม้นี้ได้มาถึงสิงคโปร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๙ ซึ่งอาจเป็นเพราะเหตุว่าฝักของต้นจามจุรีนี้ใช้เป็นอาหารเลี้ยงวัวได้

การไปมาค้าขายกันในสมัยนั้นส่วนใหญ่อาศัยทางเรือ ชาวเรือเก็บฝักจามจุรีมากับเรือเพื่อให้เลี้ยงวัวไว้กินในระหว่างทาง หรือเลี้ยงไว้ขายตามที่ต่างๆ ก็ได้ เมื่อเรือถึงฝั่งท่าเรือสิงคโปร์ก็นำวัวขึ้นมาเลี้ยงบนดิน เพื่อให้กินหญ้ากินน้ำกันให้เต็มที่ โดยขี้วัวที่อยู่ในเรือขึ้นมาทิ้งบ้าง เมล็ดของจามจุรีที่ออกมากับขี้วัวก็จะงอกบนฝั่งได้

นี่เป็นวิธีหนึ่งที่พืชจะกระจัดกระจายออกไป แล้วก็กระจายออกไปเรื่อยๆ จนกระทั่งมาถึงสามย่าน ปทุมวัน นครหลวงกรุงเทพธนบุรี แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าไม่ทราบว่ามาถึงเมื่อไหร่แน่ แต่ก็หวังว่าคงไม่นานนักหลังจากขึ้นฝั่งที่ท่าเรือสิงคโปร์โน่นแล้ว

คุณค่าที่ได้จากต้นจามจุรีนั้นออกจะมีน้อย อาจนำมาใช้ในการเลี้ยงครั่งบ้าง ทำไม้ฟืนใช้กันตามบ้านบ้าง แต่ไม่นิยมใช้กันมากนัก เพราะไม้ของต้นจามจุรีค่อนข้างเบาให้ความร้อนน้อย ใช้ก่อสร้างไม่ได้เพราะเนื้อไม้ไม่แข็งแรงพอ ประโยชน์ส่วนมากที่ได้กันก็คือ ใช้เป็นร่มเงาบังแดด เช่น ปลูกใช้ทำร่มให้กับต้นจันทร์เทศ *(Nutmeg)* ต้นกาแฟ และร่มเงาบังแดดให้กับคนเดินเท้า แต่ที่จริงแล้วเนื้อไม้จามจุรีมีลายสวย เหมาะสำหรับงานแกะสลัก ส่วนใบก็ใช้ทำปุ๋ยหมักได้ดีมาก *(ทางด้านการเกษตรโดยตรงนั้นก็นิยมใช้ต้นจามจุรีนี้ทำการเลี้ยงครั่งได้ดีมาก)*

โดยปกติแล้วจามจุรีเป็นต้นไม้ปลูกง่าย โตเร็วและสามารถขึ้นในที่ต่างๆ ได้ไม่เลือกที่ เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ มีดอกสีชมพูตามปลายกิ่งตลอดปี ลำต้นส่วนมากคดงอ

ดอกจามจุรี

มีเรือนยอดหนาทึบ มีกิ่งก้านสาขามากมาย ทรงพุ่มมีเส้นผ่าศูนย์กลางกว้างประมาณ ๒๐ - ๓๐ เมตร จังทำให้มีร่มเงากว้างใหญ่ไพศาล เป็นที่พักผ่อนให้ความชื่นอกชื่นใจแก่ผู้ที่ได้เข้าไปพักอาศัยเป็นยิ่งนัก และสามารถให้ความร่มรื่นแก่ผู้เดินเท้าได้ตลอดทั้งปีดีจริงๆ

ทั้งนี้เป็นเพราะช่วงเวลาที่จามจุรีผลัดใบนั้นสั้นมาก เมื่อใบเก่าร่วงมาไม่ช้านักก็มีใบใหม่ออกมาเต็มต้นอีก ในช่วงเวลาที่จามจุรีผลัดใบ ทั้งใบและฝักจะร่วงหล่นลงมาเกลื่อนเต็มใต้ต้น น้ำหวานจากฝักซึ่งมีรูปร่างยาวๆ เปลือกนอกแข็งสีน้ำตาลเข้ม มีรอยหักตามตำแหน่งของเมล็ด เนื้อภายในหรือเนื้อที่หุ้มเมล็ดนั้นค่อนข้างเหนียว มีรสหวานเล็กน้อย จะทำให้พื้นถนนเหนียวเหนอะหนะ และมักจะมีมดตะนอยตัวดำๆ มาวิ่งกันอยู่มากมาย ทั้งใบและฝักจามจุรีที่ร่วงหล่นลงมาภายในรั้วสีชมพู คนงานจะกวาดรวมกันแล้วเอาไปหมักให้เปื่อย เพื่อใช้เป็นเครื่องปลูกต้นไม้ เกือบจะพูดได้ว่าหลุมต้นไม้ในรั้วสีชมพูนี้ จะมีใบและฝักจามจุรีที่หมักได้ที่แล้วปนอยู่แทบทุกหลุมทีเดียว

ชาวสีชมพูทั้งในอดีตและปัจจุบัน มักจะถือว่าต้นจามจุรีเป็นต้นไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัย และน้องใหม่ทุกคนจะเป็นสมาชิกชาวสีชมพูได้อย่างเต็มภาคภูมิ ก็ต่อเมื่อได้รับการโปรยปรายด้วยใบจามจุรี ได้รับสัมผัสจากใบจามจุรี หรือหลังจากได้รับพวงมาลัยใบจามจุรีเสียก่อน ซึ่งเป็นการยึดถืออย่างหนึ่งที่ไม่เสียหายอะไร แต่ตอนปลายปีชาวสีชมพูในอดีตบางกลุ่มจะถือว่า

เป็นลางไม่ดี ถ้ากิ่งหรือฝักจามจุรีร่วงหล่นลงมาโดนหัวเข้าไม่ใช่เพราะเจ็บ แต่จะถือว่าเป็นลางบอกเหตุร้ายว่าปีนี้คงจะต้องโดน Re... อะไรสักอย่างหนึ่งเป็นแน่ นี่ก็เป็นเรื่องหาเรื่องถือกันเป็นโชคลางไปเอง เพื่อเป็นข้อแก้ตัวว่าต้อง Re... ตามดวงก็ได้

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า จามจุรีนี้มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของสมาชิกชาวสีชมพูมากมายพอใช้ทีเดียว พอจะนับได้ว่าเป็นต้นไม้ที่น่าสนใจ น่าปลูก น่าทะนุถนอม และน่าตกแต่งไม่น้อย ตามความเป็นจริงจามจุรีเป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว โดยที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาทรงปลูกต้นจามจุรีไว้ที่หน้าหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาตั้งแต่เมื่อปี ๒๕๐๕ แล้วละครับ

ส่วนไม้สำคัญต้นที่สอง ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ก็คือ **"นนทรี"** ซึ่งเป็นพืชตระกูลถั่วหรือ LEGUMINOSAE *(CAESALPINIOIDEAE)* ที่มีระบบรากสะสมไนโตรเจนในดินได้ดี คล้ายกับต้นจามจุรีเหมือนกัน ชื่อและลักษณะสำคัญของนนทรีที่ควรจะทราบ มีดังนี้

คือมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Peltophorum pterocarpum *(DC.)* K.Heyne ชื่อสามัญคือ Copper Pod, Yellow Flame, Yellow Flamboyant นอกจากชื่อ **"นนทรี"** แล้วยังมีชื่ออื่นๆ ด้วย เช่น กระถินป่า กระถินแดง สารเงิน จากการศึกษาพบว่าเป็นไม้ที่มีกำเนิดในเอเชียเรานี่เอง

ต้นนนทรี *(Peltophorum pterocarpum)* นี้ ได้รับเลือกเป็นต้นไม้สัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ ตามประวัติดังนี้คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ทางสมาคมนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จะกราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัย ในวันศุกร์ที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือกัน

และในที่สุดเมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๐๖ ในการประชุมของสมาคมนิสิตเก่าฯ คณะอนุกรรมการได้เสนอต้นไม้ให้เลือก ๔ ชนิด คือ นนทรี ทองกวาว ราชพฤกษ์ *(คูณ)* และพิกุล และที่ประชุมได้ตกลงเลือกเอาต้นนนทรีเป็นต้นไม้สัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพราะเป็นไม้ยืนต้น มีอายุยืน มีใบสีเขียวแก่ อันหมายถึงสีเขียวขจีของเกษตร และมีใบสีเหลืองทอง และดอกสีเหลือง อันหมายถึงสีเหลืองของคณะเกษตรที่ตั้งขึ้นเป็นคณะแรก ซึ่งปรากฏอยู่ในคำกราบบังคมทูลของคุณหลวงอิงคศรีกสิการ *(นายอินทรี จันทรสถิตย์)* ในฐานะอธิการบดี มีใจความตอนหนึ่งว่า

"ต้นนนทรี เป็นไม้ยืนต้น มีอายุยืนยาวนาน มีใบเขียวตลอดทั้งปี ลักษณะใบเป็นฝอยคล้ายใบกระถิน ดอกสีเหลืองประปรายด้วยสีขาว ช่อดอกเป็นพวงระย้า ฝักไม่ยอมทิ้งต้น ทนทานในทุกสภาพอากาศของเมืองไทย สมาคมนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงได้เลือกให้เป็นต้นไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อแสดงว่า นิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นั้น มีใจผูกพันอยู่กับมหาวิทยาลัย

ต้นจามจุรี

เกษตรศาสตร์ตลอดเวลา และสามารถจะทำงานประกอบอาชีพได้ทั่วทุกหนทุกแห่ง ทั้งในไร่นา ป่าเขา ทั่วประเทศไทย"

หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงปลูกนนทรีทั้ง ๙ ต้น ซึ่งศาสตราจารย์ชวนชม จันทรเปารยะ เล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงวางต้นนนทรีลงในหลุม สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงช่วยพุ้ยดินกลบหลุม แล้วทั้งสองพระองค์ก็ทรงช่วยกันรดน้ำ จนครบทั้ง ๙ ต้น หลังจากนั้นก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นิสิตและนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิด ยังความปีติเป็นล้นพ้นแก่บรรดาคณาจารย์และนิสิตเป็นที่สุด หลังจากนั้น ก็ได้เสด็จฯ เข้าสู่ภายในหอประชุมเพื่อทรงดนตรีร่วมกับวง อ.ส. วันศุกร์ ซึ่งพระองค์ท่านได้มีพระราชดำรัสตอนหนึ่งเกี่ยวกับต้นนนทรี ดังจะขออัญเชิญมาดังต่อไปนี้ด้วย

"ขอพูดอะไรสักหน่อย วันนี้ได้รับเชิญมาปลูกต้นไม้ ก็ทำให้คิดว่า การปลูกต้นไม้ก็จำเป็นจะต้องเลือกว่าต้นอะไรจึงจะดี เหมาะสำหรับมหาวิทยาลัย

ต้นไม้อะไรๆ ก็สีเขียว ต้นนนทรีที่เลือกเป็นต้นไม้ของเกษตร ก็เหมาะสมที่มีสีเขียวด้วย เหมาะมาก และน่ายินดีมาก ที่ต้นนนทรีนั้นปลูกได้ทั่วทุกแห่งของไทย เพราะทนแล้ง ทนแดดได้ นี้เป็นความหมายที่ดี เพราะคนไทยถ้าปลูกในแผ่นดินไทยก็เติบโตดีและเจริญดี

ต้นไม้ต้องมีดิน จึงจะเจริญได้ดี ถ้าเอาไปใส่ในกระถาง หรือเอาไปปลูกในน้ำ หรือปลูกในน้ำยาคุณภาพดีๆ จากต่างประเทศ ก็จะหงอยอยู่ไม่ค่อยได้ เพราะเขาต้องการดิน

ขอฝากต้นไม้นี้ให้มหาวิทยาลัยและนิสิต ช่วยกันรักษาให้ดี อย่าให้หงอย ขอฝากนิสิตทั้งหลายขอให้ช่วยกันรักษาตัวเองให้ดี และอย่าลืมว่าตัวเองนั้นจะอยู่กันได้ก็ด้วยแผ่นดินไทย ขอให้ช่วยกันรักษาแผ่นดินไทยไว้ด้วย คนไทยถ้าไร้แผ่นดินก็จะหงอยกันหมด อยู่กันไม่ได้ และเราก็ไม่อยากให้เป็นเช่นนั้น"

ต้นนนทรีทั้ง ๙ ต้น ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงช่วยกันปลูกนั้น บัดนี้ ยังคงเด่นเป็นสง่าอยู่บริเวณริมสระน้ำหน้าหอประชุมมาถึงบัดนี้มีอายุ ๓๘ ปีแล้ว ต้นมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเฉลี่ยได้ ๑.๔๕ ถึง ๑.๗๓ เมตรแล้ว

และนอกจากต้นนนทรีทั้ง ๙ ต้น ที่หน้าหอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ถือว่าเป็นต้นไม้มงคลของมหาวิทยาลัยแล้ว ยังมีต้นนนทรีอีก ๒ ต้นที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงปลูกเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๐ ขณะทรงศึกษาในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ด้วย ขณะนี้ตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่ทางทิศตะวันตก ของอนุสาวรีย์คุณหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ ก็เจริญเติบโตดี มีลำต้นขนาดเส้นรอบวง ๑.๑๖

แนวต้นนนทรีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปลูกหน้าหอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

เมตรแล้ว

ส่วนต้นนนทรีที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ เมื่อทรงเปิดศูนย์ปฏิบัติการวิจัยที่วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ก็กำลังเติบโตดีเช่นกัน

ชื่อสกุลของนนทรี *(Peltophorum)* นั้น ได้มาจากภาษากรีก หมายถึง *(Shieldbearing)* ซึ่งหมายถึงฝักของมันมีรูปทรงเหมือนโล่ ส่วนชื่อพ้องของนนทรีอีกชื่อคือ P.ferrugineum นั้น หมายถึงมีฝักเป็นสีสนิมเหล็ก นับว่าเป็นไม้ยืนต้นที่มีชื่อเสียงมีความหมายชัดเจนที่สุดชนิดหนึ่ง ภายใต้สภาพธรรมชาติของป่าเขา ต้นนนทรีจะผลัดใบทิ้งลงเป็นบางส่วน แต่ไม่ทั้งหมดต้นทีเดียว ดังนั้น เราจึงอาจเรียกนนทรีได้ว่าเป็นไม้กึ่งผลัดใบ น่าจะเหมาะสมกว่าเป็นไม้ผลัดใบแห้ง

ลำต้นของนนทรีจะแข็งแรง เปลือกสีเทาอมน้ำตาลดูงดงาม ชูกิ่งก้านสาขาแผ่เรือนยอดสู่เบื้องบน ใบของมันประกอบด้วยใบย่อยขนาดเล็กมากมาย ดูเผินๆ คล้ายใบเฟินบางชนิด อย่างที่เรียกกันว่ามีใบประกอบแบบขนนก ๒ ชั้น ยามเช้าในช่วงฤดูหนาวเรามักจะไม่ค่อยได้เห็นใบนนทรีกันสักเท่าใดนัก เพราะมักจะร่วงลงมามากใบอ่อนจะแตกออกมาในช่วงเดือนมีนาคม พร้อมทั้งออกดอกสีเหลืองทองอร่ามไปทั้งต้น

ใบของนนทรีนี้ ดูเผินๆ คล้ายใบต้นหางนกยูงหรือกระถิน แต่ใบย่อยจะมีขนาดใหญ่กว่า และเป็นมันดอกออกเป็นช่อเล็กหรือใหญ่ต่างขนาดกันไป ก้านช่อดอกมีสีน้ำตาล เคลือบสีสนิมเหล็กปกคลุม เช่นเดียวกับกลีบหุ้มดอกชั้นนอก กลีบดอกภายในจะมีสีเหลืองสดงดงามตา

ปกติดอกนนทรีนั้นมีกลิ่นหอมอ่อนๆ เกิดเป็นช่อกลุ่มใหญ่ที่ปลายกิ่ง แต่ดอกงดงามนั้นมีอายุอยู่บนต้นได้ไม่นานนัก ก็จะร่วงลงมากองอยู่ที่พื้นโคนต้น ดูเหลืองอร่ามไปทั้งบริเวณ เหมือนปูพรมสีเหลืองทองธรรมชาติ เพื่อประดับราวป่าให้มีชีวิตชีวา ช่อดอกนนทรีชนิดที่เราคุ้นตาและปลูกเป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นี้ มีช่อดอกใหญ่ยาวและตั้งตรงก้านดอกย้อยสั้นสวยงาม

หลังจากดอกร่วงไปหมดแล้ว เราจะเริ่มสังเกตเห็นได้ว่า ที่ปลายกิ่งนนทรีปรากฏการพัฒนาตัวของฝัก ซึ่งจะขยายตัวใหญ่ขึ้นอย่างรวดเร็ว ในเวลาไม่กี่เดือน ทั้งต้นดูราวประดับด้วยโล่สีสนิมเหล็กกล้า เป็นมัน งดงามแกร่งกล้าไปอีกแบบ ในช่วงนี้ต้นนนทรีดูเกือบจะไม่มีใบเอาเสียเลย ฝักนนทรีจะติดคาต้นอยู่จนถึงฤดูฝน จนกว่าจะเปราะหลุดออกจากต้นไป ฝรั่งจึงนิยมเรียกฝักนนทรีว่า

ต้นนนทรี

ช่อดอกนนทรี

coppper shield pods ก็ด้วยเหตุนี้เอง

ไม้ยืนต้นในสกุลนนทรี และชื่อว่านนทรีอีกชนิดหนึ่ง มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า Peltophorum dasyrachis จัดเป็นไม้ยืนต้นที่พบทั้งในประเทศไทย อินโดนีเซีย และมาเลเซีย เนื่องจากโตเร็วกว่านนทรี (P.inerme) และเป็นพืชตระกูลถั่วบำรุงดิน เขาจึงตัดกิ่งใหญ่ๆ ปักขยายลงดิน ใช้เป็นไม้บังร่มให้กาแฟ หรือเป็นไม้ร่มคาคือปลูกคลุมดินปราบหญ้าคา ว่ากันว่าต้นนนทรีชนิดนี้โตเร็ว สูงถึง ๒๐ ฟุต ในเวลาเพียง ๒ ปีเท่านั้นเอง และเส้นผ่าศูนย์กลางลำต้นใหญ่ถึง ๒ นิ้ว นนทรีชนิดนี้มีช่อดอกสั้นกว่านนทรี P. inerme และช่อดอกมักเกิดห้อยหัวลง ก้านดอกยาว และว่ากันว่านนทรีชนิดนี้ไม่สู้จะทนแล้งทนลมนัก ไม่เหมือนนนทรีทั่วไปที่เราปลูกเลี้ยงกันอยู่ในปัจจุบันนี้

นนทรีเป็นต้นไม้พื้นเมืองของไทย อินโดจีน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ออสเตรเลีย หากได้รับการตัดแต่งกิ่งดูแลให้ตามควรแล้ว จะเป็นต้นไม้ที่ให้ดอกสวยงามมาก จนมีผู้นำไปปลูกประดับทั้งในสวน และตามริมถนนใหญ่หลายสาย ให้ทั้งร่มเงาและให้ทั้งความสวยงามของดอกได้ดีมาก

หลายคนมีความเห็นว่า นนทรีนั้นมีระบบรากหยั่งลึกลงไปค่อนข้างจะตรง ดังนั้น จึงไม่ค่อยมีปัญหากับถนนหรือฟุตบาทเท่าใดนัก จึงอยากจะเห็นนนทรีนับเป็นร้อยๆต้น ได้รับการปลูกประดับสองข้างถนนอย่างสวยงาม ให้ความร่มรื่น และสง่างามมีสีเขียวขจี ในยามหน้าร้อน ถ้าท่านขับรถไปที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ก็จะได้เห็นนนทรีที่นั่นแทบทุกต้นสวยงามน่าดูยิ่งนัก

ต้นนนทรีนี้หากดูผิวเผิน ก็เป็นไม้ที่มีประโยชน์ไม่มากมายกว้างขวางเหมือนไม้ยืนต้นเศรษฐกิจอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาด้านความทนทาน ต่อสภาพความแห้งแล้งของดินฟ้าอากาศ ความร้อนระอุของพื้นผิวถนน และท้องทุ่งนาป่าเขา นนทรีกลับกลายเป็นของมีค่าอย่างเหลือคณานับ ต้นนนทรีนี้ส่งรากลงไปดูดเอาน้ำจากระดับใต้ดินลึกๆ ขึ้นมา ทั้งปลดปล่อยโดยการระเหย และคายเอาไอน้ำออกไปทางปากใบ วันละจำนวนมหาศาล ช่วยทำให้เกิดความชุ่มชื้นเยือกเย็นแก่ผู้คนหรือสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ภายใต้ร่มเงาปริมณฑลของมัน ได้ดีมาก ทั้งต้นนนทรียังยอมเสียสละกิ่งก้านสาขาของมันเพื่อให้มนุษย์ใช้เป็นฟืนเชื้อเพลิงให้พลังงานความร้อนได้เป็นจำนวนมหาศาล

ต้นนนทรีนี่เป็นต้นไม้ที่คู่กับหางนกยูงฝรั่ง สีเหลืองละอองของนนทรี ตัดกับสีส้มอมแดงแปร๊ดแสบตาของหางนกยูงฝรั่ง ทั้งคู่แม้จะเกิดมาคนละดินแดนแคว้นถิ่น แต่ก็มาอาศัยอยู่ด้วยกันได้ในเมืองไทยอย่างเหมาะสม โดยมีความทนทรหดไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันนัก

ในประเทศอินเดีย คนอินเดียที่เป็นชาวชนบทเขาจะรักต้นไม้ยืนต้นเป็นยิ่งนัก และรัฐบาลโดยเฉพาะกรมป่าไม้และกรมทางหลวงของเขา ก็มีสมองและสายตาไกล จึงได้ปลูกต้นไม้ใหญ่เหล่านี้ไว้ให้มากมาย หลายต่อหลายแถวสลับกัน จนดูเป็นป่าละเมาะตลอดสองเส้นทางไฮเวย์ตามชนบทนับพันกิโลเมตร ทุกวันเราจะเห็นชาวบ้านป่าผู้ยากจน ปราศจากเงินตราซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงราคาสูง ออกมาหักกิ่งเก็บกิ่งไม้แห้ง จากไม้ยืนต้นหลายต่อหลายชนิดเป็นฟ่อนใหญ่ นำกลับไปใช้เป็นพลังงาน ให้ความร้อนต่อต้านความหนาวยามค่ำคืนที่จะมาเยือน รวมทั้งใช้หุงต้มประกอบอาหาร และเป็นแหล่งพลังงานที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ด้วย

สำหรับต้นนนทรี (Peltophorum dasyrachis) นั้น เมื่อต้นที่มีขนาดใหญ่ ต้นที่มีอายุมากเมื่อได้รับการโค่นล้มลง เนื้อไม้สามารถเลื่อยนำไปใช้ประกอบเป็นพื้นและฝาบ้านได้เป็นอย่างดี และใช้ทำเครื่องเรือนเครื่องมือเกษตร และทำเป็นไม้บุผนังที่สวยงามได้เช่นเดียวกับไม้ประดู่พยุง และมะค่าโมง ที่คนไทยรู้จักกันดีนั้นได้ด้วย

ประโยชน์อีกอย่างหนึ่งของนนทรีทุกชนิด ที่ไม่ค่อยมีใครคิดถึงนั้นก็คือเปลือก เปลือกต้นนนทรีนั้นเมื่อนำไปต้มแล้วจะให้สีน้ำตาลเหลือง ใช้ในการย้อมผ้าฝ้าย ผ้าบาติกในเกาะชวา อินโดนีเซีย นอกจากนี้เปลือกนนทรียังมีขายกันในร้านสมุนไพรด้วย เพราะเป็นแหล่งที่มาของสารแทนนิน ใช้รักษาโรคท้องร่วง หรือนำไปเคี่ยวเอาน้ำมัน ใช้นวดแก้ตะคริว กล้ามเนื้ออักเสบได้ดีมากด้วย

จึงเห็นได้ว่า ทั้งจามจุรีและนนทรีที่เล่ามาให้ฟังนี้เป็นไม้ยืนต้นที่ปลูกก็ง่าย และให้ประโยชน์ได้ดีมาก จึงสมควรที่จะให้ความสนใจ หาโอกาสและพื้นที่ที่เหมาะสมปลูกกันไว้บ้างก็คงจะดี

สัตว์มีปีก ในนาฏกรรม

ปัญญา นิตยสุวรรณ
ภาคีสมาชิก สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน

นางกากนาสูรแปลงเป็นกาในโขนชุด "ปราบกากนาสูร"

“ผีเสื้อร่อนว่อนอยู่ดูวิไล
งามกระไรหนอผีเสื้อช่างเหลืองาม
กินอะไรเกิดที่ไหนผีเสื้อเอ๋ย
อย่าปิดเลยตอบต่อที่ข้อถาม
น้องจะได้ไปเกิดไปกินตาม
ให้อร่ามเหมือนผีเสื้อเหลือสวยเอย ”

การแสดงนาฏกรรมโขนละคร จะมีสัตว์มีปีกโบยบินได้ ร่วมแสดงอยู่ในเรื่องด้วยเสมอๆ สัตว์มีปีกที่โบยบินได้เหล่านี้ได้แก่ นก ผีเสื้อ ตั๊กแตน และยุง เป็นต้น สัตว์มีปีกที่มีอยู่ในเรื่องที่นำมาแสดงโขนละครมากกว่าเพื่อนคือนก นกทั้งหลายก็มีลีลาท่าทีเหมือนกันทั้งการแสดงโขนและละคร นอกจากจะมีลีลาท่าทีที่แสดงแล้ว ยังมีเรื่องเครื่องแต่งตัวอีกด้วย ถ้าเป็นนกที่มีอยู่จริงๆ ในโลกก็จะแต่งกายคล้ายนกชนิดนั้นจริงๆ เช่น นกกระจาบที่เป็นต้นเหตุให้เกิดหนุมานในเรื่องรามเกียรติ์ เพราะนกกระจาบสองตัวผัวเมียทำให้ฤษีโคดมชุบนางกาลอัจนาขึ้นมาเป็นชายา นางกาลอัจนาเป็นมารดาของนางสวาหะและนางสวาหะก็เป็นมารดาของหนุมาน นกกระจาบสองตัวผัวเมียคู่นี้แต่งกายเลียนแบบนกกระจาบจริงๆ นุ่งกางเกงสวมเสื้อแขนยาวทำเป็นปีกทั้งสองข้างมีผ้าชิ้นเล็กๆ ตัดเป็นริ้วๆ เย็บติดเป็นชั้นๆ สมมติเป็นขนนกและมีหางด้วย บางครั้งก็สวมถุงมือถุงเท้าสีเดียวกับเสื้อกางเกง แต่ส่วนมากไม่ค่อยได้สวม เพราะเมื่อตอนที่ตัดเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวนกกระจาบชุดนี้ขึ้นมาก็จะจัดหาซื้อถุงมือถุงเท้ามาด้วยให้ครบชุด ครั้นแสดงไปหลายๆ ครั้งปรากฏว่าถุงเท้าหายไป ไม่ทราบว่าชำรุดเสียหายหรือว่าผู้แสดงเป็นนกกระจาบคาบ เอ๊ย...แอบหยิบเอาไปใส่ส่วนตัว ดังนั้นการแสดงในเวลาต่อมา ก็เลยไม่มีถุงมือถุงเท้าจะสวม เมื่อแต่งกายคล้ายนกกระจาบแล้ว

ศีรษะก็จะต้องเลียนแบบหัวนกกระจาบด้วย เขาจะทำหัวนกกระจาบมีขนที่ทำด้วยเศษผ้าเป็นริ้วๆ คล้ายขนจริงๆ หรือบางทีก็ไม่ใช้เศษผ้าทำเป็นขน แต่ใช้สีเขียนเป็นลายขนนกกระจาบ อย่างหลังนี้จะคงทนถาวรดีกว่าอย่างแรกที่มีขนเป็นริ้วๆ เพราะแสดงไปหลายๆ ครั้งขนก็หลุดร่วงเองบ้าง หรือไม่ผู้แสดงก็ดึงทิ้งเล่นบ้าง เลยกลายเป็นนกกระจาบขนแหว่ง

เมื่อทราบถึงเครื่องแต่งตัวนกกระจาบ หรือนกอะไรก็แล้วแต่ ที่ไม่ใช่นกสมมติหรือนกในจินตนาการในการแสดงโขนละครแล้ว คราวนี้ก็จะเล่าถึงการแสดงเวลาที่เป็นตัวนกกระจาบ ตอนโบยบินก็ทำท่ายกแขนทั้งสองขึ้นโบกไปมา ผืนผ้าที่ทำเป็นปีกก็จะแกว่งไกวคล้ายนกเวลาเผยอปีกบิน ถ้าเวลามีบทพูดหรือที่เรียกในภาษานาฏศิลป์โขนว่าบทเจรจา คนเจรจาก็จะเจรจาให้ผู้แสดงเป็นตัวนกทำบท ผู้แสดงเป็นนกกระจาบก็จะยกมือยกแขนทำบทตามคำเจรจา แต่ลีลาท่าทีจะไม่สวยงามและทำบทได้ไม่แนบเนียนเหมือนตัวโขนที่เป็นพระ นาง ยักษ์ และลิง

หัวโขนพญาครุฑ

ยังมีนกอีกคู่หนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์ ผู้เป็นพี่ชื่อสัมพาที ส่วนน้องชายชื่อสดายุ สดายุเป็นน้องของสัมพาที แต่กล่าวถึงในเรื่องรามเกียรติ์ก่อนสัมพาทีผู้เป็นพี่ชาย ตามพงศ์ในเรื่องรามเกียรติ์บอกว่าสดายุเป็นพญานกสีเขียว ช่างทำหัวโขนประดิษฐ์หัวสดายุเป็นหัวนกเขียนลายขนอย่างสวยงาม มีหงอนเป็นลายกระหนกสีทอง หัวสดายุเป็นหัวเฉพาะสำหรับผู้แสดงโขนใช้สวมเป็นตัวสดายุเท่านั้น จะไปใช้แสดงเป็นนกตัวอื่นไม่ได้ ส่วนเครื่องแต่งกายก็มีกางเกงที่ปลายขาทำลวดลายปักดิ้นเลื่อมสวยงามแบบสนับเพลา และเสื้อที่มีผ้าทำเป็นปีกทั้งสองข้าง ปักด้วยดิ้นและเลื่อมให้สวยงามกว่านกกระจาบที่กล่าวถึงแล้ว มีหางปักด้วยดิ้นเลื่อมเช่นเดียวกัน เครื่องประดับมีกรองคอ ทับทรวง ผ้าห้อยหน้า และคาดเข็มขัด

ตามเรื่องรามเกียรติ์กล่าวว่า สดายุเป็นสหายของท้าวทศรถ วันหนึ่งเกิดความคิดถึงพระรามผู้เป็นพระราชโอรสของท้าวทศรถ จึงโบยบินมาในท้องฟ้าเพื่อจะไปยังอยุธยา ขณะนั้นทศกัณฐ์ลักพานางสีดามาจาก พระรามนั่งรถลอยมาในอากาศ สดายุแลเห็นก็ตรงเข้าโฉบตียื้อแย่งเอานางสีดากลับคืน ทศกัณฐ์ไม่สามารถเอาชนะได้แต่ก็ยังไม่ยอมปล่อยนางสีดาให้หลุดมือไป ฝ่ายสดายุเกิดพลั้งปากอวดฤทธิ์เดชของตนว่า ไม่มีผู้ใดฆ่าตนได้นอกจากแหวนของพระอิศวรที่นางสีดาสวมนิ้วอยู่ ทศกัณฐ์ได้ฟังก็ดีใจรีบแย่งถอดแหวนจากนิ้วของนางสีดา ขว้างถูกสดายุปีกหักตกลงบนพื้นดิน พระรามติดตามนางสีดามาพบ สดายุจึงทูลเรื่องให้ทรงทราบ และถวายแหวนของนางสีดาแล้วก็ขาดใจตาย ตอนสดายุตายนี้ในการแสดงโขนของไทย ผู้แสดงเป็นตัวสดายุจะค่อยๆ เซและทำท่าแสดงความเจ็บปวดเข้าโรง แต่สดายุของอินโดนีเซียเวลาจะตาย และพระรามส่งวิญญาณขึ้นสู่สวรรค์ ผู้แสดงเป็นสดายุของอินโดนีเซียจะลุกขึ้นแล้วทำท่าโบยบินช้าๆ เคลื่อนตัวเข้าโรงไปอย่างเงียบเชียบ เป็นความหมายว่าวิญญาณของสดายุลอยไปสู่สวรรค์แล้ว คณะนาฏศิลป์ไทยเคยไปแสดงโขนในงานมหกรรมรามายณะที่อินโดนีเซีย ได้เห็นลีลาท่าทางของสดายุอินโดนีเซียตอนตาย ก็เลยนำมาแสดงบ้าง แต่โขนของไทยก็ยังคงแสดงตอนสดายุตายตามแบบไทยคือเซเข้าโรงเป็นประจำ นอกจากนานๆ ครั้งจึงจะแสดงแบบทำท่า

โบยบินเข้าโรงเหมือนอย่างสดายุของอินโดนีเซียบ้าง

ได้เล่ามาแล้วว่าสดายุมีพี่ชายเป็นพญานกชื่อสัมพาที มีสีกายแดงชาด ศีรษะและเครื่องแต่งกายของสัมพาทีไม่วิจิตรงดงามเท่ากับสดายุ คงจะเนื่องมาจากนานๆ ถึงจะแสดงโขนตอนที่มีสัมพาที จึงไม่ทำหัวและเครื่องแต่งตัวให้สวยงาม ผิดกับสดายุที่มีการแสดงอยู่เป็นประจำทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพราะการแสดงโขนตอนที่มีสดายุนั้นจะดำเนินเรื่องต่อจากตอนทศกัณฐ์ลักนางสีดา หรือตอนพระรามตามกวาง ซึ่งก็มักจะแสดงไปจนถึงตอนทศกัณฐ์รบกับสดายุด้วย ส่วนสัมพาทีจะมีอยู่ในตอนหนุมานสืบมรรคา เรื่องราวในตอนนี้มีว่า หนุมานพาไพร่พลวานรบุกป่าฝ่าดงมาถึงเขาเหมติรัน หมดหนทางที่จะไปต่อได้ พลวานรจึงพากันบ่นอย่างทอดอาลัย หนุมานปลอบใจพลวานรให้ดูตัวอย่างสดายุที่ยอมตายเพื่อพระราม ขณะนั้นสัมพาทีอยู่ในถ้ำเขาเหมติรันได้ยินกล่าวถึงสดายุผู้เป็นน้องชาย จึงออกมาไต่ถามและได้รู้เรื่องราว หนุมานสงสัยว่าเหตุใดสัมพาทีจึงไม่มีขน สัมพาทีเล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนตนอยู่กับสดายุผู้เป็นน้องชายที่ยังเล็กไม่รู้เดียงสา สดายุแลเห็นดวงอาทิตย์คิดว่าเป็นผลไม้สุก จึงบินขึ้นไปจะจับจิกรถพระอาทิตย์ พระอาทิตย์กริ้วจึงเปล่งแสงยิ่งขึ้น สัมพาทีบินขึ้นไปบังร่างน้องไว้ ถูกความร้อนของแสงอาทิตย์ขนจึงร่วงหมด พระอาทิตย์สาปให้เป็นอยู่อย่างนี้จนกว่าจะได้พบทหารของพระรามเดินทางจะไปถวายแหวนนางสีดาที่กรุงลงกา ให้ทหารพระรามโห่ขึ้นสามหน ตนก็จะพ้นคำสาป หนุมานจึงให้พลวานรโห่ขึ้นสามครั้ง สัมพาทีก็กลับมีขนงอกงามตามเดิม เวลาแสดงโขนผู้แสดงเป็นตัวสัมพาทีตอนออกมาพบหนุมานจะเดินย่องๆ งอข้อศอกแนบลำตัว ทำเหมือนนกไม่มีขนปีก แต่พอพลวานรโห่สามครั้ง สัมพาทีก็จะกางปีกและทำท่ากระปรี้กระเปร่าตามบทที่ว่าขนขึ้นงอกงามเหมือนเดิม

ในสมัยที่ผมยังร่วมแสดงโขนกับคณะเอกชนอยู่นั้น พอถึงเวลาที่มีบทบาทของตัวนกร่วมในการแสดงโขน คณะเอกชนโดยมากจะไม่มีเครื่องนกให้ผู้แสดงสวมใส่ ทั้งนี้เพราะเจ้าของคณะเอกชนเกรงว่าจะเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการสร้างเครื่องนกไปโดยใช่เหตุเพราะนานๆ ครั้งจึงจะแสดงตอนที่มีนกสักทีหนึ่งไม่เหมือนเครื่องแต่งตัวพระ นาง ยักษ์ และลิง ที่ต้องมีแสดงเป็นประจำ ท่านผู้อ่านที่เคารพหลายท่านคงจะสงสัยว่าเมื่อโขนคณะเอกชนไม่มีเครื่องแต่งกายชุดนกแล้ว เวลาที่โขนแสดงถึงตอนที่มีนก ไม่ว่าจะเป็นพญาครุฑ สัมพาที สดายุ หรือนกกระจาบ เขาจะทำอย่างไร เรื่องนี้ผมขอเรียนให้ทราบดังนี้ เวลาที่การแสดงโขนมีบทตัวนก โขนคณะเอกชนจะใช้ผู้แสดงเป็นตัวตลกออกแสดง เครื่องแต่งกายก็ใช้ชุดตลก คือนุ่งผ้าลายโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลมแขนสั้นสีฉูดฉาด ดอกดวงโตๆ ผ้าคาดพุง แต่จะเพิ่มเครื่องแต่งกายอีก ๑ ชิ้น หรือ ๒ ชิ้นเท่าที่หาได้ ชิ้นแรกก็อาจจะใช้ผ้าขาวม้าหรือผ้าผืนยาวๆ ลักษณะคล้ายผ้าขาวม้า นำมาพันรอบศีรษะทางด้านหน้าทำให้ยื่นออกมาแหลมๆ สมมติเป็นปากของนก แล้วก็นำผ้าขาวม้าหรือผ้าที่มีลักษณะเช่นเดียวกันมาทำเป็นปีก โดยนำผ้ามากางออกแล้วห่มลงไปบนหลังของผู้แสดง แล้วใช้มือจับชายผ้าทั้งสองข้าง กางผ้าออก สมมติเป็นปีก เท่านี้ก็ออกแสดงเป็นตัวนกได้ แต่ในปัจจุบันนี้โขนเอกชนบางคณะวิวัฒนาการเครื่องแต่งกายดีขึ้นเท่าเทียม

ผู้แสดงแต่งตัวเป็น "กา" ในการแสดงโขนชุด ปราบกากนาสูร

กับของกรมศิลปากร และบางคณะที่เจ้าของคณะร่ำรวยและรักศิลปะทางด้านนี้จริงๆ ประดิษฐ์เครื่องแต่งกายโขนวิจิตรตระการตายิ่งกว่าของกรมศิลปากรเสียอีก

นกที่ใช้คนออกมาเป็นตัวแสดงในนาฏกรรมนี้นอกจากจะเป็นตัวนกตามท้องเรื่องแล้ว ยังมีนกที่เสริมเข้ามาในเรื่องเพื่อให้การแสดงสมบูรณ์และสวยงาม เช่น ระบำนกต่างๆ ความจริงในการแสดงโขนละครแต่ละชุดแต่ละตอน ถ้าไม่แทรกระบำรำฟ้อนเข้าไปด้วย ก็มิได้ผิดแบบแผนการแสดงแต่อย่างไร แต่ที่แทรกระบำเข้าไปก็เพื่อให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานรื่นรมย์ไปกับระบำบ้าง มิใช่ชมแต่เนื้อหาในเรื่องที่แสดงล้วนๆ ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้คิดนำระบำนกต่างๆ เข้าประกอบการแสดงนาฏกรรม เช่น กรมศิลปากร จัดแสดงละครในเรื่องอิเหนา ตอนประสันตาต่อนก ในเรื่องมีเหตุการณ์ตอนประสันตากับบ่าวไปต่อนกเขา ท่านอธิบดีธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ก็ขอให้อาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยของกรมศิลปากร ต่อมาได้เป็นศิลปินแห่งชาติ เป็นผู้แต่งบทระบำนกเขาประกอบการแสดงในตอนนี้ ก็ได้รับความนิยมชมชอบจากผู้ชมละครในเรื่องนี้โดยทั่วไป ระบำนกเขาในละครในเรื่องอิเหนาตอนประสันตาต่อนกนี้สามารถนำไปแสดงเป็นชุดเอกเทศได้อีกด้วย

ระบำนกที่โรงเรียนต่างๆ นิยมนำไปฝึกหัดให้เด็กนักเรียนตัวน้อยๆออกรำกันอยู่เสมอ คือ ระบำสามนก จากละครอิงประวัติศาสตร์เรื่องอานุภาพแห่งความเสียสละของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ในละครเรื่องนี้พระเอกคือขุนฟ้ากับนางเอกคือจามรี พูดกันถึงนกสามชนิด คือ นกกระจาบ ที่เป็นนกขยันหมั่นเพียร สร้างรังของตน นกชนิดนี้ให้บทเรียนที่ดีแก่มนุษย์ในการสร้างที่อยู่และสร้างตนเอง ส่วนนกชนิดที่สองคือนกพิราบ นกพิราบเป็นนกที่รักถิ่นที่อยู่ของตน ถึงแม้จะต้องพลัดพรากจากรังไปที่ไหนๆ มันก็จะพยายามบินกลับรังของมันจนได้ นกพิราบเป็นนกที่สอนให้มนุษย์รักถิ่นประเทศไม่ลืมบ้านเมืองของตน นกชนิดที่สามคือนกแขกเต้าเป็นนกที่รักรังที่อยู่และเลี้ยงดูลูกน้อยเป็นอย่างดี นกทั้งสามชนิดที่กล่าวถึงนี้ทั้งขุนฟ้าและจามรี พระเอกนางเอกในละครเรื่องอานุภาพแห่งความเสียสละนั่งรำพึงรำพันกล่าวถึงด้วยความนิยมยินดี แล้วขุนฟ้าก็สร้างมโนภาพว่ามีเทวดานางฟ้าพานกทั้งสามชนิดมาโบยบินให้ดูในจินตนาการ ตอนนี้แหละครับที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการแทรกการแสดงระบำนกเข้ามาในเรื่อง แต่เดิมระบำชุดนี้มีชื่อว่าระบำนก เป็นระบำที่มีนกสามชนิดออกมาโบยบินตามบทร้องและทำนองเพลงที่ไพเราะและมีคติสอนใจ ต่อมามีผู้นำไปจัดแสดงเป็นชุดเอกเทศอยู่เนืองๆ แล้วตั้งชื่อว่าระบำสามนก ด้วยเหตุที่มีนกทั้งสามชนิดอยู่ในระบำชุดนี้

นกที่ใช้คนเป็นผู้แสดงในนาฏกรรมยังมีอีกชนิดหนึ่งคือ **"กา"** ในการแสดงโขนชุด ปราบกากนาสูร การแสดงโขนชุดปราบกากนาสูรจะมีผู้แสดงเป็นกาอยู่ ๒ แบบ แบบแรกคือ กาที่นางกากนาสูรแปลง ตามปกตินางกากนาสูรจะเป็นยักษ์ แต่งกายเครื่องนางยักษ์ ศีรษะและหน้าตาเป็นยักษ์ แต่มีปากเป็นลักษณะปากของกา เวลาทศกัณฐ์ใช้ให้ไปรังควานบรรดาฤษีที่บำเพ็ญพรตอยู่ในป่า นางกากนาสูรจะแปลงกายเป็นกา ผู้แสดงเป็นกาคือนางกากนาสูรแปลง แต่งกายเครื่องกาสีดำ ลวดลายขนและปีกหางจะสวยงาม รวมทั้งศีรษะกาก็จะประดิษฐ์อย่างวิจิตรพิสดารกว่าศีรษะบริวารกา ส่วนพวกบริวารที่แปลงเป็นกา จะแต่งกายคล้ายๆ กับกาที่นางกากนาสูรแปลง แต่ลวดลายและความสวยงามด้อยกว่า เครื่องแต่งกายของกาที่กล่าวถึงนี้ ตามปกติจะสวมถุงมือและถุงเท้าสีดำด้วย

นกในนาฏกรรมที่เล่ามาตั้งแต่ต้น ใช้คนเป็นผู้แสดงทั้งสิ้น ในการแสดงนาฏกรรมนั้น ยังมีนกที่ประกอบฉาก สามารถบินได้อีกอย่างหนึ่งเขาจะทำด้วยกระดาษหรือไม่ก็ประดิษฐ์หุ่นนกขนาดและลักษณะเหมือนนกจริงๆ แล้วนำมาชักรอกให้นกตัวนี้บินจากด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่ง ในฉากที่ต้องการให้มีนกโบยบินไปมา ในสมัยก่อนการแสดงละครที่โรงละครศิลปากรนิยมให้มีนกแบบนี้บินประกอบฉากอยู่เป็นประจำ แต่ปัจจุบันนี้ไม่นิยมจัดทำกันอีกแล้ว

ตั้งใจจะเล่าเรื่องเกี่ยวกับสัตว์มีปีกในนาฏกรรม ซึ่งนกก็เป็นสัตว์มีปีกประเภทหนึ่งจึงเล่าเรื่องนกเสียยืดยาวเอาละครับทีนี้จะเล่าถึงสัตว์มีปีกที่ไม่ใช่นกในนาฏกรรมบ้าง ในการแสดงโขนชุด**ไมยราพณ์**สะกดทัพมียุงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ตอนหนุมานหักด่านเมืองบาดาลของ

ไมยราพณ์เพื่อไปช่วยเหลือพระรามที่ถูกไมยราพณ์สะกดให้นอนหลับแล้วลักพาตัวไปเมืองบาดาล จะต้องพบกับยุงตัวโตเท่าแม่ไก่เป็นด่านชั้นแรกของเมืองบาดาล หนุมานต้องรบกับยุงและฆ่ายุงตาย แล้วจึงบุกด่านชั้นที่สองต่อไป ผู้แสดงเป็นยุงของคณะโขนเอกชนจะใช้ตัวตลกแต่งกายแบบเดียวกับที่แสดงเป็นนกตามที่เล่ามาแล้ว ส่วนการแสดงโขนของกรมศิลปากรนั้น ผู้แสดงเป็นยุงจะแต่งกายเลียนแบบยุง เครื่องแต่งกายก็มีกางเกงและเสื้อแขนยาวสีดำ ปีกทำด้วยมุ้งลวดตัดเป็นแผ่นคล้ายรูปปีกยุง ใช้เส้นลวดแข็งๆ ตรึงรอบๆ กันมิให้หลุดลุ่ยและฉีกขาด ศีรษะผู้แสดงเป็นยุงสวมหัวยุงที่ทำด้วยกระดาษทาสีดำ หัวยุงไม่มีลวดลายวิจิตรพิสดารแต่อย่างใด ทำเป็นหัวยุงมีปากแหลมๆ ยาวๆ

การแสดงโขนหน้าจอของกรมศิลปากร ชุดไมยราพณ์สะกดทัพ ตามปกติผู้แสดงเป็นตัวยุง จะทำท่าบินออกมาพร้อมๆ กันเป็นหมู่ ในเพลงแผละต่อด้วยเพลงเชิด เมื่อพบกับหนุมานก็ตรงเข้ารบกัน หนุมานฆ่าตาย พวกยุงก็พากันเข้าโรง ครั้งหนึ่งกรมศิลปากรปรับปรุงบทโขนชุดไมยราพณ์สะกดทัพ แสดงประกอบฉากในโรงละครศิลปากร พอถึงตอนยุงออก ครูผู้ฝึกซ้อมจึงจัดให้มียุงทั้งตัวผู้และตัวเมียออกมาจับระบำกันที่เวทีล่าง จากนั้นจึงพบกับหนุมานและรบกันตามแบบที่เคยแสดงมาแล้ว ระบำยุงไม่มีลีลาท่าทีสวยงามอะไร จึงไม่มีผู้ใดนำไปจัดแสดงเป็นชุดเอกเทศ

สัตว์มีปีกในนาฏกรรมที่จะนำมาเล่า คือผีเสื้อ การแสดงละครที่กล่าวถึงผีเสื้อในเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนนางลำหับชมดอกไม้และผีเสื้อ ตามบทร้องตอนหนึ่งว่า

"ผีเสื้อร่อนว่อนอยู่ดูวิไล
งามกระไรหนอผีเสื้อช่างเหลืองงาม
กินอะไรเกิดที่ไหนผีเสื้อเอ๋ย
อย่าปิดเลยตอบต่อที่ข้อถาม
น้องจะได้ไปเกิดไปกินตาม
ให้ร่ามเหมือนผีเสื้อเหลือสวยเอย"

การแสดงละครเรื่องเงาะป่าในสมัยโบราณไม่ทราบว่ามีผีเสื้อออกมาโบยบินประกอบบทด้วยหรือไม่ แต่ถ้าในปัจจุบันนี้จะแสดงละครเรื่องเงาะป่าตอนนี้ ก็อาจจะจัดให้มีผู้แสดงเป็นผีเสื้อออกมาโบยบินประกอบด้วยได้ ซึ่งจะทำให้งดงามเพิ่มความน่าชมขึ้น และตัวนางลำหับก็จะมีโอกาสได้แสดงบทซักไซ้ไต่ถามผีเสื้อดีกว่านั่งทำบทตามคำร้องอยู่เพียงลำพัง

การแสดงโขนชุดศึก**วิรุญจำบัง** ของกรมศิลปากร ณ โรงละครศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ กรมศิลปากรได้จัดให้มีระบำผีเสื้อประกอบ เรียกว่าระบำเริงอรุณ อาจารย์มนตรี ตราโมท แต่งทำนองเพลง และนายฉันท์ ขำวิไล ประพันธ์บทร้อง ระบำเริงอรุณมีความหมายถึงสายน้ำเย็นใสในสระที่กำลังพลิ้วด้วยสายลม ทำให้เกิดมีละลอกคลื่น ดอกบัวมากมายเต็มสระกำลังบานรับแสงอรุณ ฝูงผีเสื้อมากมายโบยบินมาเชยชมดอกไม้ แล้วกรีดกรายร่ายรำด้วยความชื่นบานสำราญใจ ระบำเริงอรุณหรือที่รู้จักกันในนามว่าระบำผีเสื้อนี้ ใช้ผู้แสดงหญิงแต่งกายเป็นผีเสื้อ สวมมงกุฎที่ทำเป็นตัวผีเสื้อติดอยู่ข้างบนออกมาโบยบินจับระบำรำฟ้อนตามบทร้องและทำนองเพลง นับเป็นระบำที่งดงามน่าชมอีกชุดหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันไม่ค่อยได้จัดแสดงบ่อยครั้งนัก

เล่าถึงสัตว์มีปีกในนาฏกรรมที่เกี่ยวกับโขนละครมามากแล้ว จะขอเล่าถึงการละเล่นพื้นบ้านพื้นเมืองที่นำเอาลีลาท่าทีของสัตว์มีปีกมาจัดทำเป็นระบำให้ทราบบ้าง ชนิดแรกคือ กะโน้บติงต็อง ซึ่งเป็นการละเล่นของชาวจังหวัดสุรินทร์ กะโน้บติงต็อง คือระบำตั๊กแตนตำข้าว เป็นการเล่นที่มีทำนองและจังหวะสนุกสนาน ผู้เล่นจะโยกตัวไปมาด้วยลีลาที่เลียนแบบมาจากการกระโดดหรือการเคลื่อนไหวตัวของตั๊กแตน สีของตั๊กแตนคือสีเขียว เมื่อนำเอามาทำเป็นการละเล่นจึงต้องให้เหมือนธรรมชาติจริงๆ เครื่องแต่งกายของผู้เล่นกะโน้บติงต็องเลียนแบบตั๊กแตน คือสีเขียว มีปีกแข็งๆ ขนาดใหญ่ทั้งสองข้างรูปยาวรี ศีรษะผู้เล่นสวมหัวตั๊กแตนสีเขียว ปากแหลม มีหนวดยาว ๒ เส้น เวลาเต้นหนวดจะเอนไหวพะเยิบพะยาบ

ประวัติของการเล่นกะโน้บติงต็องมีว่าชายคนหนึ่งชื่อตาเหมือน อาศัยอยู่ที่บ้านรำเบอะ ตำบลไพล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ มีอาชีพทำนา ตาเหมือนเป็นคนใจดี อารมณ์เย็น ชอบเล่นสนุกสนาน ชอบออกป่าล่าสัตว์

แต่จะได้สัตว์หรือไม่ก็ไม่เคยอนาทรร้อนใจ แกมีภรรยาอยู่คนหนึ่ง ถึงแม้ภรรยาจะดุด่าว่ากล่าวอย่างไร แกก็ไม่โกรธเคือง กลับยิ้มรับอยู่เสมอ วันหนึ่งตาเหมือนออกไปดูแลต้นข้าวที่ทุ่งนา แล้วก็เอาไซไปดักปลา เมื่อได้ปลาแล้วจึงไปนั่งพักเหนื่อยที่ใต้ร่มไม้ริมลำธารขณะที่ตาเหมือนเอนหลังพิงต้นไม้ ทอดสายตาไปยังทุ่งนา แลดูต้นข้าวที่ขึ้นเขียวชะอุ่มอยู่นั้น แกก็แลเห็นตั๊กแตน ๒ ตัวกำลังหันหน้าเข้าหากัน ทำท่าเหมือนกำลังคุยกันอยู่ ขาหน้าทั้งสองข้างยกขึ้นโยกไปโยกมาเหมือนลีลาการเต้นรำ ตาเหมือนมองดูด้วยความพอใจในลีลาการเต้นของเจ้าตั๊กแตนคู่นั้น ฉับพลันก็เกิดความคิดว่า ถ้านำเอาลีลาการเต้นของตั๊กแตนไปประยุกต์กับการเต้นของคนก็คงจะดี ตาเหมือนพยายามจดจำท่าทางการเต้นของตั๊กแตนทั้งคู่นั้น จนจำได้อย่างแม่นยำ แล้วก็กลับไปบ้านเรียกเด็กๆ หลายคนให้มาเต้นตามลีลาท่าทีที่แกบอกให้ ต่อมาตาเหมือนก็หัดให้เด็กๆ ในหมู่บ้านของแกเต้นท่าตั๊กแตนจนแพร่หลายไปยังหมู่บ้านอื่นๆ การเต้นแบบท่าตั๊กแตนที่เรียกว่ากะโน้บติงต็องในระยะแรกๆ ยังไม่ได้แต่งกายชุดตั๊กแตนสีเขียว แต่เมื่อการละเล่นแพร่หลายมากขึ้น จึงมีผู้คิดจัดทำเครื่องแต่งตัวชุดตั๊กแตนให้ผู้เล่นสวมใส่

ครั้งหนึ่งครูใหญ่โรงเรียนปราสาทศึกษาคาร ได้ทดลองให้เล่นกะโน้บติงต็องเป็นหมู่ให้นายอำเภอและชาวบ้านดู ก็ได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทางอำเภอจึงจัดส่งการละเล่นชุดกะโน้บติงต็อง ไปเล่นในงานช้าง ประจำปีของจังหวัดสุรินทร์ การเล่นกะโน้บติงต็องจึงเป็นการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เครื่องดนตรีประกอบการเล่นกะโน้บติงต็อง คือ กลองทัด ๑ ใบ *(ต่อมาเปลี่ยนเป็นกลองกันตรึม)* ปี่ใน ๑ เลา ซอตู้ ๑ คัน เครื่องประกอบจังหวะมี ฉิ่ง ฉาบ กรับ

การเล่นกะโน้บติงต็องมีบทร้องประกอบด้วย แต่บทร้องไม่จำกัดข้อความตายตัว สุดแท้แต่ผู้ร้องจะคิดได้หรือไม่ก็ร้องให้เหมาะกับงานที่ไปเล่น จะขอยกตัวอย่างบทร้องกะโน้บติงต็องสักบทหนึ่ง ดังนี้

"โอกะโน้บติงต็อง ซองซารบองซิ เซลอะระไซ (ซ้ำ) กะมม มมมุย มมมุย กันเล้าะ แบ็ยสระกา แกว เอย ทมโตวบานระนา"

บทร้องของการเล่นกะโน้บติงต็องทุกบท จะขึ้นต้นด้วยคำว่า **"โอกะโน้บติงต็อง"** ผมเคยดูกะโน้บติงต็องหลายครั้งแล้ว จำบทร้องได้แต่เพียง **"โอกะโน้บติงต็อง"** เท่านั้นเองครับ

การละเล่นที่มีสัตว์มีปีกเข้าไปเป็นแบบอีกชุดหนึ่งของภาคอีสาน คือ แมงตับเต่าซึ่งเป็นการเล่นที่ลอกเลียนแบบชีวิตความเป็นอยู่ของแมงตับเต่าตัวผู้และตัวเมียตามธรรมชาติของแมงตับเต่านั้น ตัวผู้จะคอยเอารัดเอาเปรียบตัวเมียอยู่เสมอ การเล่นชุดแมงตับเต่าต้องการให้เกิดความสนุกสนานผู้เล่นเป็นชายและหญิงจำนวนฝ่ายละ ๖ คน เครื่องดนตรีประกอบการเล่นมี แคน พิณ โปงลาง โหวด และเครื่องประกอบจังหวะ

นอกจากการละเล่นพื้นเมืองที่มีสัตว์มีปีก เข้าไปเป็นแบบของทางภาคอีสานแล้ว ทางภาคใต้ก็มีเหมือนกัน คือ ระบำนกเขาเล็ก ซึ่งมีประวัติของการเล่นที่คุณสนั่น อินทรคีรี เคยเล่าไว้ว่า ระบำนกเขาเล็กหรือนกเขาชวาเป็นระบำมรดกใต้ซึ่งนักศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์ ระดับปริญญาตรี รุ่นที่ ๕ ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ วิทยาลัยครูสงขลาได้คิดประดิษฐ์ท่ารำขึ้น โดยตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงนกเขาเล็ก ซึ่งปัจจุบันเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้สูงสุดให้แก่ชาวอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผู้ประดิษฐ์ลีลาท่ารำได้เลียนแบบท่าทางตามธรรมชาติของนกเขาเล็ก แล้วนำมาปรับปรุงให้ดูสวยงาม อ่อนช้อยตามลำดับขั้นตอนเริ่มจากลีลาของนกป่า การต่อนกนำนกมาเลี้ยง แล้วร่วมสนุกสนานกันระหว่างภรรยาเจ้าของนก เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นมี ไวโอลิน รำมะนา โหม่ง แมนโดลิน และมาลากัส การเล่นชุดระบำนกเขาเล็กไม่มีเนื้อร้อง ผู้เล่นร่ายรำไปตามทำนองดนตรีที่มีจังหวะสนุกสนานเร้าใจ

เล่าเรื่องสัตว์มีปีกในนาฏกรรมมาพอสมควรแล้วก็ขอจบเพียงนี้แหละครับ

เรียน ท่านผู้อ่านวารสารไทย

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้จัดพิมพ์วารสารไทย เพื่อเผยแพร่ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และเพื่อเป็นการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

เราได้เปิดโอกาสให้ท่านผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับวารสารไทย หรือหากท่านต้องการให้เรานำเสนอเรื่องใดที่ท่านคิดว่าน่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อส่วนรวมและชาติบ้านเมือง คอลัมน์นี้เป็นเวทีของท่าน ขอได้โปรดเสนอความคิดเห็นส่งมาในใบตอบรับนี้ และกรุณาอย่าลืมปิดดวงตราไปรษณียากรด้วย

ขอขอบคุณ

ใบตอบรับ *วารสารไทย*	ได้รับ วารสารไทย ฉบับที่.....เรียบร้อยแล้ว	วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕.....
ชื่อผู้รับ		
ที่อยู่/สถานที่ทำงาน :		
คำถาม/ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นต่างๆ :		

พับตรงรอยนี้

ปิดดวงตราไปรษณียากร
๒ บาท

กรุณาส่ง

ฝ่ายจัดทำ **"วารสารไทย"**
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
สำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

(แนวพับ)

(แนวพับ)

พระธาตุยโสธร หรือพระธาตุอานนท์ (วัดมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร)

ตั้งอยู่หน้าพระอุโบสถ เป็นเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมส่วนยอดคล้ายพระธาตุพนม ภายในบรรจุอัฐิธาตุของพระอานนท์ ได้รับอิทธิพลศิลปะลาว สร้างขึ้นเมื่อปลายสมัยอยุธยาถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีซุ้ม ๔ ทิศ ประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืน การก่อสร้างลักษณะคล้ายกับพระธาตุก่องข้าวน้อย

ภาพ : วรทัสน์ ฤกษ์สิทธิสวัสดิ์
บรรยาย : มาโนช คามณีย์

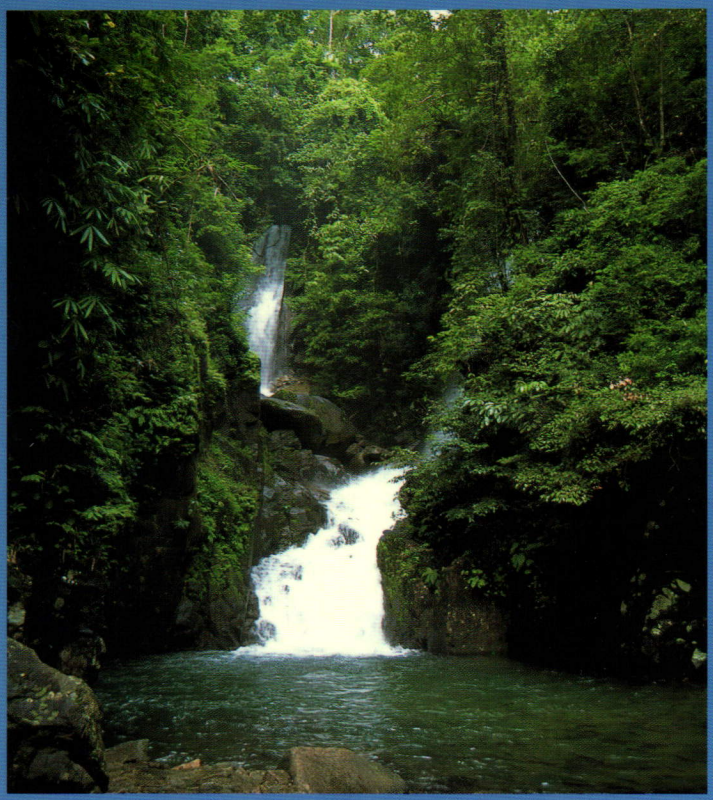

๑

๒

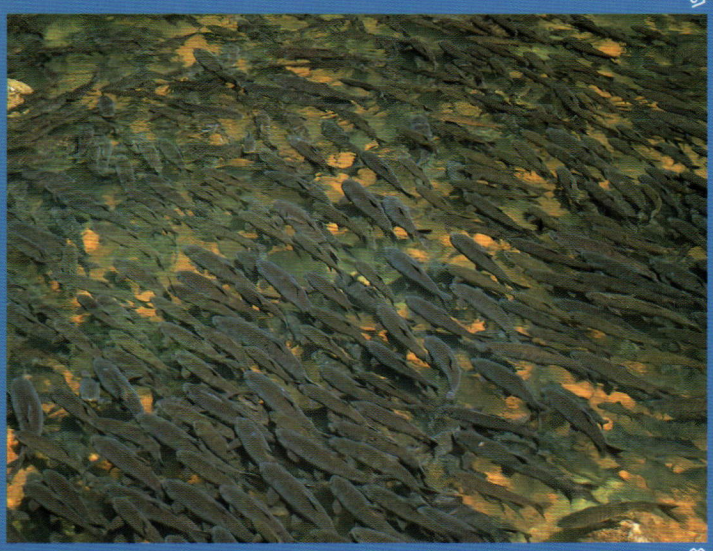

๓

๔

๑. น้ำตกพลิ้ว

"เทือกเขาสระบาป" ก่อเกิดสายน้ำมหัศจรรย์ ชื่อ "น้ำตกพลิ้ว" ซึ่งมีน้ำเย็นใสไหลจากหน้าผาอยู่ตลอดเวลา เพราะเป็นป่าที่สมบูรณ์ได้ดูดซับน้ำไว้ แล้วไหลตามช่องมารวมกันจึงเกิดเป็นลำธารน้ำ และในอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วแห่งนี้ยังมีสถานที่สำคัญ คือ อลงกรณ์เจดีย์ ปิรามิดพระนางเรือล่ม (รัชกาลที่ ๕ โปรดให้สร้างขึ้น)

๒. อลงกรณ์เจดีย์

สร้างด้วยศิลาแลง เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๑๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในการเสด็จประพาสน้ำตกพลิ้วพร้อมกับสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ฯ ซึ่งทั้งสองพระองค์ทรงโปรดน้ำตกพลิ้วมาก

๓. ปลาพลวง

ฝูงปลาพลวงจำนวนมากที่เกิดตามธรรมชาติ ซึ่งอาศัยในลำธารน้ำตกพลิ้ว เป็นปลาที่กินพืช ถ้าสังเกตดูจะเห็นว่าฝูงปลาดังกล่าวว่ายทวนน้ำ ซึ่งแตกต่างจากปลาทั่วๆ ไป ถ้าใครจับปลาไปรับประทานอาจถึงตายได้ เพราะฝูงปลานั้นกินลูกกระเบาซึ่งมีสารมึนเมา

๔. ปิรามิดพระนางเรือล่ม

ปิรามิดแห่งแรกในประเทศไทย สร้างเมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๔ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความรักที่ทรงมีต่อสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์พระบรมราชเทวี อัครมเหสี ซึ่งเสด็จทิวงคตจากอุบัติเหตุพระเทียบล่มในแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพ : ภาวนา ทองศรี
สมบัติ สุธรรมรักษ์
บรรยาย : สุณี กระจ่างวุฒิชัย